

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
з організації самостійної роботи
студентів не облікових спеціальностей

Навчальний посібник

Белінська О.В., Однолько В.О.

Одеса ОНЕУ 2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Белінська О.В., Однолько В.О.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
Навчальний посібник

Одеса ОНЕУ 2013

Зміст

Вступ.....	4
Тема 1. Предмет і метод бухгалтерського обліку. Класифікація обліку.....	8
Тема 2. Типи господарських операцій та їх вплив на об'єкти обліку. Бухгалтерський баланс.....	19
Тема 3. Система рахунків та подвійний запис. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку. Синтетичний та аналітичний облік.....	26
Тема 4. Бухгалтерська документація та інвентаризація. Регістри. Форми бухгалтерського обліку.....	41
Тема 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій.....	52
Тема 6. Облік необоротних активів.....	63
Тема 7. Облік виробничих запасів і МШП.....	76
Тема 8. Облік розрахунків по оплаті праці.....	86
Тема 9. Облік витрат виробництва та операційної діяльності.....	99
Тема 10. Облік готової продукції та її реалізація	109
Тема 11. Облік доходів та фінансових результатів.....	115
Тема 12. Облік власного капіталу підприємства.....	124
Тема 13. Фінансова звітність підприємств.....	133
Список літератури.....	144
Додатки.....	149

Вступ

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в організації й техніці ведення бухгалтерського обліку, а також уведенням міжнародних національних стандартів, теорія бухгалтерського обліку потребує нових теоретичних концепцій.

Структура навчального методичного посібника дає можливість сформувати у студентів теоретичні знання та практичні навички розв'язання конкретних завдань бухгалтерського обліку. Теоретичні та практичні завдання подаються з урахуванням останніх інструктивних документів, наведених у додатках.

Предмет, об'єкти, методичні прийоми та процедури бухгалтерського обліку викладено на сучасних теоретичних засадах. Структурно логічні схеми посилюють сприйняття матеріалу.

Основне завдання посібника є допомогти студентам опанувати сукупність знань, умінь та навичок з теорії бухгалтерського обліку.

Пропонований посібник базується на джерелах, поданих у списку використаної та рекомендованої літератури.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Метою навчального методичного посібника з організації самостійної роботи з курсу «Бухгалтерський облік» є закріплення та поглиблення набутих теоретичних знань та практичних навичок згідно з навчальною програмою. Самостійне виконання завдань дає змогу студентам оволодіти в повному обсязі тими професійними знаннями, що необхідні для становлення справжніх фахівців. Самостійна робота підвищує відповідальність студентів, формує навички працювати самостійно, використовувати здобуті знання для вивчення і об'єктивної оцінки фінансово-господарської діяльності економічних суб'єктів.

Після прослуховування лекційного курсу студент обов'язково доповнює і поглиблює здобуті знання самостійною роботою. Це дає можливість після ознайомлення зі змістом завдання не лише вивчити основні поняття, процедури і елементи методу бухгалтерського обліку, а й з'ясувати певні особливості та існуючі недоліки в діяльності економічних суб'єктів та визначити шляхи їх усунення в практичній діяльності.

При самостійному вивченні тем курсу студенти використовують рекомендовану нормативну та спеціальну літературу, опорний конспект лекцій, запропоновані у цих методичних рекомендаціях завдання для самоконтролю.

Самостійна робота ґрунтується на детальному дослідженні основних тем дисципліни і включає такі форми:

- опрацювання лекційного матеріалу тем курсу;
- підготовка до семінарських і практичних занять, адже більшість тем і питань, що виносяться на практичні заняття, потребують більш детального опрацювання та спрямовані на поглиблення практичних навичок;
- вивчення і опрацювання законодавчих, інструктивних та спеціальних літературних джерел з питань бухгалтерського обліку;
- виконання індивідуальних самостійних завдань;
- опрацювання проблемних питань;

Оскільки студент даний вид роботи здійснює самостійно в поза аудиторний час, а викладач регламентує обсяг і зміст роботи з подальшою перевіркою результату, то виникає потреба зосередити увагу студента на деяких моментах, що потенційно можуть викликати певні труднощі під час самостійної роботи.

Зокрема, під час вивчення будь-якої теми та виконанні завдань необхідно ознайомитись із викладенням даної теми в підручниках, інших літературних та періодичних виданнях, з нормативно-правовими актами, що регулюють ті або інші питання певної теми дисципліни.

Студенти виконують відповідно до навчального плану індивідуальну контрольну роботу, завдання якої охоплюють теми курсу “Бухгалтерський облік”, передбачені методичними вказівками. Підготовка та написання контрольної роботи є важливою стадією професійної підготовки студентів, поглибленого вивчення ними теорії та практики організації бухгалтерського обліку в умовах ринкової економіки.

Після вивчення курсу «Бухгалтерський облік» студенти повинні знати:

- методи раціональної організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах на підставі використання прогресивних форм і національних стандартів;
- місце обліку в системі управління;
- види бухгалтерського обліку;
- основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- метод бухгалтерського обліку як сукупність методичних і технічних прийомів;
- балансове рівняння та його модифікації;
- значення, структуру та зміст балансу;
- побудову бухгалтерських рахунків та принципи запису на них;
- визначення та класифікація необоротних активів;

- визначення запасів та їх класифікація;
 - види та класифікацію інвестицій;
 - порядок формування та змін статутного капіталу на підприємствах різних форм власності;
 - форми безготівкових розрахунків;
 - основи організації обліку праці та витрат на її оплату;
 - класифікацію витрат за економічними елементами та за видами діяльності;
 - визначення та класифікацію доходів підприємства;
 - призначення фінансової звітності в умовах ринкової економіки.;
 - зміст, призначення і порядок складання форм фінансової звітності;
- уміти:
- опрацьовувати і використовувати облікову інформацію в управлінні;
 - здійснювати документування операцій з засобами, зобов'язаннями та капіталом підприємства;
 - інтерпретувати інформацію синтетичного та аналітичного обліку господарських процесів підприємства;
 - складати фінансову звітність підприємства;
 - використовувати в аналітичній та іншій управлінській діяльності інформацію, представлену у фінансовій звітності підприємства, на рахунках синтетичного та аналітичного обліку.

Навчальний матеріал дисципліни “Бухгалтерський облік”, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ
МАТЕРІАЛУ
І САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТА**

Тема 1. Предмет і метод бухгалтерського обліку. Класифікація обліку

Поняття господарського обліку. Предмет та метод бухгалтерського обліку.

Роль господарського обліку в суспільстві. Бухгалтерський облік як наука, його зв'язок з іншими науками.

Бухгалтерський облік як інформаційна база управління підприємством. Види бухгалтерського обліку.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Метод бухгалтерського обліку як сукупність методичних і технічних прийомів.

Література: [26, с.4- 528], [28, с.2-464], [29, с606].

Предметом бухгалтерського обліку є кругообіг капіталу у процесі відтворення.

Як звісно, капітал є безупинний рух, перетворення з однієї форми в іншу. Спочатку капітал є авансований, сформований, як правило, у грошовій формі, потім починається його рух, у процесі якого він проходить три стадії:

1. Забезпечення засобами праці, предметами праці (процес постачання) і трудовими ресурсами. На цій стадії капітал із форми грошових коштів переходить у форму реальних чинників виробництва.

2. Виробництво – капітал із форми засобів праці і виробничих запасів переходить у форму готової продукції.

3. Реалізація продукції, робіт, послуг - капітал із форми готової продукції знову переходить у форму грошових коштів.

Надалі цикл повторюється. При чому, оскільки предмети праці повністю споживаються в кожному циклі, для повторення процесу виробництва необхідною умовою є чергове забезпечення його предметами праці, тобто виробничими запасами.

Предметом обліку є сукупність процедур, пов'язаних з виявленням, вимірюванням, реєстрацією, накопиченням, узагальненням, зберіганням та передачею інформації про господарську діяльність користувачам для прийняття рішень.

Метод бухгалтерського обліку дає змогу відображувати рух і стан економічних об'єктів, які складають його предмет. Рісую, що відрізняє бухгалтерський облік від інших видів господарського обліку, є послідовна системність їх відображення.

Отже, *метод бухгалтерського обліку* – це сукупність способів, що забезпечують отримання, обробку та видачу облікової інформації з метою використання її в процесі управління.

Окремий прийом обліку називається *елементом методу бухгалтерського обліку*. До числа елементів методу слід віднести:

Документування – це спосіб первинної реєстрації фактів господарської діяльності для безперервного відображення їх у поточному обліку. Документування або складання документів є важливим, одним із ключових елементів методу бухгалтерського обліку, тому що документи є підставою для подальшого групування первинної інформації в бухгалтерському обліку і дають можливість здійснювати контроль над виконанням господарської операції.

Наступним елементом методу бухгалтерського обліку є *грошова оцінка* – спосіб грошового вимірювання господарських засобів. Він потрібен для порівнювання різних об'єктів обліку. Так, наприклад, не можна скласти між собою у кількісному виразі виробничі запаси, обладнання, приміщення тощо. Задача узагальнення різноманітних об'єктів обліку вирішується з допомогою способу грошової оцінки.

Калькулювання – це спосіб визначення собівартості запасів, продукції, послуг. Іноді калькулювання собівартості стає єдиним доступним прийомом виявлення вартісного складу, так як застосувати інший спосіб оцінки неможливо. Наприклад, витрати на придбання матеріалів складаються з вартості цих

матеріалів по договірних цінах та витрат на транспортування, заготовлення, навантаження, розвантаження і т.п.

Система рахунків – є ефективний та зручний спосіб групування і відображення руху однорідних об'єктів обліку. Рахунки є носіями інформації, які раціонально пристосовані до відображення руху і стану окремих видів активів, власного капіталу та зобов'язань підприємств. Вони являють собою своєрідні мікромоделі економічних об'єктів, і в цьому своєму значенні докорінно відрізняють бухгалтерський облік від оперативного і статистичного.

Наступним елементом методу бухгалтерського обліку є *подвійний запис*. Це спосіб відображення кожної господарської операції одночасово на двох взаємопов'язаних рахунках. Він використовується тільки в поєднанні з рахунками, але його роль у бухгалтерському моделюванні економічних об'єктів має виключне значення. Саме подвійний запис перетворює зафіксовані на рахунках дані про окремі об'єкти обліку у вичерпну інформаційну модель кругообігу капіталу, яка в загаломі і цілому відповідає його реальному стану і є адекватною економічним процесам підприємства.

У тісному взаємозв'язку з бухгалтерськими рахунками знаходиться такий елемент методу бухгалтерського обліку, як *балансове узагальнення*. Воно дає змогу створити економічну модель стану активів, власного капіталу та зобов'язань на визначену дату, яка заснована на групуванні та порівнянні активів підприємства та джерел їх формування за допомогою грошової оцінки.

Звітність як елемент методу бухгалтерського обліку являє собою систему підсумкових показників, які надають характеристику господарсько–фінансовій діяльності підприємства. Вона складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів. Звітність може бути внутрішньою і використовуватись для прийняття управлінських рішень та зовнішньою - статистичними, фінансовими та податковою органами, а також органами виконавчої влади, акціонерами, інвесторами.

Об'єкти, що обліковуються, за економічним змістом та призначенням можна об'єднати в три групи:

1. Господарські засоби (майно).
2. Джерела господарських засобів.
3. Господарські процеси.

Активи (від лат. *activus* — діяльний, активний) — це ресурси, отримані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому. Вони поділяються за багатьма класифікаційними ознаками, серед яких, з погляду бухгалтерського обліку, основними є такі:

- за формами функціонування;
- за характером участі у процесі обороту;
- за ступенем ліквідності.

Матеріальні активи — це засоби підприємства, які мають матеріально-речову форму. До групи матеріальних активів підприємства включають: основні засоби, незавершене будівництво, запаси.

Основні засоби — це сукупність засобів праці, які функціонують у незмінній натурально-речовій формі протягом періоду, більшого, ніж один рік від дати введення в експлуатацію. Вартість основних засобів зменшується поступово з їх фізичним і моральним зношуванням. До основних засобів належать: земля, будівлі, споруди, машини, інструменти, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік), а вартісну межу підприємство встановлює самостійно.

Незавершене будівництво — це вартість недобудованих об'єктів, споруд, будівництво яких здійснюють для власних потреб підприємства.

Запаси — це активи, які утримують з метою подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, управління підприємством чи які перебувають у процесі виробництва з метою

подальшого продажу. До запасів відносять: виробничі запаси, тварин на вирощуванні й відгодівлі, незавершене виробництво, готову продукцію, товари.

Нематеріальні активи — це об'єкти довгострокового вкладення (більше року), що мають вартісну оцінку, але не є речовими цінностями (права користування природними ресурсами, майном, права на знаки для товарів і послуг, об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл тощо). Нематеріальні активи, як і основні засоби, переносять свою вартість на витрати виробництва протягом строку їх функціонування шляхом нарахування амортизації за встановленими нормами.

Необоротні активи — це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). До необоротних господарських засобів підприємства належать: основні засоби, капітальні інвестиції, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, інші необоротні активи.

Оборотні активи — це сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу, якщо він менший року, тому всю свою вартість одразу переносять на виготовлену з них продукцію. Як правило, до них належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти в касі й на рахунках у банку.

Пасиви — частина, в якій відображаються джерела утворення господарських засобів.

Зареєстрований (пайовий) капітал формується за рахунок сукупності вкладів засновників (власників) у майно підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами (статутом). Розмір статутного капіталу може змінюватися лише за рішенням засновників

(акціонерів) за рахунок додаткових вкладень засновників або за рахунок частини прибутку підприємства.

Резервний капітал є джерелом коштів, призначених для покриття передбачуваних у майбутньому можливих видатків, резервів на списання прострочених боргів, гарантійних зобов'язань, збитків тощо.

Прибуток підприємства є безпосереднім джерелом поповнення господарських засобів і відповідних резервів. У бухгалтерському обліку відображають не тільки формування прибутку, а й розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), виплати за облігаціями, відрахування в резервний капітал та інше використання.

Кредиторська заборгованість — це тимчасово залучені підприємством кошти від фізичних та юридичних осіб, тобто заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами за отриману від них продукцію, надані ними послуги чи виконані роботи, заборгованість за нарахованими, але не сплаченими податками та іншими платежами. Кредиторську заборгованість у межах нормативних термінів оплати рахунків чи зобов'язань вважають нормальною, а в разі порушення термінів платежів — простроченою.

Зобов'язання — це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Види господарського обліку.
2. Мета і завдання бухгалтерського обліку.
3. Вимоги до бухгалтерського обліку.
4. Основні принципи бухгалтерського обліку.
5. Облікові вимірники.
6. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку.
7. Метод бухгалтерського обліку, його складові елементи.
8. Як класифікують об'єкти обліку за складом і розміщенням?
9. Як класифікують об'єкти обліку за джерелами формування і цільовим призначенням?
10. Що таке активи? Які основні ознаки активів підприємства?
11. Чим відрізняються необоротні активи от оборотних?

12. Дайте визначення таким об'єктам обліку: нематеріальні активи, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи

13. Як класифікують оборотні активи підприємств?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 1

Необхідно:

1. Знайти правильне визначення кожного з наведених видів обліку та розмістити правильну відповідь у таблицю 1.

Таблиця 1

Бухгалтерський облік	Статистичний облік	Оперативно-технічний облік
№	№	№

№ 1. Облік, який здійснюється безпосередньо на місцях здійснення господарських операцій і забезпечує їх негайне спостереження та реєстрацію;

№ 2. Система планомірного збирання, групування і узагальнення масових суспільних явищ за якісно однорідними ознаками, вивчення та аналіз кількісних і якісних їх змін, а також виявлення закономірностей і темпів суспільного розвитку;

№ 3. Процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

2. Оберіть правильні ознаки кожного з наведених принципів бухгалтерського обліку та розмістити правильну відповідь у таблицю 2.

Таблиця 2

Види принципів			
Безперервність	Періодичність	Послідовність	Автономність
№	№	№	№

№ 1. Можливість розподілу діяльності підприємства на звітні періоди часу з метою складання фінансової звітності (рік, квартал, місяць тощо);

№ 2. Оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється, виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати необмежений час і не буде ліквідована;

№ 3. Кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим воно має свої, відокремлені від власників, рахунки, складає бухгалтерський звіт;

№ 4. Додержання у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності протягом тривалого часу обраних методів обліку (оцінки активів, нарахування амортизації, зношування МШП тощо).

3. Знайти правильне визначення для кожного з наведених методів бухгалтерського обліку, та розмістити правильну відповідь у таблицю 3.

Таблиця 3

Види методів елементів							
Калькулювання	Документування	Оцінка	Подвійний запис	Інвентаризація	Рахунки	Звітність	Баланс
№	№	№	№	№	№	№	№

№ 1. Метод відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику з метою узагальнення їх у цілому по підприємству.

№ 2. Метод виявлення фактичної наявності та стану матеріальних цінностей, грошових коштів на певну дату шляхом перерахування, вимірювання, зважування й оцінки всіх залишків господарських засобів і порівняння з даними бухгалтерського обліку;

№ 3. Метод узагальнення даних через рахунки і подвійний запис. Баланс показує склад майна суб'єкта діяльності за видами (складом і використанням) і джерелами утворення на певну дату в узагальненому вартісному вимірнику, є однією з основних форм бухгалтерської звітності;

№ 4. Метод обчислення собівартості як усього обсягу, так і одиниці виготовленої продукції;

№ 5. Метод групування господарських операцій, оформлених відповідними документами, за економічно однорідними ознаками для систематичного контролю за змінами засобів та їх джерел у процесі господарської діяльності;

№ 6. Метод первинної реєстрації об'єктів обліку;

Незавершені сіялки	45000								
Заборгованість покупців за сіялки	60000								
Холодильник «Донбас»	1200								
Заборгованість Алюмінієвому заводу	70000								
Рахунок транспортної контори за перевозку дизельного палива	700								
Нерозподілений прибуток	29000								
Розрахунок Укрсоцбанку за позицію	90000								
Заборгованість з ЄСВ	15000								
Ксерокс	3800								
Дизельне паливо	5700								
Сіялки	100000								

Тема 2. Типи господарських операцій та їх вплив на об'єкти обліку. Бухгалтерський баланс

Поняття господарських операцій. ; Типи господарських операцій;
Балансове рівняння та його модифікації;

Бухгалтерський баланс. Значення, структура та зміст балансу.

Література: [16, с.21-37], [21, с.550].

Господарська операція (ГО) – дія або подія, яка викликає зміни у структурі активів, капіталу і зобов'язань підприємства.

На кожному підприємстві в процесі господарської діяльності здійснюється значна кількість різноманітних господарських операцій.

Господарські засоби та їх джерела під впливом господарських операцій збільшуються або зменшуються, що приводить і до зміни окремих статей балансу в активі й пасиві. У деяких випадках ці зміни зумовлюють появу нових статей балансу або зникнення інших.

Але всі можливі господарські операції за їх впливом на об'єкти обліку підрозділяються на чотири типи, які у свою чергу можна об'єднати у дві групи:

- господарські операції, що не впливають на загальну суму ресурсів підприємства та їх джерела, а лише вносять зміни в їхню структуру;
- господарські операції, що впливають на загальну суму ресурсів підприємства та їх джерела.

Типи господарських операцій:

1. ГО, які викликають зміни тільки в активних статтях балансу.

$$A + - O = П$$

Перший тип господарських операцій передбачає, що зміни відбуваються лише в структурі господарських засобів, тобто в активі балансу.

Перший тип - Загальний підсумок балансу не змінюється.

До операцій такого типу належать: видача готівки з каси підзвітним особам, надходження заборгованості від дебіторів у касу чи на рахунки в банку, оприбуткування готової продукції з виробництва, відпуск сировини і матеріалів у виробництво та ін.

2. ГО, які викликають зміни тільки в пасивних статтях балансу.

$$A = O + - П$$

Другий тип – господарських операцій передбачає, що зміни відбуваються лише в структурі джерел господарських засобів, тобто в пасиві балансу. Загальний підсумок балансу не змінюється.

До операцій такого типу належать: утримання податків та інших платежів із заробітної плати працівників, що підлягає перерахуванню до бюджету, оплата заборгованості постачальникам за рахунок отриманих кредитів банків, формування резервного капіталу за рахунок прибутку, операції з переоформлення кредиторської заборгованості у боргові зобов'язання (векселі) та ін.

2. ГО, які одночасно викликають зміни, як в активі, так і в пасиві в сторону збільшення.

$$A - O = П - O$$

Третій тип господарських операцій передбачає, що відбувається одночасне збільшення як господарських засобів, так і джерел господарських засобів на одну і ту же суму. До операцій такого типу можна віднести: отримання і зарахування кредиту наданого банком, нарахування заробітної плати працівникам з одночасним віднесенням її на витрати виробництва, розрахунки за авансами одержаними, векселями виданими та ін.

4. ГО, які одночасно викликають зміни, як в активі, так і в пасиві в сторону зменшення.

$$A+O=P+O$$

Четвертий тип господарських операцій передбачає, що відбувається одночасне зменшення як господарських засобів, так і джерел утворення господарських засобів на одну і ту же суму. До операцій такого типу належать: виплата заробітної плати, дивідендів працівникам, погашення кредиторської заборгованості за одержані товари і матеріали, перерахування до бюджету податків і платежів та ін.

Баланс — це не просто складова методу бухгалтерського обліку, його елемент; це найважливіший документ бухгалтерської звітності, суттєве джерело інформації для управління, планування, організації виробництва, нормування, аналізу, контролю. Баланс є обліковою категорією, синтезом облікових записів, а тому його треба вміти читати і критично оцінювати з погляду змісту, будови, раціонального використання даних.

Бухгалтерський баланс — це спосіб узагальненого відображення та економічного групування засобів господарства за їх видами та джерелами утворення в грошовій оцінці на відповідний момент, як правило, на 1-ше число місяця.

Засоби господарства і джерела їх утворення показуються в балансі в розрізі окремих економічних груп, які називаються статтями балансу. До кожної статті балансу включаються однакові за економічним змістом засоби господарства чи джерела їх утворення.

Статті балансу розподіляються на однойменні та комплексні. Однойменні статті відображають стан якогось одного виду господарських засобів чи джерел їх утворення. Комплексні статті відображають стан декількох видів господарських засобів чи джерел їх утворення.

Для поглибленої оцінки виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства даних балансу недостатньо, у зв'язку з чим залучають додаткову інформацію оперативного та статистичного обліку. Особливо це стосується I й II розділів активу балансу, де неможливо дати характеристику технічного стану основних засобів, збереження виробничих запасів та інших товарно-матеріальних цінностей, реальності незавершеного виробництва, якщо не будуть проведені обстеження, спостереження, контрольні обміри фактичних обсягів виконаних робіт, контрольні запуски сировини і матеріалів у виробництво, інвентаризація.

Згруповані в розділі II активу балансу статті характеризують кошти, розрахунки та інші активи. На цих статтях відображаються товари відвантажені, розрахунки з дебіторами, кошти та інше. Дебітори зазначаються в балансі розгорнуто: за товари, роботи і послуги; за векселями одержаними; за розрахунками з бюджетом; за авансами виданими і под. Кошти (в касі, на розрахунковому рахунку, валютному рахунку, інші кошти) — це найважливіший показник, що характеризує фінансовий стан підприємства, його платоспроможність. Наявність достатніх коштів — це гарант стійкості і мобільності підприємства, забезпечення стабільності його роботи.

Статті розділу IV пасиву балансу характеризують розрахунки та інші пасиви. Це кредиторська заборгованість підприємства банкам (за короткострокові кредити й позики), постачальникам, бюджету, зі страхування, з оплати праці, дочірнім підприємствам, іншим кредиторам і ін.

Отже, статті балансу згруповано так, щоб, порівнюючи підсумки розділів активу і пасиву та окремих їх показників, можна було робити загальні висновки про фінансово-господарську діяльність підприємства.

Природа балансу потребує рівності його активу й пасиву. Це зумовлено тим, що і в активі, і в пасиві відображаються ті самі засоби.

Процес складання балансу регламентовано Урядом України та відповідними державними органами. Особливо це стосується кінцевого (річного) балансу, складання якого потребує обов'язкової інвентаризації всіх його статей. Тому практичні працівники, причетні до складання місячних, квартальних та річних балансів, повинні дотримуватись таких вимог:

1. Своєчасність балансу — складання та подання балансу за призначенням у належний термін.

2. Повнота балансу — відображення в ньому стану майна всіх структурних підрозділів, відділків, філій, що входять до складу підприємства.

3. Об'єктивність балансу — вірогідність балансу, що базується на даних поточного бухгалтерського обліку.

4. Реальність балансу — відповідність його статей дійсності.

5. Наступність балансу — зв'язок звітного балансу з попередніми балансами за формою, будовою, змістом, відповідністю кореспонденції та оцінки.

6. Точність балансу — відповідність показників балансу показникам інших звітних форм.

7. Ясність балансу — доступність для розуміння не тільки особами, що його склали та підписували, а й усіма спеціалістами, які його вивчатимуть.

Мета балансу — відобразити стан господарських засобів та джерел їх утворення на певну дату. Звідси випливає, що баланс є синтезом професійних дій фахівців з обліку, рушієм правильного ведення обліку, інструментом визначення економічних, юридичних та господарських відносин підприємства, передумовою для ефективного нормування, поточного та перспективного планування, найважливішим звітним документом.

Баланс з особливою чіткістю відображає фінансовий стан підприємства, показуючи, чиї кошти вкладено в підприємство, як їх розміщено, чи є

довгострокові позики, чи забезпечено покриття зобов'язань перед кредиторами і ін.

Баланс як звітний документ має неоціненний практичний зміст. Цим документом підприємство звітує перед своїм керівним органом, податковою адміністрацією, статистичними органами, кредитними установами. На підставі балансу та відповідних звітних форм визначають правильність указанного чистого прибутку, установлюють величину податків, обов'язкових внесків та платежів.

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Типи господарських операцій та їх вплив на об'єкти обліку.
2. Призначення балансу.
3. Структура активу балансу.
4. Структура пасиву балансу

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 4. Скласти баланс промислового підприємства «Реал – Авто» за станом на 31 грудня 20XX року, використовуючи наведені дані:

Таблиця 6

Назва об'єктів	Сума, грн.
Паливо	2700
Зареєстрований капітал	132 000
Сировина і матеріали	34 000
Основні засоби: первинна вартість	182 000
знос	30 000
Нерозподілений прибуток	21 000
Допоміжні матеріали	1500
Заборгованість із заробітної плати	17 200
Незавершене виробництво	37 900
Поточний рахунок	10 200
Дебіторська заборгованість підзвітних осіб	4 200
Готова продукція	17 830
Додатковий капітал	13 400
Короткотермінові позики банку	11 450
Каса підприємства	100
Заборгованість постачальникам	14 200
Заборгованість перед бюджетом	1 230
Одержаних авансів	2 300
Довготермінові кредити банку	16 000
Розрахунки із страхування	1 200
Цільове фінансування	18 450

Заборгованість з оплати праці	6 000
Резервний капітал	6 000

Завдання 5. Згідно з наведеними даними скласти баланс підприємства «Сталь Маркет». За станом на 31 грудня 20XX року мав такі засоби:

Таблиця 7

Назва об'єктів	Сума, грн.
Основні засоби	268 500
Паливо	25 000
Векселі отримані	45 300
Зареєстрований капітал	438 300
Нерозподілений прибуток	119 440
Грошові засоби на розрахунковому рахунку	138 242
Акції, придбані в інших підприємств	32 400
Валютний рахунок	88 300
Заборгованість підзвітних осіб	243
Заборгованість із заробітної плати	69 327
Готова продукція	60 400
Незавершене виробництво	25 120
Заборгованість перед бюджетом	22 130
Сировина і матеріали	75 000
Грошові засоби в касі	892
Векселі видані	32 300
МШП	5 100
Запасні частини	16 000
Знос основних засобів	99 000

Завдання 6. На підставі наведених нижче даних необхідно скласти баланс ТОВ «Одяг» станом на 31 грудня 20XX року.

Таблиця 8

Назва об'єктів	Сума, грн.
Грошові кошти в касі	100
Зареєстрований капітал	9800
Готова продукція	6120
Заборгованість із заробітної плати	5200
Виробничі запаси	7100
Розрахунки з постачальниками та підрядчиками	1500
Основні засоби	10200
Резервний капітал	1250
Розрахунки за податками	800
Незавершене виробництво	950
Нерозподілений прибуток звітного року	3850
Короткотермінові позики банку	4620
Розрахунки з різними дебіторами	2550

Таблиця 9

№	Зміст господарської операції	Сума, грн..	Тип операції	Активи (+чи-)	Пасиви (+ чи-)
1.	З поточного рахунку банку, надійшли у касу грошові кошти	1000	I	Поточний рах. (-)1000 грн, Каса (+)1000 грн.	
2.	Нерозподілений прибуток направлено у резервний капітал	6000	II		Нерозподілений прибуток (-) 6000 грн., резервний капітал (+) 6000 грн
3.	На склад надійшли запаси від постачальника	5000	III	Виробничі запаси (+) 5000 грн.	Заборгованість постачальнику (+)
4.	Виплачена заробітна плата з каси	8000	IV	Каса (-) 8000 грн	Заборгованість з оплати праці (-) 8000 грн.
Виконати самостійно					
1.	На поточний рахунок банку отримана позика від банку	3000			
2.	Випущена готова продукція з виробництва	2000			
3.	З поточного рахунку у банку, погашена заборгованість постачальнику	25000			
4.	З заробітної плати утримано НДФЛ	16000			

Тема 3. Система рахунків та подвійний запис. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку. Синтетичний та аналітичний облік

Бухгалтерські рахунки як інформаційна модель об'єктів обліку. Їх побудова та принципи запису на них.

Подвійність в економіці та її використання в бухгалтерському обліку. Принцип подвійного запису на рахунках та його контрольне значення. Класифікація рахунків. План рахунків бухгалтерського обліку: активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій в Україні.

Синтетичний та аналітичний облік.

Література: [26, с.528], [28, с.464], [29, с.606].

Кожному об'єкту обліку – виду активів, капіталу, зобов'язань, доходів і витрат відповідає окремий рахунок. Для кожного бухгалтерського рахунка передбачений окремий шифр, що проставляється на всіх первинних документах і в зведених облікових регістрах.

На відміну від балансу, який показує тільки стан активів підприємства та їх джерела на певну дату, на рахунках ведеться також поточний облік змін у складі активів, зобов'язань та капіталу, які відбуваються в об'єктах обліку в зв'язку з різноманітними господарськими операціями.

На рахунках постійно накопичується інформація для прийняття управлінських рішень. Тобто рахунки – це система збереження цієї інформації в бухгалтерському обліку. Використання бухгалтерських рахунків для відображення господарських операцій підприємства сприяє обліку та контролю наявності та руху засобів, формування та змін джерел у процесі здійснення його діяльності.

Господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку можуть відображатись у залежності від об'єктів, що обліковуються, як у кількісному, так і вартісному вираженні. Але застосування вартісної оцінки є обов'язковим.

За зовнішнім виглядом кожен рахунок – це двохстороння таблиця, яка нагадує букву «Т». Модель рахунка повинна мати: назву, шифр, ліву частину – дебет та праву – кредит.

Наведемо схему рахунка:

Рахунок (назва об'єкта, що обліковується)	
Д (дебет)	К(кредит)
<hr/>	

Рахунок пристосовано для відокремленого відображення змін у відповідному об'єкті як у бік збільшення, так у бік зменшення. Вони будуть зафіксовані в дебеті або в кредиті рахунка в залежності від свого впливу на об'єкт, який на ньому обліковується. Назви сторін рахунка умовні та відносяться до бухгалтерських термінів. Ліва - **Дебет** (від латин. Debet) – він винен, а права - **Кредит** (від латин. Credit) – він вірить. У теперішній час терміни «дебет» і «кредит» втратили своє буквальне значення, але однаково розуміються і застосовуються бухгалтерами всього світу.

Підсумки записів сум операцій в дебеті або кредиті рахунків носять назву оборотів, відповідно – дебетового та кредитового. Оборот – це рух коштів, відображення відповідного процесу.

Для позначення залишків на рахунках застосовується термін “сальдо”. Залишок рахунка – різниця оборотів у дебеті та кредиті рахунка. Визначають залишки на рахунках на початок періоду (як результат співставлення оборотів попереднього періоду) та на кінець періоду (визначені за результатами поточного періоду). Таким чином, сальдо визначає стан об’єктів на конкретну дату. У залежності від того, які обороти більші: дебетові чи кредитові, сальдо може бути відповідно: дебетовим або кредитовим. При відсутності залишку рахунок вважається закритим.

У залежності від того, для обліку яких об’єктів призначені бухгалтерські рахунки, вони діляться на **активні** та **пасивні**.

Активні рахунки призначені для обліку наявності і руху активів, підприємства, а **пасивні рахунки** використовуються з метою обліку наявності та зміни джерел формування активів, капіталу і зобов’язань.

Таке поділення обумовлює дві схеми записів на рахунках.

При відображенні операцій на активному рахунку слід дотримуватись таких правил:

- при відкритті активного рахунка залишок на початок проведення операцій записується в дебет рахунка;
- у дебеті рахунка відображаються операції, що приводять до збільшення засобів;
- у кредиті відображаються операції, що приводять до зменшення засобів;
- залишок на кінець здійснення операцій може бути тільки дебетовий, тому що сума початкового залишку та дебетового обороту завжди більше, ніж сума кредитового обороту. Залишку на кінець здійснення операцій може не бути, якщо сума початкового залишку та дебетового обороту дорівнює кредитовому обороту.

До активних рахунків відносяться, наприклад: 10 “Основні засоби”, 12 “Нематеріальні активи”, 14 “Фінансові інвестиції”, 20 “Виробничі запаси”, 22 “Малоцінні та швидкозношувані предмети”, 23 “Виробництво”, 26 “Готова продукція”, 28 “Товари”, 30 “Каса”, 31 “Рахунки у банках” тощо.

При відображенні операцій на пасивному рахунку слід дотримуватись таких правил:

- при відкритті пасивного рахунка залишок на початок проведення операцій записується в кредит рахунка;

- в кредиті рахунку відображуються операції, що призводять до збільшення джерел засобів;

- у дебеті відображуються операції, що призводять до зменшення джерел засобів;

- залишок на кінець здійснення операцій може бути тільки кредитовим, оскільки сума початкового залишку та кредитового обороту завжди більше, ніж сума дебетового обороту. Залишку на кінець здійснення операцій може не бути, якщо сума початкового залишку та кредитового обороту дорівнює дебетовому обороту.

До пасивних рахунків відносяться, наприклад: 40 “Зареєстрований капітал”, 43 “Резервний капітал”, 50 “Довгострокові позики” тощо.

Існують також операції, що потребують використання активно-пасивних рахунків, які мають ознаки як активних, так і пасивних рахунків. На кожному з таких рахунків водночас можуть знайти відображення як кошти підприємства - дебіторська заборгованість, так і їх джерела - кредиторська заборгованість. До цих рахунків відносяться рахунки, що використовуються для розрахунків підприємства зі своїми кредиторами та дебіторами. Прикладом можуть служити: 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”(переважно активний), 37 “Розрахунки з різними дебіторами”(переважно активний), 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядчиками”(переважно пасивний), 64 “Розрахунок з

податків і платежів” (переважно пасивний), 66 “Розрахунки з оплати праці”(переважно пасивний) та інші.

Позначка “переважно пасивний”, чи “переважно активний” означає, що переважно рахунок відповідає ознакам активного або пасивного рахунку. Так, наприклад, рахунок 64 “Розрахунки з податків і платежів” звичайно виступає пасивним, тому що призначений для обліку зобов'язань перед бюджетом. У той же час його субрахунок 644 може відігравати роль активного рахунку у випадку, коли податковий кредит бюджетом не повернений.

При відображенні операцій на активно-пасивному рахунку слід дотримуватись таких правил:

- сума початкового сальдо записується в дебеті, якщо вона відображає дебіторську заборгованість, або в кредиті – коли заборгованість кредиторська;
- в кредиті рахунка відображуються операції, які призводять до збільшення кредиторської заборгованості та зменшення дебіторської;
- в дебеті відображується збільшення дебіторської і зменшення кредиторської заборгованості;
- залишок на кінець здійснення операцій може бути: тільки кредитовий, коли він відображує кредиторську заборгованість і сума початкового залишку та кредитового обороту більша, ніж сума дебетового обороту; дебетовий, коли він відображує дебіторську заборгованість і сума початкового залишку та дебетового обороту більше, ніж сума кредитового обороту; дебетовий і кредитовий водночас – розгорнуте сальдо. Розгорнуте сальдо в активно-пасивних рахунках визначається за даними аналітичного обліку. За схемою активного рахунка окремо визначається сальдо на кожному аналітичному рахунку з дебіторської заборгованості. За схемою пасивного рахунка – сальдо з кредиторської заборгованості.

Загальна схема побудови активного і пасивного рахунків має такий вигляд:

Активний рахунок

№ і назва рахунка

Пасивний рахунок

№ і назва рахунка

Дебет	Кредит
Початкове сальдо	
+	-
(збільшення)	(зменшення)
Оборот	Оборот
Кінцеве сальдо	

Дебет	Кредит
	Початкове сальдо
-	+
(зменшення)	(збільшення)
Оборот	Оборот
	Кінцеве сальдо

Для отримання різносторонньої інформації, необхідної для управління і контролю, важливе значення має застосування науково обгрунтованого плану рахунків.

Під планом рахунків розуміють систематизований перелік рахунків, що визначає організацію всієї системи бухгалтерського обліку на підприємствах, в організаціях і установах з метою отримання інформації, необхідної для управління і контролю.

План рахунків – це систематизований перелік найменувань і кодів рахунків, субрахунків бухгалтерського обліку, які використовуються для віддзеркалення діяльності підприємств, організацій.

План рахунків є директивним документом обов'язковим для всіх підприємств і організацій. В даний час в Україні існує план рахунків, який є єдиним для всіх галузей народного господарства, окрім кредитних і державних установ.

План рахунків розробляється на основі класифікації рахунків за їх економічним змістом і затверджується Міністерством фінансів (30 листопада 1999г.).

Таблиця 10

БАЛАНС

1.Необоротні активи 1 клас	1.Власний капітал 4 клас
Рахунки 10-19	Рахунки 40-46
II. Оборотні активи 2 клас	II. Довгострокові зобов'язання 4 клас
Рахунки 20-38	Рахунки
III. Витрати майбутніх періодів 3 клас	III. Поточні зобов'язання Клас 6
Рахунок 39	Рахунок 60-68
	IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами клас
	Рахунки

Завдання 7. У плані рахунків наведено код кожного рахунка, тобто умовне числове позначення, яке характеризує приналежність даного рахунка до певної групи.

Таблиця 11

БІЛАНСОВІ РАХУНКИ	Групи рахунків	Підгрупи рахунків		Номер рахунка та назва рахунка
	ОСНОВНІ РАХУНКИ	Інвентарні рахунки	Рахунки основних засобів і НМА	
Рахунки виробничих запасів				
Рахунки товарних запасів				
Рахунки переважно дебіторської заборгованості				
Рахунки переважно кредиторської заборгованості				
Грошові рахунки			Готівкових коштів	
		Безготівкових коштів		
Фінансово- інвестиційних		–		
Рахунки капіталу		–		

		Рахунки кредитів банків		
	Регулюючі рахунки	Контрарні	Контрактивні	
			Контрпасивні	
		Доповнюючі	Активні	
			Пасивні	
	ОПЕРАЦІЙНІ РАХУНКИ	Калькуляційні		
		Розподільчі	Розподільчі за періодами	
			Збирально-розподільчі	
		Накопичувальні		
		Порівняльні	Фінансово-результатні	
Операційно-результатні				
Забалансові рахунки	Рахунки майна			
	Розрахункові рахунки			

Синтетичні рахунки – це бухгалтерські рахунки, на яких облік господарської діяльності підприємств, організацій ведеться узагальнено. Синтетичні рахунки називають рахунками першого порядку. Вони призначені для обліку інформації про склад і рух господарських засобів, коштів, джерел їх утворення в узагальненому вигляді за економічно однорідними групами і в грошовому вимірнику.

Аналітичні рахунки – це рахунки, на кожному з яких відображується рух лише одного об'єкта обліку, що входить в економічно однорідну групу.

Аналітичні рахунки відносять до рахунків третього порядку.

Облік, що ведеться на аналітичних рахунках, називається аналітичним обліком ("аналіз" – розподіл).

Аналітичні рахунки відкриваються до більшості синтетичних рахунків. Синтетичні рахунки, на яких немає потреби вести аналітичні рахунки, називаються неподільними. Наприклад, якщо на підприємстві використовується тільки національна валюта, рахунок 30 «Каса» є неподільним.

На аналітичних рахунках облік може вестися як у вартісному, так і в натуральному вираженні. Аналітичні рахунки дають більш докладну характеристику кожному об'єкту обліку. З метою одержання загальної, але достатньої для цілей управління характеристики діяльності підприємства синтетичні й аналітичні рахунки необхідно вести паралельно, тобто аналітичний облік ведеться невідокремлено від синтетичного, а в його розвиток. В аналітичному обліку фіксується рух тих самих активів або джерел, але в розбивці за їхніми конкретними показниками (найменуваннями, сортами, розмірами, прізвищами фізичних осіб тощо).

Матеріальні цінності на аналітичних рахунках обліковуються в натурально-вартісному виразі, тобто ведеться кількісно-вартісний облік, як це показано в таблиці.

Аналітичний рахунок "... " до синтетичного рахунка ХХ "... "

Таблиця 12

Дата	№ док-та	Текст	Од. вим.	Надійшло		Вибуло		Залишок	
				кіль-ть	сума	кіль-ть	сума	кіль-ть	сума
		Залишок на ... Надійшло від постачальників ... Видано на виробництво... Оборот							

Приклад: Схема синтетичного рахунка 201 «Сировина та матеріали»

№ 20 «Сировина та матеріали»

Дебет	Кредит
Сальдо початкове 7100	

1) 6300	3) 2800
2) 2500	4) 1000
Оборот 8800	Оборот 3800

Сальдо кінцеве 12100

Приклад: Схема аналітичного рахунка "201" Мука до синтетичного рахунка "Сировина та матеріали"

Таблиця 13

Дебет				Кредит			
Дата	Зміст запису	Кількість (кг)	Сума, грн	Дата	Зміст запису	Кількість (кг)	Сума, грн
	Сальдо початкове	800	5600				
05.01	Надійшло від постачальника	900	6300	10.01	Видано на виробництво	400	2800
	оборот	900	6300		оборот	400	2800
	Сальдо кінцеве	1300	9100				

Приклад : Схема аналітичного рахунка "201" Молоко до синтетичного рахунка "Сировина та матеріали"

Таблиця 14

Дебет				Кредит			
Дата	Зміст запису	Кількість (кг)	Сума, грн	Дата	Зміст запису	Кількість (кг)	Сума, грн
	Сальдо початкове	300	1500				
6.01	Надійшло від постачальника	500	2500	7.01	Видано на виробництво	200	1000
	оборот	500	2500		оборот	200	1000
	Сальдо кінцеве	600	3000				

Приклад: Оборотна відомість по аналітичному рахунку 201 «Сировина та матеріали»

Таблиця 15

Найменування	Од. вим.	Ціна грн.	Залишок на початок		Надійшло		Вибуло		Залишок на кінець	
			Кільк.	сума	кільк.	сума	Кільк.	сума	Кільк.	сума
Мука	кг	7	800	5600	900	6300	400	2800	1300	9100
Молоко	л	5	300	1500	500	2500	200	1000	600	3000
				7100		8800		3800		12100

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Поняття і призначення бухгалтерських рахунків, їх побудова.
2. Метод подвійного запису, його суть і значення.
3. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку.

4. Побудова та характеристики плану рахунків бухгалтерського обліку.
5. Синтетичні та аналітичні рахунки, зв'язок між ними.
6. Оборотні відомості синтетичних і аналітичних рахунків.

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 8.

Вихідні дані:

Початковий баланс

Таблиця 16

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
1. Основні засоби(10)	43 200	1. Зареєстрований фонд(40)	65 800
2. Матеріали (20)	27 000	2. Нерозподілений прибуток (44)	4 500
3. Незавершене виробництво (23)	2 000	3. Розрахунки з постачальниками (63)	2 000
4. Каса(30)	315	4. Розрахунки з оплати праці (66)	300
5. Розрахунковий рахунок (31)	6 785	5. Короткотермінові позики (60)	6 700
Усього	79 300	Усього	79 300

1. Відкрити рахунки на основі наведених у початковому балансі залишків.

Наприклад, рахунок “Незавершене виробництво”:

№ 23 “Незавершене виробництво”

Дебет	Кредит
Сальдо початкове 2000	
1) ...	4) ...
Оборот ...	Оборот ...

Сальдо кінцеве ...

1. До кожної господарської операції, наведеної нижче, визначити кореспонденцію рахунків, записати бухгалтерські проводки у реєстраційному журналі .

Господарські операції за місяць, тис. грн.:

Таблиця 17

№	Зміст господарської операції	Сума
1.	Надійшли матеріали від постачальників	3 500
2.	З розрахункового рахунка оплачено рахунки постачальника	3500
3.	Нараховано заробітну плату робітникам за виробництво продукції	2 000
4.	Відпущено зі складу матеріали у виробництво	3 000
5.	Відпущено з виробництва і надіслано на склад готову продукцію	6 000

6.	Отримано з розрахункового рахунка в касу для виплати заробітної плати	1 800
7.	Виплачено з каси заробітну плату	1 700
8.	Невиплачена сума заробітної плати внесена на розрахунковий рахунок	100

3. Відобразити господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку.

4. Підрахувати обороти і вивести сальдо кінцеве за кожним рахунком.

5. Скласти за даними рахунків бухгалтерського обліку баланс на кінець звітного періоду.

Завдання 9

На синтетичному рахунку (63) “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” на 1.10.20XX р. значиться кредитове сальдо 45000 грн., у т.ч. фабрика “Одяг” – 25000 грн., фабрика “Світ” – 20000 грн. За жовтень кредиторам сплачено 40000 грн., у т.ч. фабриці “Одяг” – 22000 грн., фабриці “Світ” – 18000 грн.

Потрібно відкрити синтетичний рахунок “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” і до нього аналітичні рахунки.

Завдання 10

На синтетичному рахунку “Виробничі запаси” субрахунок “Сировина і матеріали” на 31.11.20XX р. значиться дебетове сальдо 680 грн., яке відображене на аналітичних рахунках “Залізо штабове” 20 т вартістю 200 грн. і “Сталь ресорна” 4,8 т вартістю 480 грн.

За грудень проведено такі операції:

1. Надійшло від постачальників “Залізо штабове” 2 т вартістю 20 грн.; “Сталь ресорна” 1,5 т вартістю 150 грн.;

2. Відпущено у виробництво: “Залізо штабове” 10 т вартістю 100 грн.; “Сталь ресорна” 4,8 т вартістю 480 грн.

3. Наведені операції необхідно відобразити на рахунках синтетичного і аналітичного обліку.

Завдання 11.

Вихідні дані:

Залишки на рахунках на 31 грудня 20XX р.:

(20) “Матеріали” – 19 200 грн.,

(23) “Основне виробництво” – 15 600 грн.,

(30) “Каса” – 200 грн.,

(31) “Розрахунки в банках” – 63 000 грн.,

(63) “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” – 16 300 грн.,

(44) “Нерозподілений прибуток” – 59 300 грн.,

(66) “Розрахунки з оплати праці” – 22 400 грн.

Відомість залишків на рахунку (20) “Матеріали” на 31 грудня 20XX р.

Таблиця 18

№ з/п	Назва матеріалів	Од. вим.	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.
1	Ситець	м	2 000	2,4	4 800
2	Сатин	м	4 500	3,2	14 400
	Всього	-	-	-	19 200

Відомість залишків на рахунку (63) “Розрахунки з постачальниками і підрядниками” на 31 грудня 20XX р.

Таблиця 19

№ з/п	Назва постачальника	Сума заборгованості, грн.	
		Дт	Кт
1.	Миколаївське ВО	-	5 800
2.	Херсонська ткацька фабрика	-	10 500
	Всього	-	16 300

1. Враховуючи наведені вище залишки на рахунках, відкрити синтетичні і аналітичні рахунки.

2. Визначити кореспонденцію рахунків за господарськими операціями, заповнюючи таблицю, наведену нижче.

Журнал реєстрації господарських операцій за січень 20XX р.

Таблиця 20

№	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кор-ція	
			Д-т	Кт
1.	Надійшло від Херсонської ткацької фабрики 1020 м сатину	3264		
2.	Відпущено у виробництво 300 м ситцю	720		
3.	Оплачено з поточного рахунка Миколаївському ВО за тканину	5800		
4.	Прийнято від Миколаївського ВО 2 500 м ситцю	6000		
5.	Оплачено з поточного рахунка Миколаївського ВО за отриманий ситець	6000		
6.	Перераховано з поточного рахунка Херсонської ткацької фабрики	13000		

7.	Відпущено у виробництво 500 м сатину	1600		
8.	Повернуто з виробництва на склад 15 м ситцю	36		

2. Відобразити господарські операції на рахунках синтетичного і аналітичного обліку.

3. Підрахувати обороти і вивести сальдо на синтетичних і аналітичних рахунках.

4. Заповнити наведену нижче оборотну відомість за рахунками синтетичного обліку.

Оборотна відомість за синтетичними рахунками

Таблиця 21

Код рах.	Назва рахунка	Сальдо на початок місяця		Обороти за місяць		Сальдо на кінець місяця	
		Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
20	Матеріали						
23	Основне виробництво						
30	Каса						
31	Розрахунки в банках						
63	Розрахунки з постачальниками і підрядниками						
44	Нерозподілений прибуток						
66	Розрахунки з оплати праці						
62	Векселі видані						
	Усього						

5. Скласти оборотну відомість за рахунками аналітичного обліку за прикладом наведеної нижче відомості для субрахунку “Матеріали”.

Оборотна відомість по аналітичних рахунках до субрахунка “Матеріали”

Таблиця 22

№ з/п	Назва аналітичного рахунка	Од. вим.	Ціна	Залишок на 1.01.01		Оборот за місяць				Залишок на 31.01.01	
						надійшло		вибуло			
				Кіль-ть	сума	кіль-ть	сума	кіль-ть	сума	кіль-ть	сума
1	Ситець										
2	Сатин										

6. За даними оборотної відомості за синтетичними рахунками скласти кінцевий баланс.

Форми бухгалтерського обліку

Документація. Зміст і класифікація облікових документів.

Інвентаризація. Значення та види інвентаризацій.

Бухгалтерський процес у цілому. Складові бухгалтерського процесу: первинна реєстрація, поточний облік, узагальнення поточного обліку. Обліковий цикл.

Облікові регістри. Техніка запису. Облікові системи (форми обліку). Їх різновиди та основні принципи побудови. Традиційні та комп'ютерні бухгалтерські системи. Класифікація та шляхи розвитку комп'ютерних бухгалтерських систем.

Державне та професійне регулювання бухгалтерського обліку. Міжнародні та національні бухгалтерські стандарти. Основні нормативні документи бухгалтерського обліку в Україні.

Література: [23, с.440], [13, с.655].

У процесі господарської діяльності підприємства відбуваються постійні зміни в складі його активів, капіталу і зобов'язань. Реєстрація таких змін здійснюється робітниками підприємства, перш за все, шляхом їх фіксації в первинних документах.

*Документ являє собою письмовий доказ факту здійснення господарської операції або письмове розпорядження власника на право її здійснення. Слово «документ» відбувається від латинського *dokumentum*, що означає свідчення, доказ, розпорядження або дозвіл адміністрації (власника) на здійснення господарської операції.*

Первинний бухгалтерський документ містить інформацію про господарську операцію і складається в процесі її здійснення або відразу після її завершення.

Спосіб суцільного і безупинного відображення господарських операцій за допомогою бухгалтерських документів називається *документацією*. Як найважливіший елемент методу бухгалтерського обліку вона служить для

первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою відображення їх в обліку.

Історично в бухгалтерському обліку під документом розуміється бланк визначеної форми, в якому відображено факт господарської операції. З застосуванням в обліку електронно-обчислювальної техніки для збору й опрацювання інформації, поряд із паперовими документами, широко використовуються машинні носії. Зміна носіїв первинної інформації, проте, не знизилася значення документації, як одного з ключових елементів методу бухгалтерського обліку.

Від результатів первинного спостереження, своєчасності та якості документації в значній мірі залежить вірогідність бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Порядок документального оформлення господарських операцій регламентовано Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, що затверджено наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.95 р.

Документи грають важливу роль *в управлінні підприємством*, оскільки:

- є підставою для здійснення господарських операцій і водночас містять розпорядження відповідним посадовим особам щодо їх проведення;
- забезпечують контроль наявності і руху господарських засобів з точки зору законності та доцільності господарських операцій;
- є юридичним доказом здійснення господарських операцій, а тому використовуються в процесі ревізії, при розгляді судовими органами господарських справ тощо.

Повнота і вірогідність показників обліку та звітності, в першу чергу, залежать від змісту й оформлення первинних документів. До них ставляться такі вимоги: своєчасність оформлення, наявність установлених реквізитів, вірогідність показників, що в них містяться, чіткість записів, відсутність

дефектів, що викликають сумніви у вірогідності документа, виключення випадків виправлень у касових документах.

Виправлення в документах роблять *коректурним способом*. Помилковий текст або суму закреслюють так, щоб можна було прочитати початкові дані, зверху роблять правильний запис. Виправлення помилок завіряють особи, що підписують документ.

Документи, складені з порушенням вимог, не мають юридичної чинності.

Первинний документ повинен містити необхідний перелік показників, що характеризують ту або іншу сторону господарської операції. Показники, що містяться в документі, називаються його реквізитами (від латинського *reguisitum* - потрібний, необхідний).

Кожний документ має *обов'язкові реквізити*, без яких він вважається недійсним, тобто не має юридичної чинності. Відповідно до п.2.4 Положення № 88, первинний документ має юридичну чинність і доказовість тільки при наявності таких обов'язкових реквізитів:

- назва документа (наприклад, накладна) і код типової форми;
- назва підприємства, від імені якого складено документ, його юридична адреса, коди;
- дата складення;
- найменування сторін, що беруть участь у господарській операції;
- зміст господарської операції (наприклад, у накладній зазначається, який товар виданий і хто його одержав);
- натуральні та вартісні облікові вимірювачі;
- підписи осіб, які відповідають за проведення господарської операції і осіб, які безпосередньо її здійснили.

Господарські операції, оформлені первинними документами або носіями, що їх замінюють, відображають у бухгалтерському обліку способом систематизації і накопичення у відповідних регістрах синтетичного і

аналітичного обліку. При застосуванні обчислювальної техніки облікові реєстри складають у вигляді машинограм на основі машинних носіїв інформації.

Облікові реєстри – це зведені відомості, що складені за однорідними економічними ознаками господарських операцій у певній послідовності, згідно з даними первинних документів або іншими носіями інформації, які їх замінюють.

Процес відображення даних про здійснені господарські операції в облікових реєстрах називається обліковою реєстрацією. Облікова реєстрація є другим етапом облікових робіт після складення та опрацювання первинної документації.

Дані облікових реєстрів використовуються для узагальнення інформації, складання бухгалтерської звітності, проведення аудиту й аналізу господарської діяльності підприємства.

Інформація до облікових реєстрів переноситься після перевірки первинних документів за формою і змістом.

Підприємства і установи, що складають облікові реєстри на машинозчитуваних носіях, зобов'язані забезпечити технічні засоби для їх відтворення у зручному для читання вигляді.

Перенесення інформації з первинних документів до облікових реєстрів має здійснюватися в міру їх надходження до місця обробки, але не пізніше терміну, що своєчасно забезпечує інформаційні потреби підприємства, наприклад, нарахування і виплату заробітної плати, складання бухгалтерської та податкової звітності тощо.

Відповідальність за правильність відображення господарських операцій в облікових реєстрах несуть особи, які склали і підписали ці реєстри.

У бухгалтерському обліку використовують різні за формою, змістом та способом відображення інформації облікові реєстри. Вони поділяються за такими ознаками: за зовнішнім виглядом, видами бухгалтерських записів, обсягом змісту, побудовою.

Бухгалтерські книги – це оправлені аркуші паперу спеціального графлення, в яких містяться дані про наявність господарських засобів, джерела їх формування та господарські процеси, що відображаються на рахунках синтетичного й аналітичного обліку. Наприклад, касова книга призначена для обліку надходження і виплати готівки в касі; книга депонованих сум для аналітичного обліку невиплаченої (депонованої) заробітної плати; у головній книзі міститься інформація про сальдо й обороти на синтетичних рахунках. Бухгалтерські книги повинні бути прошнуровані, сторінки у них мають бути пронумеровані. На останній сторінці книги загальна кількість сторінок засвідчується підписами керівника, головного бухгалтера та печаткою підприємства.

Картки – це виготовлені друкарським способом окремі листи паперу, що містять аналітичну інформацію про окремі об'єкти обліку: будинки, споруди, матеріали, сировину тощо. Картки зручні у користуванні при веденні обліку на складах готової продукції, матеріалів, запасних частин, при прийнятті та відпуску цінностей на виробництво, в експлуатацію тощо. В сучасних умовах комп'ютеризації, коли створюються АРМ і на складах і в цехах, певну частину робіт облікового характеру виконують ПЕОМ, але повністю відмовитися від використання карток поки що недоцільно. Картки мають такі реквізити: найменування об'єкта обліку, його кодове позначення, номер картки, позначення одиниці виміру; ціна за одиницю, зміст операції, що відображається в картці, сума операції та кількісний вимірник, код синтетичного й аналітичного рахунка та ін.

Окремим видом є картки обліку об'єктів основних засобів – будинків, споруд, устаткування, машин, автомобілів та ін. У цих картках зазначають, крім руху об'єкта обліку, також його власні характеристики – завод-виготовлювач, рік випуску, потужність, гарантійний строк, комплектність тощо.

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Документи, їх значення та види.

2. Порядок і техніка прийому та бухгалтерського оброблення документів.
3. Документообіг та організація ведення документів.
4. Інвентаризація, її види, порядок проведення і відображення у бухгалтерському обліку.
5. Облікові реєстри, їх класифікація і призначення.
6. Форми бухгалтерського обліку.
7. Виправлення помилок у первинних документах і облікових реєстрах.

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 12

Необхідно:

1. Знайдіть відповідні визначення для кожного наведеного терміна, та розмістіть правильну відповідь у таблицю.

Таблиця 23

Види термінів			
Документи	Документація	Документування	Документообіг
№	№	№	№

№ 1 Процес суцільного й неперервного відображення об'єктів бухгалтерського обліку в первинних бухгалтерських документах.

№ 2. Матеріальні носії, що їх використовують у процесі спілкування і на яких за допомогою різних засобів і способів зафіксовано в доцільній для сприйняття формі інформацію.

№ 3 Процес від складання документів до їх здачі в архів.

№ 4 Сукупність документів, які складають на всі господарські операції.

2. Знайдіть відповідні визначення для кожного наведеного терміна та розмістіть правильну відповідь у таблицю

Таблиця 24

Визначення термінів			
Облікові реєстри	Картки	Бухгалтерські книги	Відомості
№	№	№	№

№ 1. Аркуші паперу міцно переплетені між собою, в яких відображають дані за синтетичними й аналітичними рахунками.

№ 2. Носії інформації спеціального формату і будови, призначені для реєстрації, групування і узагальнення господарських операцій, оформлених відповідними первинними документами.

№ 3. Окремі листи спеціальної форми та стандартних розмірів, що містять реквізити, які характеризують об'єкти обліку, і виготовлені друкарським способом.

№ 4. Окремі таблиці різного формату ці спеціальним графленням.

3. Знайдіть правильні визначення для кожної з наведених форм бухгалтерського обліку та розмістіть правильну відповідь у таблицю.

Таблиця 25

Визначення форм			
Журнально-ордерна	Меморіально-ордерна	Спрощена форма обліку	Комп'ютерна
№	№	№	№

№ 1. Характеризується застосуванням книг для синтетичного обліку і карток – для аналітичного. Порядок облікової реєстрації господарських операцій при цій формі такий: на підставі перевірених і згрупованих за певною ознакою первинних документів складають меморіальні ордери, в яких вказують кореспонденцію рахунків за здійсненою господарською операцією та її суму;

№ 2. Забезпечення автоматизованого процесу збирання, реєстрації і опрацювання облікової інформації;

№ 3. Система інформаційно пов'язаних між собою журналів-ордерів, у яких господарські операції відображають по кредиту одного рахунку і дебету кількох взаємопов'язаних із ним рахунків бухгалтерського обліку;

№ 4. Характеризується застосуванням облікових реєстрів і базується на веденні відомостей.

4. Знайдіть правильні визначення для кожного з методів виправлення помилок, та розмістіть правильну відповідь у таблицю

Таблиця 26

Визначення методів		
Коректурний	Додаткових записів	Червоного сторно
№	№	№

№ 1. Складають додаткову бухгалтерську проводку в тій самій кореспонденції рахунків, що й початковий запис, на різницю між правильною і зменшеною сумою операції.

№ 2. Неправильний бухгалтерський запис роблять повторно в тій самій кореспонденції рахунків, що й помилковий запис, але червоним чорнилом, пастою кулькової ручки тощо або звичайними чорнилами (тоді сума береться у дужки і перед сумою ставиться знак “мінус”).

№ 3. Неправильний текст або сума закреслюються однією тонкою рисою так, щоб було видно закреслене і над закресленим надписується правильний текст або числа. Виправлення помилки повинно супроводжуватись надписом “виправлено” та підтверджено підписами осіб, що підписали цей документ, із зазначенням дати виправлення.

Завдання 13

Указати кореспонденцію рахунків та первинні документи на підставі наведених нижче господарських операцій, розмістити правильну відповідь у журнал реєстрації господарських операцій, таблиця 27

Таблиця 27

Журнал господарських операцій

№	Зміст операції	Первинні документи	Корес-ція рахунків	
			Дт	Кт
1.	Нараховано заробітну плату робітникам основного виробництва			
2.	Списано у виробництво виробничі запаси			
3.	Отримано гроші з банку у касу			
4.	Видано зарплатуц робітникам			
5.	Видано готівку на відрядження			
6.	Надійшло від постачальника на склад паливо			
7.	Невикористані підзвітні суми повернуто у касу			
8.	Оприбутковано готову продукцію на склад			
9.	Нараховано знос основних засобів загальногосподарського призначення			
10.	У касу підприємства надійшла готівка від покупців за одержані товари			
11.	Оплата з поточного рахунка за придбани виробничі засоби			
12.	Введення в експлуатацію будівлі			
13.	Нарахування заробітної плати адміністративному персоналу			
14.	Утримано із заробітної плати прибутковий податок			
15.	Погашено з поточного рахунка банку за зобов'язання			
16.	Оплачено витрати на збут з рахунка в банку			

17.	Відображено витрати на службові відрядження управлінському персоналу			
18.	Передано в експлуатацію МШП загальновиробничого призначення			
19.	Оплачено витрати на збут з рахунка в банку			

Завдання 14

Обробити звіт касира, вказати кореспонденцію рахунків та зробити записи в журнал 1 та відомості 1.1.

Звіт касира за 1-31 березня

Таблиця 28

Дата	Від кого отримано, кому видано	Сума, грн.
	Залишок на 1 березня	150
1.03	Видано в підзвіт на відрядження	100
2.03	Отримано в касу з розрахункового рахунка за чеком кошти на зарплату	12500
2.03	Виплачено зарплату працівникам підприємства	11950
3.03	На поточний рахунок повернено гроші з каси підприємства	550
6.03	Надійшла в касу виручка від продажу продукції	2600
8.03	Погашено готівкою короткострокову позику	3100
12.03	Погашено заборгованість за внесками засновників до зареєстрованого капіталу	8900
12.03	Повернуто кошти з каси у банк на розрахунковий рахунок	13100
16.03	Отримано грошові кошти з банку для виплати позики	1000
16.03	Видано позику працівнику	1000
18.03	Отримано в касу з розрахункового рахунка на поточні потреби	500
18.03	Видано Дукалесу В.С. у підзвіт на господарські потреби	500
20.03	Надійшло в касу виручка від реалізації послуг	1980
20.03	Внесено на розрахунковий рахунок виручку з каси	1980
21.03	Повернуто в касу залишок невикористаної суми на відрядження	30
28.03	Предоставлено авансовий звіт Дукаліса про придбання МШП	400
28.03	Повернено у касу Дукалесом В.С. залишок невикористаної суми	?
30.03	Погашено готівкою заборгованість перед іншими кредиторами	190

Завдання 15

На підставі наведених виписок «Імекс» банку за квітень цього року по поточному рахунку ВАТ «Стальканат - маркет» скласти бухгалтерські проводки, заповнити журнал № 1 і відомість 1.2. Визначити сальдо по поточному рахунку на кінець місяця.

Виписка банку по поточному рахунку

Сальдо на початок місяця 5500 грн.

Таблиця 29

№	Зміст господарської операції	Сума, грн.
---	------------------------------	------------

1.	01.04. Надходження на поточний рахунок	
	Отримано від покупців виручку від реалізації робіт	1500
	Погашено дебіторську заборгованість	50
	Погашено заборгованість за комунальні послуги	200
	Перераховано аванс постачальнику за договором купівлі-продажу	1500
	Проведено передоплату за газети	60
	Одержано короткострокову позику банку	7000
	Одержано аванс від замовника	3800
	Отримано виручка (дохід) від реалізації основних засобів	8700
	Зроблено часткове погашення з позички банку	1000
	Оплачено рахунки постачальника за отримані ТМЦ	7500
	Зараховано платежі покупців за раніше відвантажені матеріали	10000
	Зараховано платежі за орендну плату за договором оренди	112
	Одержано суму вкладів, що надійшли від засновників	17000
2.	3.04. Витрачання з поточного рахунка	
	Перераховано банку за розрахункове касове обслуговування	250
	Перераховано дивіденди учасникам	170
	Сплачено штрафи за порушення умов постачання за договором купівлі-продажу	215
	Проведено розрахунки з постачальниками товарів, отриманих у минулих звітних періодах	20000
	У поточному періоді	
	Перераховано з поточного рахунка внески органам соціального страхування	1000
	Перераховано платежі до бюджету	2300
27.	Придбано грошові документи з оплатою через банк (марки, путівки)	170

Завдання 16

Для заповнення журналів 3 і 4 та відомостей до них слід використати наведений нижче перелік господарських операцій.

Таблиця 30

Дата	Документ	Зміст господарської операції	Сума, грн.
6.04	Платіжна вимога № 905 від 6.04	Надійшов цемент від постачальника А 800 т x 140	112000
	Прибутковий ордер № 306 від 6.04	Податкова накладна	
		Відображення податкового кредиту	22400
		Надійшов від постачальника метал 150 т x 1045	156800
		Відображення податкового кредиту	31400
8.04	Платіжна вимога № 1045 від 8.04	Надійшли цегла від постачальника	132000
	Прибутковий ордер № 345 від 8.04	Податкова накладна	
		Відображення податкового кредиту	26400
13.04	Платіжна вимога № 110 від 03.04	Оприбутковано програму "1-С Бухгалтерія"	4375
	Накладна	Відображено податковий кредит	875
15.04	Платіжна вимога № 150 від 15.04	Отримано рахунок "Міськенерго" за використану електроенергію згідно з показниками лічильників	

		- основного виробництва	6000
		- офісу	1600
		Відображено податковий кредит	1520
16.04		Отримано основних засобів за договором постачання.	3750
		Відображено суму податкового кредиту	750
		Зараховано верстат до складу основних засобів	3750

Завдання 17

Заповнити журнал 5 і відомість 5.1, журнал 6, 7 і відомість 7.2, використовуючи наведений нижче перелік господарських операцій.

Таблиця 31

Дата	Док-т	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1.04		Відпущено зі складу матеріали:	
		- для загальногосподарських потреб підприємства	16000
		- в основне виробництво	260000
		Відпущено зі складу продукцію для реалізації (списано собівартість реалізованої готової продукції)	1310
		Сформовано фінансовий результат	
		- списано собівартість на фінансовий результат	1310
		- списано дохід від реалізації готової продукції	1459
		Відображено податкове зобов'язання	291
9.04		Списано інші доходи	1000
9.04		Відпущено зі складу паливо	
		- для загальногосподарських потреб	10000
9.04		Відпущено зі складу матеріали в основне виробництво	155000
27.04		Нараховано зарплату за квітень	
		- робітникам основного виробництва	70000
		- працівникам управління	12000
27.04		Проведено нарахування на зарплату	
		- працівників основного виробництва	25900
		- працівників управління	4440
27.04		З нарахованої заробітної плати працівників утримано:	
		- ПДФЛ	12300
		- до фондів соціального страхування	1640
		- профспілкові внески	820
27.04		Утримано аліменти	450
29.04		Відомості розподілу непрямих витрат	
		Списуються на затрати основного виробництва загальногосподарські витрати	13230
29.04		- оприбутковано готову продукцію	564200
		- списано зі складу реалізовану продукцію (за собівартістю)	598000
		- відвантажено продукцію і відображено дохід від реалізації	847200
		- відображено податкове зобов'язання	141200
		Визначено фінансовий результат від реалізації:	
		- списується на фінансовий результат собівартість	598000
		- списується дохід від реалізації готової продукції	706000
30.04		Списано адміністративні витрати	44314
		Списано інші витрати операційної діяльності	2500
		Списано фінансові витрати	32150

Перелік регістрів бухгалтерського обліку наведено у додатку В.

Тема 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій

Облік грошових коштів у касі, на поточному та інших рахунках у банках.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість».

Література: [28, с. 464], [38].

Грошові кошти підприємства являють собою найбільш ліквідну частину оборотних активів. Вони відіграють ключову роль у господарських процесах забезпечення підприємства необхідними ресурсами та в ході реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), виконуючи функції засобу обігу та платежу. Як засіб накопичення грошові кошти підприємства також використовуються при здійсненні фінансових інвестицій, а саме при розміщенні на депозитних рахунках у банках та спрямуванні у статутні капітали інших підприємств.

В активах підприємства можуть бути кошти як в національній, так і в іноземних валютах. Метою даної лекції є ознайомлення з порядком бухгалтерського обліку грошових коштів у національній валюті України.

Валюта України – це грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти, що знаходяться на рахунках, або вносяться у вигляді внесків до банківських та інших кредитно-фінансових установ на території України; платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України.

Для цілей бухгалтерського обліку грошові кошти в національній валюті діляться на такі групи:

- готівка у касі підприємства;
- гроші на поточних рахунках у банках;
- гроші на інших рахунках у банках;
- інші грошові кошти.

Бухгалтерський облік грошових коштів у національній валюті повинен

забезпечувати:

- 1) своєчасне і повне документування операцій з руху грошових коштів;
- 2) суцільну реєстрацію операцій в облікових регістрах;
- 3) щоденне визначення та контроль залишків грошових коштів;
- 4) дотримання касової дисципліни згідно з вимогами чинного законодавства;
- 5) обґрунтованість проведення операцій на рахунках у банках;
- 6) відображення господарських операцій з грошовими коштами в системі бухгалтерських рахунків;
- 7) складання фінансової звітності про стан і рух грошових коштів підприємства.

Готівкові кошти - це грошові знаки національної та іноземної валюти – банкноти і монети, в тому числі оборотні пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами.

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами проводяться як за рахунок грошових коштів, що отримані з кас банків, так і за рахунок готівкової виручки та здійснюються через касу підприємств з веденням касової книги.

Сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) не може перевищувати десяти тисяч гривень протягом одного дня за одним чи декількома платіжними документами.

Установа банку, в якому підприємство відкрило поточний рахунок, встановлює ліміт залишку готівки у касі – граничний розмір готівки, який може залишатися у касі на кінець робочого дня. Всі кошти, понад установленого ліміту повинні здаватися у каси банків для зарахування на поточний рахунок.

Підприємства мають право зберігати у касі готівку, отриману для виплати заробітної плати, пенсій, стипендій, дивідендів, понад ліміту протягом трьох робочих днів, враховуючи день отримання готівки в установі банку. Якщо підприємство здійснює виплату заробітної плати за рахунок виручки,

понадлімітні кошти на ці цілі можуть зберігатися у касі протягом трьох робочих днів з дня, коли настав строк виплати.

Підприємства (підприємці), які мають поточні рахунки в установах банків, отримують готівку з цих рахунків та використовують її виключно на цілі, які зазначені у грошовому чеку. Суми готівки, отримані в установі банку і не використані за призначенням протягом установлених термінів, повертаються підприємством у банк не пізніше наступного робочого дня. Може залишитися тільки сума у межах ліміту.

Документування касових операцій. Прийом готівки проводиться за прибутковими касовими ордерами, що підписуються головним бухгалтером. При цьому видається квитанція за підписами головного бухгалтера і касира, затверджена печаткою підприємства.

Видача готівки з кас підприємств проводиться за видатковими касовими ордерами або платіжними відомостями. Документи на видачу готівки підписуються керівником і головним бухгалтером. У випадку видачі окремій фізичній особі готівки за видатковим ордером касир вимагає пред'явити паспорт чи документ, який його замінює, записує його найменування і номер, коли і ким він виданий.

Виплати, пов'язані з оплатою праці, проводяться касиром за платіжними відомостями. Після закінчення встановлених строків виплати касир повинен:

- у платіжній відомості проти прізвищ осіб, яким не видано зарплату, зробити запис: "Депонована";
- скласти реєстр депонованих сум;
- у кінці відомості вказати фактично виплачену суму і суму виплат, яку не було виплачено, звірити ці суми з загальним підсумком за платіжною відомістю і затвердити запис своїм підписом;
- виписати видатковий касовий ордер на фактично видану суму за відомістю і зробити відповідний запис у касовій книзі.

Здача грошей у касу банку засвідчується квитанцією до об'яви на внесок готівкою і також оформлюється видатковим касовим ордером.

Усі надходження і видатки готівки обліковують у касовій книзі. Записи в касовій книзі здійснюються в двох примірниках. Перші примірники залишаються у касовій книзі. Другі примірники відривні і є звітами касиру. Записи у касовій книзі робляться касиром за операціями отримання чи видачі готівки за кожним прибутковим і видатковим касовим ордером у день їх надходження чи видачі. Щоденно наприкінці робочого дня касир підбиває підсумок операцій за день та виявляє залишок готівки у касі і передає в бухгалтерію як звіт касиру другий відривний лист з прибутковими і видатковими ордерами.

Безготівкові розрахунки – це перерахування грошових коштів з рахунка платника на рахунок одержувача. Банки є посередниками у цих операціях.

Поточний рахунок – це рахунок підприємства, відкритий в уповноваженій установі банку для зберігання грошових коштів та проведення операцій по розрахунках підприємства. Згідно з Положенням про ведення касових операцій підприємства (підприємці), які відкрили поточні рахунки в установах банків, зберігають на них свої грошові кошти на договірних умовах та здійснюють розрахунки за своїми зобов'язаннями. Юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності мають право відкривати необмежену кількість рахунків.

Документування операцій по рахунках у банках. При внесенні грошових коштів на рахунок банку подається об'ява на внесок готівкою.

Більшість розрахункових операцій на поточних рахунках у банках оформлюються платіжними дорученнями, в яких указано: найменування платника та одержувача, їх коди ДРПОУ, номери поточних рахунків, назви обслуговуючих установ банків, сума платежу, призначення та підстава платежу (№, дата і назва рахунка, договору), сума ПДВ. Платіжне доручення підписується керівником і

головним бухгалтером. При розрахунках платіжними дорученнями ініціатором платежу виступає платник.

Розрахунки можуть також оформлятися платіжними вимогами – ініціатором виступає одержувач, а також платіжними вимогами-дорученнями. Здійснення операцій на поточних рахунках підтверджується випискою банку, яка обов'язково передається підприємству. До виписки додаються другі примірники платіжних доручень та інших первинних документів, якими були оформлені операції. На підставі виписок складається журнал синтетичного обліку на поточному рахунку №1, розділ 3 – по кредиту рахунка 31 “Рахунки у банках” та відомість 1.2 – по дебету рахунка 31.

Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті у касах, на розрахункових (поточних), валютних та інших рахунках у банках), грошових документів, короткострокових векселів одержаних і фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів і витрат майбутніх періодів.

Рахунок 30 "Каса"

Рахунок 30 "Каса" призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів у касі підприємства.

Рахунок 30 "Каса" має такі субрахунки:

301 "Каса в національній валюті"

302 "Каса в іноземній валюті"

За дебетом рахунка 30 "Каса" відображається надходження грошових коштів у касу підприємства, за кредитом - виплата грошових коштів із каси підприємства.

На підприємствах, де працюють операційні каси (продаж квитків, оплата послуг зв'язку, обмін валюти тощо), відкриваються субрахунки "Операційна каса в національній валюті" та "Операційна каса в іноземній валюті".

Рахунок 30 "Каса" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
14, 15, 18, 30, 31, 34, 36, 37, 41, 42, 45, 46, 48, 50, 52, 55, 60, 63, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76	14, 15, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 39, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 76, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99

Рахунок 31 "Рахунки в банках"

Рахунок 31 "Рахунки в банках" призначено для обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках у банку, які може бути використано для поточних операцій.

Рахунок 31 "Рахунки в банках" має такі субрахунки:

311 "Поточні рахунки в національній валюті"

312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"

313 "Інші рахунки в банку в національній валюті"

314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті"

За дебетом рахунка 31 "Рахунки в банках" відображається надходження грошових коштів, за кредитом, їх використання.

Рахунок 31 "Рахунки в банках" кореспондує:

за дебетом із кредитом рахунків:	за кредитом із дебетом рахунків:
14, 15, 18, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 45, 46, 48, 50, 52, 55, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76	14, 15, 30, 31, 33, 35, 36, 37, 39, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 76, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"

На рахунка 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім

заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи.

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" має такі субрахунки:

361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями"

362 "Розрахунки з іноземними покупцями"

363 "Розрахунки з учасниками ПФГ"

За дебетом рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунка відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
30, 31, 48, 64, 70, 71, 76	30, 31, 34, 35, 37, 38, 50, 51, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 70, 76, 84, 85, 90, 93, 94, 99

Рахунок 37 "Розрахунки з різними дебіторами"

На рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами" ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за

відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями.

Рахунок 37 "Розрахунки з різними дебіторами" має такі субрахунки:

371 "Розрахунки за виданими авансами"

372 "Розрахунки з підзвітними особами"

373 "Розрахунки за нарахованими доходами"

374 "Розрахунки за претензіями"

375 "Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків"

376 "Розрахунки за позиками членам кредитних спілок"

377 "Розрахунки з іншими дебіторами"

За дебетом рахунка 37 "Розрахунки з різними дебіторами" відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом її погашення чи списання.

Аналітичний облік ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення.

Рахунок 37 "Розрахунки з різними дебіторами" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
10, 11, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 39, 48, 50, 60, 64, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75	10, 11, 12, 14, 15, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 39, 41, 48, 50, 51, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 80, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 99

Рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів"

Рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів" призначено для узагальнення інформації щодо здійснених витрат у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах.

До витрат, облік яких ведеться на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів", відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва

роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

За дебетом рахунка 39 "Витрати майбутніх періодів" відображається накопичення витрат майбутніх періодів, за кредитом - їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду.

Аналітичний облік витрат майбутніх періодів ведеться за їх видами.

Рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
11, 13, 20, 22, 30, 31, 37, 47, 63, 65, 66, 68, 70, 71, 73, 74, 75	15, 23, 37, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 99

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Який порядок організації розрахунків готівкою діє в Україні?
2. Що таке ліміт каси і як він установлюється?
3. Які терміни повернення готівки, взятої під звіт, у касу підприємства?
4. Якими документами оформляються касові операції?
5. Який порядок ведення касової книги?
6. Які обов'язки має касир підприємства?
7. Який діє порядок відкриття рахунків у банку?
8. Який порядок проведення розрахунків за допомогою платіжних доручень та платіжних вимог-доручень?
9. Які критерії визнання дебіторської заборгованості?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 18

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції.

Таблиця 32

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дт	Кт

1	Зараховано на поточний рахунок заборгованість учасників по внесках до статутного капіталу готівкою	10000		
2	Зараховано грошові кошти на розрахунковий рахунок з каси підприємства	10000		
3	Отримано з банку на господарські потреби	300		
4	Видано грошові кошти з каси під звіт на придбання МШП	300		
5	Придбано МШП з підзвітних сум	600		
6	Видано готівкою з каси підзвітної особі у відшкодування перевитрати (див. опер.4,5)	?		
7	Отримано готівку від реалізації товарів	5000		
8	Зараховано грошові кошти з каси підприємства на розрахунковий рахунок	5000		
9	Отримано готівку з банку на виплату заробітної плати	7500		
10	Видано заробітну плату з каси підприємства	7500		

Завдання 19

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції.

Таблиця 33

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дт	Кт
1	Оплачено рахунки постачальників за придбані матеріали з поточного рахунка	11500		
2	Сплачено фінансові санкції податковим органами з поточного рахунка	1200		
3	Зараховано на поточний рахунок позику, отриману від банку терміном на три місяці	6000		
4	Сплачено з поточного рахунка податки та збори	760		
5	Отримано грошові кошти в рахунок погашення заборгованості покупців за відвантажену продукцію	23700		
6	Перераховано відсотки за користування банківським кредитом	197		
7	Перераховано дивіденди учасникам - юридичним особам	2675		
8	Оплачено з поточного рахунка вартість путівок у санаторно-курортні установи	678		
9	Отримано грошові кошти в рахунок погашення іншої дебіторської заборгованості (орендна плата за договором операційної оренди)	3890		

Завдання 20

Підприємство відвантажило готову продукцію покупцеві за ціною 24000 грн., у тому числі ПДВ. Собівартість товарів – 18000 грн. Як забезпечення заборгованості підприємство-покупець видало вексель на суму 24000 грн. Надалі цей вексель був пред'явлений до платежу. Відбити операції в обліку.

Таблиця 34

№ з/п	Зміст	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Відвантажено готова продукція покупцю			?
2	Відображення податкових зобов'язань по ПДВ			?
3	Списано собівартість реалізованої готової продукції			?
4	Списано на фінансовий результат: - доход від реалізації продукції - собівартість реалізованої продукції			? ?
5	Визначено фінансовий результат від реалізації готової продукції			?
6	Одержано короткостроковий вексель від покупця як забезпечення заборгованості			?

Тема 6. Облік необоротних активів

Визначення та класифікація необоротних активів. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

Основні засоби, їх класифікація та оцінка. Документування операцій з основними засобами. Синтетичний та аналітичний облік основних засобів. Облік надходження основних засобів (придбаних, створених, безоплатно отриманих).

Методи нарахування амортизації основних засобів. Облік нарахування зносу основних засобів.

Ремонт та реконструкція об'єктів основних засобів. Облік витрат на поліпшення збереження основних засобів. Облік вибуття основних засобів у результаті їх продажу, обміну, ліквідації тощо

Облік нематеріальних активів: види, оцінка, знос.

Облік інших необоротних матеріальних активів. Методи нарахування амортизації. Облік надходження, зносу, вибуття інших необоротних матеріальних активів.

Література: [25, с.528], [26, с.528], [14, с.655].

Активи підприємства в бухгалтерському обліку поділяють на оборотні та необоротні. До оборотних належать грошові кошти, не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання впродовж операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу.

Усі інші активи вважаються необоротними. Отже, необоротними є активи, що тривалий час утримуються підприємством з певною метою.

Необоротні активи - це матеріальні та нематеріальні ресурси, що належать установі та забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

Необоротні активи відображають у балансі за статтями:

- нематеріальні активи – вартість прав користування природними ресурсами, промисловими зразками, знаками для товарів і послуг, місцем на товарній і фондовій біржі, вартість програмного забезпечення обчислювальної техніки, об'єктів промислової та інтелектуальної власності, ноу-хау, гудвілу, прав користування будинками, спорудами, внесених вкладів у статутний фонд, а також придбаних у процесі діяльності підприємства, вартість прав на здійснення окремих видів діяльності й оренду будівель (споруд, помешкань);

- незавершене будівництво – вартість незавершеного будівництва (включаючи устаткування для монтажу), що здійснюється для власних потреб підприємства, а також авансові платежі для фінансування такого будівництва;

- основні засоби – вартість власних і одержаних на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, що належать до складу основних засобів згідно з відповідними положеннями (стандартами). У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів;

- довгострокові фінансові інвестиції – фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інвестиції, що не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. У цій статті виокремлюють фінансові інвестиції, які згідно з відповідними положеннями (стандартами) обліковують методом участі в капіталі;

- довгострокова дебіторська заборгованість, яка включає заборгованість фізичних і юридичних осіб, що не виникає в процесі нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців від дати балансу;

- відстрочені податкові активи – сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах унаслідок тимчасової різниці між обліковою і податковою базами оцінки;

- інші необоротні активи – наводяться суми необоротних активів, що не можуть бути включені до наведених вище статей розділу "Необоротні активи".

Таким чином, термін корисної експлуатації є основним визначальним критерієм віднесення матеріальних і нематеріальних ресурсів до складу необоротних активів. Більшість установ самостійно визначає термін корисної експлуатації необоротних активів. Відбувається це, як правило, у момент їхнього придбання (зарахування на баланс) і надалі не переглядається.

Визначення терміну корисної експлуатації здійснюється комісією, створеною за наказом керівника, з урахуванням технічних характеристик об'єкта, зазначених у його паспорті, практики використання аналогічних об'єктів, передбачуваної інтенсивності експлуатації об'єкта в даній установі й інших факторів.

Визначившись з тим, чи є той чи інший об'єкт необоротним активом, переходимо до складу необоротних активів.

До складу необоротних активів входять:

- земельні ділянки;
- капітальні витрати на поліпшення земель;
- будинки, споруди;
- передавальні пристрої;
- робочі силові машини і обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти, прилади;
- столовий, кухонний і господарський інвентар;
- обчислювальна техніка;
- робоча та продуктивна худоба;
- багаторічні насадження;
- музейні цінності;
- експонати зоопарків, виставок;
- бібліотечні фонди;
- знаряддя лову;

- спеціальні інструменти і спеціальні пристосування;
- білизна, постільні речі, одяг і взуття;
- тимчасові не титульні споруди;
- природні ресурси;
- інвентарна тара;
- матеріали довготривалого використання для наукових цілей;
- авторські і суміжні з ними права;
- права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності;
- інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання.

Усі вони розділені на три групи:

- Основні засоби;
- Інші необоротні матеріальні активи;
- Нематеріальні активи.

Незалежно від вартості:

а) не відносяться до основних засобів:

- знаряддя лову (трали, неводи, сіті і т. д.);
- бензомоторні пилки, сучкорізи, троси для сплаву;
- сезонні дороги, тимчасові відгалуження лісовозних доріг і тимчасові будівлі у лісі зі строком експлуатації до двох років (пересувні будиночки, котлопункти, пилкозаточувальні майстерні, бензозаправки і т. д.);
- спеціальні інструменти і спеціальні пристосування (для серійного і масового виробництва певних виробів або для виготовлення індивідуальних замовлень);
- спеціальний одяг, спеціальне взуття, постільні речі; формений одяг, призначений для видачі працівникам установи;
- тимчасові нетитульні споруди, пристосування і пристрої, витрати на зведення яких включаються до собівартості будівельно-монтажних робіт;
- тара для зберігання товарно-матеріальних цінностей на складах або для здійснення технологічних процесів;
- предмети, призначені для видачі напрокат;
- молодняк тварин і тварини на відгодівлі, птиця, кролі, хутрові звірі, сім'ї бджіл.

б) відносяться до основних засобів:

- сільськогосподарські машини і знаряддя;
- будівельний механізований інструмент;
- робочі і продуктивні тварини;
- усі види засобів пересування, призначені для переміщення людей і вантажів;
- документація з типового проектування, а так само сценічно-постановочні засоби вартістю понад 10 гривень за одиницю (декорації, меблі і реквізит, бутафорія, театральні та національні костюми, головні убори, білизна, взуття, перуки).

Дата попередньої інвентаризації необоротних активів – дата (будь-яке число місяця), на яку проводиться інвентаризація необоротних активів з метою складання їх основного переліку для проведення експертної оцінки з метою підготовки передавального балансу. Попередня інвентаризація проводиться до дати оцінки;

Дата інвентаризації - дата, на яку проводиться інвентаризація майна підприємства. Дата інвентаризації збігається з датою оцінки.

Для обліку необоротних активів Планом рахунків передбачено використання рахунків класу 1 «Необоротні активи». Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, капітальних інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів, а також зносу необоротних активів.

На рахунках цього класу з відповідним веденням аналітичного обліку узагальнюється інформація про наявність і рух необоротних активів, належних підприємству на праві власності, отриманих на праві господарського відання, на праві оперативного управління, отриманих у фінансовий лізинг, у довірче управління чи за договором оренди цілісного майнового комплексу.

Господарські організації (крім державних (казенних) та комунальних підприємств) на окремих субрахунках третього порядку відповідних субрахунків із зазначенням належності до державної та/або комунальної власності відображають контрольовані ними (що перебувають у їх володінні та/або користуванні) необоротні активи, що є об'єктами права державної або комунальної власності, і які не ввійшли до статутних капіталів господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації).

Для обліку всіх видів основних засобів, що надійшли в експлуатацію, у бухгалтерії застосовується «Інвентарна картка обліку основних засобів». Форма заповнюється в одному примірнику на основі «Акта приймання – передачі основних засобів», технічної та іншої документації.

Рахунок 10 "Основні засоби"

Рахунок 10 "Основні засоби" призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також об'єктів інвестиційної нерухомості.

До основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби".

За дебетом рахунка 10 "Основні засоби" відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація,

добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що приводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів, за кредитом - вибуття основних засобів унаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, суми уцінки основних засобів.

За дебетом рахунка 10 "Основні засоби" також відображається сума створеного забезпечення, зокрема, на передбачену законодавством рекультивацію порушених земель.

Рахунок 10 "Основні засоби" має такі субрахунки:

100 "Інвестиційна нерухомість"

101 "Земельні ділянки"

102 "Капітальні витрати на поліпшення земель"

103 "Будинки та споруди"

104 "Машини та обладнання"

105 "Транспортні засоби"

106 "Інструменти, прилади та інвентар"

107 "Тварини"

108 "Багаторічні насадження"

109 "Інші основні засоби"

Аналітичний облік основних засобів ведеться щодо кожного об'єкта окремо.

Рахунок 10 "Основні засоби" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
13, 15, 18, 37, 41, 42, 46, 47, 48, 53, 64, 68, 74	13, 18, 28, 37, 42, 85, 94, 97, 99

Рахунок 13 "Знос (амортизація) необоротних активів" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
---------------------------------	---------------------------------

10, 11, 12, 16, 42, 74	10, 11, 12, 15, 16, 23, 39, 42, 83, 91, 92, 93, 94, 99
------------------------	---

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції"

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів.

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" має такі субрахунки:

151 "Капітальне будівництво"

152 "Придбання (виготовлення) основних засобів"

153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів"

154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"

155 "Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів"

За дебетом рахунка 15 "Капітальні інвестиції" відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Аналітичний облік капітальних інвестицій ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, нематеріальних активів, а також за окремими об'єктами капітальних вкладень (інвентарними об'єктами).

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
13, 20, 21, 22, 23, 28, 30, 31, 33, 37, 39, 41, 42, 46, 47, 48, 50, 53, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 74, 95	10, 11, 12, 28, 30, 31, 42, 48, 50, 60, 64, 85, 97, 99

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Дайте формулювання поняття «Основні засоби».
2. За якими ознаками класифікуються основні засоби в обліку?

3. Які види оцінки основних засобів ?
4. Коли необхідно переоцінити основні засоби?
5. Які методи нарахування амортизації?
6. Як відобразити в бухгалтерському обліку надходження основних засобів?
7. Як відобразити в бухгалтерському обліку вибуття основних засобів?
8. Як відобразити в бухгалтерському обліку витрати на ремонт основних засобів?
9. Що таке переоцінена первісна вартість необоротних активів?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 21

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з придбання торговельного обладнання. Визначити невідомі суми.

Таблиця 35

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Отримано торговельне обладнання від постачальника за купівельними цінами			10000
2	Відображено податковий кредит по ПДВ			?
3	Проведена сплата постачальнику в повному розмірі з поточного рахунка			?
4	Відображено вартість транспортних послуг, пов'язаних з придбанням торговельного обладнання, у т.ч. ПДВ			600
5	Відображено податковий кредит по ПДВ (див. опер. 4)			?
6	Введено в експлуатацію торговельне обладнання			?

Завдання 22

Відобразьте на рахунках бухгалтерського обліку операції з надходження нематеріальних активів. Визначте невідомі суми.

Таблиця 36

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Перераховано передоплату ТОВ «Едельвейс» за комп'ютерну програму «1С:Бухгалтерія»			3600,00
2	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
3	Отримано комп'ютерну програму «1С:Бухгалтерія»			?
4	Введено до складу нематеріальних активів комп'ютерну програму			?

5	Відображена сума ПДВ за податковою накладною			?
6	Здійснено залік взаємозаборгованості			?

Завдання 23

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з безоплатного отримання основних засобів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 37

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Безоплатно отримані основні засоби від спонсорів			9000
2	Відображено вартість транспортних послуг по перевезенню безоплатно отриманих основних засобів			1000
3	Відображено суму податкового кредиту за ПДВ			?
4	Введено безоплатно отримане майно до складу основних засобів			?
5	Нараховано знос основних засобів, отриманих безоплатно			100
6	Визнано отримане безоплатно майно доходом у сумі нарахованої амортизації, що припадає на безоплатну частину			?

Завдання 24

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з ліквідації верстату. Визначити невідомі суми. Первісна вартість – 20 000 грн.; сума нарахованого зносу – 18 000 грн. витрати, пов'язані з ліквідацією верстата (витрати на оплату праці та соц. заходи) – 1 200 грн.; вартість брухту, отриманого внаслідок ліквідації верстата – 600 грн.

Таблиця 38

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано знос верстата			?
2	Відображено залишкову вартість верстата			?
3	Відображено витрати, пов'язані з ліквідацією верстата			?
4	Відображено вартість брухту, отриманого внаслідок ліквідації верстата			?

5	Списано на фінансовий результат: - собівартість ліквідованого верстата - доход від оприбуткування брухту			? ?
6	Визначено фінансовий результат від ліквідації верстата			?

Завдання 25

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з реалізації нематеріальних активів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 39

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відображено доход від реалізації нематеріального активу (комп'ютерної програми) за продажною вартістю			6550
2	Відображено суму податкового зобов'язання за ПДВ			?
3	Списано знос реалізованого нематеріального активу (комп'ютерної програми)			900
4	Відображено залишкову вартість реалізованого нематеріального активу			3000
5	Списано на фінансовий результат: - собівартість реалізованого нематеріального активу - доход від реалізації			? ?
6	Визначено фінансовий результат від реалізації нематеріального активу			?

Завдання 26

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з реалізації необоротних активів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 40

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відображено дохід від реалізації автомобіля			60400
2	Відображено суму податкового зобов'язання за ПДВ			?
3	Списано вартість автомобіля в частині раніше нарахованого зносу			15000
4	Списано залишкову вартість автомобіля			20000
5	Списано на фінансовий результат: - собівартість реалізованого нематеріального активу - доход від реалізації			? ?

6	Визначено фінансовий результат від реалізації необоротного активу			?
---	---	--	--	---

Завдання 27

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з ліквідації необоротних активів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 41

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано знос обладнання, що ліквідується			6125
2	Списано залишкову вартість обладнання, що ліквідується			1175
3	Відображено витрати, пов'язані з ліквідацією обладнання: - оплата праці - відрахування на соц. заходи			500 ?
4	Оприбутковано, отримані від ліквідації обладнання запчастини			450
5	Списано на фінансовий результат: - собівартість ліквідованого обладнання - доход від оприбуткування запчастин			? ?
6	Визначено фінансовий результат від ліквідації обладнання			?

Завдання 28

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з будівництва складу. Визначити невідомі суми.

Таблиця 42

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано будівельні матеріали, використані при будівництві складу			25000
2	Нараховано зарплату робітникам, зайнятим на будівництві складу			10000
3	Нараховано відрахування на соц. заходи від заробітної плати робітників, зайнятих на будівництві складу (внески на страхування нещасних випадків на виробництві):			?
4	Введено в експлуатацію будівлю складу			?

Завдання 29

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з обліку поточного ремонту основних засобів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 43

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Перераховано підрядній організації передоплату за ремонт з урахуванням ПДВ			360
2	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
3	Відображено вартість проведеного поточного ремонту виробничого приміщення у складі витрат (підписано акт виконаних робіт)			?
4				?

Завдання 30

Визначити річну суму амортизації будівлі офісу при рівномірному способі списання вартості та скласти необхідну бухгалтерську проводку, якщо вихідні дані: первісна вартість – 500000 грн; ліквідаційна вартість – 4000 грн.; термін корисної експлуатації – 25 років.

Тема 7. Облік виробничих запасів і МШП

Визначення запасів та їх класифікація: сировина, матеріали, товари, паливо, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

Облікова оцінка виробничих запасів. Формування первісної вартості запасів. Транспортно-заготівельні витрати. Облік надходження виробничих запасів.

Методи оцінки вибуття запасів. Облік вибуття запасів у результаті передачі у виробництво, продажу тощо.

Документування операцій руху запасів. Облік запасів у місцях зберігання та в бухгалтерії. Синтетичний та аналітичний облік запасів.

Особливості обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Література: [2,], [5], [26, с.528], [28, с.464].

Виробничі запаси – придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. В процесі виробництва

виробничі запаси використовуються неоднаково. Деякі з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина і матеріали), інші – змінюють тільки свою форму і розмір (мастильні матеріали, фарби), треті – входять до складу виробу без будь-яких зовнішніх змін (запасні частини), четверті – лише сприяють виготовленню виробів.

Виробничі запаси з метою обліку групуються таким чином:

- сировина та матеріали;
- покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби;
- паливо;
- тара і тарні матеріали;
- матеріали, передані в переробку;
- запасні частини;
- матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали.

Процес забезпечення матеріальними ресурсами являє собою сукупність господарських операцій з придбання, доставки предметів праці та товарів на підприємство, а також доведення їх до стану, в якому вони придатні для використання в запланованих цілях.

Матеріальні ресурси надходять на підприємство такими шляхами: придбання за плату, виготовлення власними силами, внесення до статутного капіталу, одержання безоплатно, придбання в результаті обміну.

Згідно з вимогами П(С)БО 9 “Запаси” матеріальні ресурси, що надійшли, або виготовлені на підприємстві, оцінюються за первісною вартістю. Формування первісної вартості здійснюється залежно від способу їх надходження.

Якщо матеріальні ресурси придбані згідно з договором постачання, або купівлі-продажу на умовах здійснення розрахунків у грошовій формі, то їх первісна вартість складається з таких витрат:

- сум, що сплачуються згідно з договором постачальнику;

- сум вартості інформаційних, посередницьких та інших подібних послуг у зв'язку з пошуком і придбанням ресурсів;
- сум ввізного мита;
- витрат на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування ресурсів до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування та відсотки за комерційний кредит постачальників;
- сум непрямих податків, які не відшкодовуються підприємству;
- інших витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням ресурсів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Таким чином, первісна вартість складається з двох частин: покупної вартості за цінами постачальників та транспортно – заготівельних витрат (далі – ТЗВ):

Синтетичний облік руху запасів у грошовому виразі здійснюється бухгалтерією на відповідних синтетичних рахунках, а внутрі них – по субрахунках, складах (матеріально відповідних особах) та групах запасів.

Для кожної групи ресурсів передбачено окремий субрахунок. У середині групи виробничі запаси об'єднуються за типами, розмірами, гатунками, марками та ін. Одиницею аналітичного обліку виробничих запасів, як і всіх інших матеріальних ресурсів, є окреме найменування. Крім того, на окремому аналітичному рахунку відображуються суми транспортно – заготівельних витрат.

На кожен облікову позицію запасів на складі відкривають карточку складського обліку.

На підставі первинних документів (*прибуткових ордерів, актів про прийом, лімітне - забірних карт, вимог, накладних, товарно - транспортних накладних та ін*) матеріально відповідальна особа робить записи операцій з приходу і витраті запасів у картках складського обліку. Записи робляться в день здійснення операцій і щодня виводяться залишки запасів.

Для розрахунку фактичної собівартості витрати запасів за місяць необхідно до витрати за обліковими цінами додати відповідну частку ТЗВ . ТЗВ враховуються зазвичай на окремому субрахунку рахунків запасів. За підсумками кожного місяця загальна сума ТЗВ повинна бути розподілена між залишком запасів на складах та вибуваю запасами. Для розподілу використовують середній відсоток ТЗВ. Він розраховується в 2-му розділі відомості № 10 за формулою:

залишок ТЗВ на початок звітнього місяця + ТЗВ, що надійшли за місяць

залишок запасів на початок звітнього місяця + надходження запасів за місяць за обліковими цінами

Після цього сума ТЗВ, що відноситься до запасів, що вибули, визначається множенням їх вартості за обліковими цінами на середній відсоток ТЗВ .

Приймання та оприбуткування запасів, що надходять від поставщиків , оформляються шляхом складання прибуткових ордерів (типова форма № М- 4), що виписуються на підставі розрахункових та інших супровідних документів постачальника.

При цьому прибуткові ордери повинні складатися на фактично прийняте кількість цінностей.

У разі невідповідності запасів, що надійшли за якістю або кількістю зазначених у документах постачальника відомостям, складається акт про приймання запасів (типова форма № М -7).

Здача цехами на склад матеріальних цінностей з виробництва оформляється шляхом виписки накладних на внутрішнє переміщення запасів типової форми № М -11. За такими ж накладними здійснюється і приймання відходів від виробництва продукції, браку, ліквідації основних засобів тощо.

Виробничі запаси відпускаються зі складів, перш за все, для здійснення основної операційної діяльності, тобто на виготовлення продукції, виконання робіт чи подальшу реалізацію. На даному етапі перед бухгалтерським обліком стоїть задача оцінити матеріальні запаси, що були видані на виробництво, або

реалізовані. Питання оцінки дуже важливе в умовах ринку, тому що ціни на матеріали часто змінюються. Підприємства обирають один із варіантів оцінки, що запропоновані Стандартом № 9 для їх списування за так званою фактичною собівартістю, визначення якої може здійснюватися такими способами:

1. *Метод ідентифікованої собівартості* передбачає облік фактичної собівартості кожної конкретної одиниці запасів. Цей метод застосовується для матеріальних ресурсів, які мають значну вартість, невелику номенклатуру та використовуються для виконання спеціальних замовлень.

2. *Метод середньозваженої собівартості* – собівартість кожної одиниці визначається шляхом ділення сумарної вартості залишку таких запасів на початок місяця і вартості отриманих протягом місяця запасів на їх сумарну кількість.

3. *Метод ФІФО* – списання матеріальних ресурсів у такій послідовності, в якій вони надходили на підприємство.

4. *Метод нормативних витрат* полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції, що встановлюються підприємствами з урахуванням нормального рівня використання запасів, труда, виробничих потужностей та діючих цін. Норми витрат та ціни повинні перевірятися та переглядатися для наближення їх до фактичних.

5. *Метод оцінки за цінами реалізації* використовується на підприємствах роздрібною торгівлі.

Для обліку запасів Планом рахунків передбачено використання рахунків класу 2 «Запаси». Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству готової продукції, товарів, предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві і для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Матеріальні цінності, що прийняті підприємством на відповідальне зберігання, переробку (давальницька сировина), комісію, обліковуються на рахунках класу 0 "Позабалансові рахунки".

Готова продукція, товари, виробничі запаси тощо, що відвантажені, до переходу покупцеві ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на них, відображаються на окремих субрахунках відповідних рахунків обліку запасів.

Рахунок 20 "Виробничі запаси"

Рахунок 20 "Виробничі запаси" призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. За дебетом рахунка 20 "Виробничі запаси" відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом - витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо.

Рахунок 20 має такі субрахунки:

- 201 "Сировина й матеріали";
- 202 "Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби";
- 203 "Паливо";
- 204 "Тара й тарні матеріали";
- 205 "Будівельні матеріали"
- 206 "Матеріали, передані в переробку";
- 207 "Запасні частини";
- 208 "Матеріали сільськогосподарського призначення";
- 209 "Інші матеріали".

Рахунок 20 "Виробничі запаси" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
20, 23, 24, 26, 27, 28, 37, 41, 42, 46, 48, 63, 64, 68, 71, 74	15, 20, 23, 24, 37, 39, 42, 47, 80, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 99

Рахунок 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети"

Цей рахунок призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться у складі запасів.

До малоцінних та швидкозношуваних предметів належать предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року, зокрема: інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг тощо.

За дебетом рахунка 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети" відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом - за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів.

Аналітичний облік малоцінних та швидкозношуваних предметів ведеться за видами предметів по однорідних групах, установлених, виходячи з потреб підприємства.

Рахунок 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
23, 24, 26, 37, 41, 42, 46, 48, 63, 64, 68, 71, 74	15, 23, 37, 39, 42, 47, 80, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 99

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Які активи належать до виробничих запасів?
2. Які запаси обліковують на забалансових рахунках?
3. Що являє собою первісна оцінка запасів?
4. Як визначити суму транспортно-заготівельних витрат, що відноситься до запасів, які вибули?

5. У чому полягають методи списання запасів ФІФО і середньозваженою оцінкою?

6. В яких випадках проводиться переоцінка запасів? За якими оцінками відображається в обліку вибуття запасів?

7. Що таке чиста вартість реалізації запасів?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 31

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з обліку та списання транспортно-заготівельних витрат.

Визначити невідомі суми.

Скласти розрахунок розподілу транспортно-заготівельних витрат та списати їх на виробництво продукції за умови, що залишки на початок місяця становлять:

- виробничих запасів - 5000 грн.
- транспортно-заготівельних витрат - 1500 грн.

Таблиця 44

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Оприбутковано виробничі запаси, які надійшли від вітчизняного постачальника за купівельними цінами			12000
2	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
3	Відображено вартість транспортних послуг, пов'язаних з придбанням виробничих запасів			900
4	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
5	Списано виробничі запаси, використані для виробництва готової продукції			3400
6	Списано транспортно-заготівельні витрати, які відносяться до виробничих запасів, використаних на виробництво продукції			?

Завдання 32

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з обліку заготівлі та використання виробничих запасів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 45

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	

1	Оприбутковано сировина та матеріали, які надійшли від вітчизняного постачальника за купівельними цінами			20000
2	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
3	Здійснено оплату постачальнику в повному розмірі			?
4	Відображено вартість транспортних послуг, пов'язаних з придбанням сировини та матеріалів			1000
5	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
6	Придбано малоцінні та швидкозношувані предмети у вітчизняного постачальника. Розрахунки здійснені з підзвітних сум			600
7	Відображено податковий кредит за ПДВ			?

Завдання 33

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції з обліку заготівлі та використання виробничих запасів. Визначити невідомі суми.

Таблиця 46

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Придбано малоцінні та швидкозношувані предмети у вітчизняного постачальника. Розрахунки здійснено з підзвітних сум			600
2	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
3	Здійснено передоплату вітчизняному постачальнику за паливо			9000
4	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
5	Оприбутковано паливо, яке надійшло від постачальника за купівельними цінами			7500
6	Відображено сума ПДВ за податковою накладною			?
7	Відпущено МБП у бухгалтерію			1200
8	Списано матеріали у виробництво			3000

Завдання 34

Оцінити вартість використаних виробничих запасів за місяць за методом середньозваженої собівартості. Дані для розрахунку наведено в таблиці.

Таблиця 47

Показники	Кількість одиниць	Собівартість одиниці, грн.	Загальна сума, грн.
Залишок на початок періоду	100	20	2000
Надійшло: 8.03	100	22	2200
14.03	200	25	5000
21.03	50	22	1100
Реалізовано за період	280	X	?

Залишок на кінець періоду	170	?	?
---------------------------	-----	---	---

Завдання 35

Оцінити вартість використаних виробничих запасів за місяць за методом ФІФО. Дані для розрахунку наведено в таблиці.

Таблиця 48

Показники	Кількість одиниць	Собівартість одиниці, грн.	Загальна сума, грн.
Залишок на початок періоду	100	20	2000
Надійшло: 8.03	100	22	2200
14.03	200	25	5000
21.03	50	22	1100
Реалізовано за період, усього,	280	X	?
у тому числі	?	?	?
	?	?	?
	?	?	?
Залишок на кінець періоду, всього,	?	X	?
у тому числі	?	?	?
	?	?	?

Тема 8. Облік розрахунків по оплаті праці

Основи організації обліку праці та витрат на її оплату. Форми і системи оплати праці. Основна і додаткова заробітна плата. Мінімальна заробітна плата.

Облік персоналу і використання робочого часу. Облік виробитку. Документообіг з обліку оплати праці.

Нарахування заробітної плати. Застосування, резервування відпусток. Синтетичний та аналітичний облік по оплаті праці. Утримання із заробітної плати. Обов'язкові та утримання яких здійснюються ініціативою підприємства. Облік утримання ПДФЛ, ЄСВ. Облік нарахування на заробітну плату.

Облік розрахунків з персоналом по оплаті праці. Облік розрахунків з органами державного пенсійного і соціального страхування.

Облік розрахунків з персоналом по інших операціях.

Література: [30, с.372-401], [31, с.279-311], [32, с.355-373], [33, с.320-352], [37, с.103-139], [38, с.272-301].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

До складу елемента «Поточні зобов'язання» включаються розрахунки з оплати праці, розрахунки з учасниками, розрахунки із внутрішніх розрахунків; інші поточні зобов'язання.

Порядок обчислення заробітної плати працівникам усіх категорій регламентують різні форми й системи заробітної плати.

Форми й системи заробітної плати - це спосіб установлення залежності між кількістю і якістю праці, тобто між мірою праці і її оплатою. Для цього використовуються різні показники, що відображають результати праці й фактично відпрацьований час.

Основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці.

Тарифна система - це сукупність нормативів, за допомогою яких здійснюється диференціація й регулювання рівня заробітної плати різних груп і категорій працівників залежно від його складності. До числа основних нормативів, що включаються в тарифну систему, є тарифні сітки й ставки, тарифно-кваліфікаційні характеристики.

Тарифна система оплати праці має такі дві основні форми: погодинну й відрядну.

Економічним змістом погодинної форми заробітної плати є тривалість праці, тобто відпрацьований час, а відрядної - обсяг виготовленої продукції (робіт, послуг).

Як відрядна, так і погодинна форми оплати праці мають декілька різновидів.

Основними різновидами відрядної оплати праці є пряма, преміальна, прогресивна та акордна. Вони можуть бути індивідуальні та бригадні.

При прямій відрядній оплаті праці розмір заробітку робітника визначається кількістю виробленої їм продукції за певний відрізок часу або кількістю виконаних операцій. Всі вироби робітника за цією системою оплачуються за одною постійною відрядною розцінкою. Тому зарібок робітника збільшується прямо пропорційно його виробітку. Для визначення розцінки за цією системою

денна тарифна ставка, що відповідає розряду роботи, ділиться на кількість одиниць продукту, виробленого за зміну або норму виробітку. Розцінка може визначатися й шляхом множення годинної тарифної ставки, що відповідає розряду роботи, на норму часу, виражену в годинах.

При відрядно-преміальній системі оплати праці, крім оплати за звичайними розцінками за кількість виробленої продукції або виконаних робіт у межах установленого завдання, здійснюється преміювання працівників за перевиконання завдання, поліпшення якості продукції, збільшення обсягу виконаних робіт.

При відрядно-прогресивній оплаті праці в залежності від обсягу виконаних робіт або кількості отриманої продукції понад установленої норми, на підприємстві можуть застосовуватися прогресивно зростаючі розцінки.

При акордній системі оплати праці заробіток працівників визначається, виходячи із загального обсягу здійснюваних робіт, єдиних норм часу і відповідних ставок, а також умов терміновості завершення робіт.

При погодинній формі оплати праці заробіток працівника залежить від відпрацьованого ним часу. Коло працівників визначається наявністю таких систем, як проста погодинна і погодинно-преміальна.

При простій погодинній оплаті праці заробітна плата працівника має пряму залежність від установлених для відповідного виду праці розміру тарифної ставки та кількості відпрацьованого робочого часу.

Розрахунок заробітної плати робітника, який знаходиться на окладі, здійснюється шляхом обчислення його середньоденної заробітної плати й множення її на кількість фактично відпрацьованих днів за табелем, у випадку, якщо робітник відпрацював неповний місяць. Якщо робітник відпрацював повний місяць – заробітна плата нараховується у розмірі окладу. У прикладах використовуються умовні дані.

Погодинна оплата праці поширюється на всі категорії працюючих. Так, значна частка праці робітників у промисловості оплачується за погодинною

формою, і для розрахунку їх заробітної плати досить знати відпрацьований час і тарифну ставку.

Для розрахунку заробітку при простій погодинній системі оплати праці необхідна інформація про присвоєний робітнику розряд (відповідно до наказу керівника), тарифної ставки відповідного розряду та відпрацьованого часу.

Проста погодинна система оплати праці дає змогу враховувати кваліфікацію робітника, але недостатньо забезпечує зв'язок між кінцевим результатом праці робітника і його заробітною платою. Тому в промисловості поширена погодинно-преміальна система оплати праці, за якою враховуються кількість та якість праці, зростає відповідальність і особиста матеріальна зацікавленість робітників у результатах праці, оскільки преміювання здійснюють за економію часу, скорочення й усунення простоїв, економію матеріалів. Розміри премій і показники преміювання визначаються Положенням про преміювання, який розроблено підприємством.

За прямої відрядної системи заробіток кожного робітника пропорційний його виробітку і визначається як добуток установленої відрядної розцінки на кількість виготовлених (відпрацьованих) одиниць продукції, яка визначається, виходячи з годинної тарифної ставки відповідного розряду та норми часу на виготовлення продукції.

За відрядно-преміальною системою оплати праці за кожну одиницю виготовленої продукції оплата здійснюється за однаковою розцінкою, а за перевиконання норм виробітку робітник отримує премію відповідно до шкали преміювання.

Розрахунок заробітку відрядника **за відрядно-прогресивною системою оплати праці** у межі норми здійснюється так, як і за прямою відрядною оплатою, а вище норми заробіток рахується шляхом множення

кількості продукції на збільшену відрядну розцінку, яку визначено за прогресивною шкалою.

Розрахунок заробітної плати за **бригадною відрядною оплатою праці** здійснюється на підставі наряду на бригаду на відрядну працю, на лицьовому звороті якого фіксується завдання на бригаду та його фактичне виконання, визначається загальна сума відрядного заробітку (як добуток відрядної розцінки на кількість виготовленої продукції), а на зворотному боці – здійснюється розподілення відрядного заробітку між членами бригади з урахуванням особового вкладу кожного робітника.

Сума заробітної плати кожного робітника залежить від його розряду (та відповідної йому тарифної ставки) й фактично відпрацьованого їм часу.

Оплата надурочного часу здійснюється згідно зі ст. 106 КЗпП:

- за погодинною системою оплати праці - у подвійному розмірі годинної тарифної ставки;

- за відрядною формою оплати праці при виконанні роботи у надурочний час працівники отримують оплату за фактично виготовлену продукцію за встановленими відрядними розцінками й доплату у розмірі 100% годинної тарифної ставки погодинниках відповідного розряду за всі відпрацьовані надурочні години.

Основними видами оплати за невідпрацьований час є відпускні та допомога з тимчасової втрати працездатності.

Законом України “Про відпустки” 504/96-ВР від 15.11.96 р. встановлено державні гарантії права на відпустки, визначено умови, тривалість і порядок надання їх працівникам для відновлення працездатності, зміцнення здоров’я, а також для виховання дітей, задоволення власних життєво важливих потреб та інтересів, усебічного розвитку особи.

Установлено такі види відпусток:

1. Щорічні відпустки:

- основна відпустка (ст. 6 Закону);

- додаткова відпустка за роботу зі шкідливими та важкими умовами праці (ст. 7 Закону);

- додаткова відпустка за особливий характер праці (ст. 8 Закону);

- інші додаткові відпустки, передбачені законодавством.

1) Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням (ст. 13, 14, 15 Закону).

2) Творча відпустка (ст. 16 Закону).

3) Соціальні відпустки:

- відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами (ст. 17 Закону);

- відпустка за доглядом за дитиною до досягнення нею трирічного віку (ст. 18 Закону);

- додаткова відпустка працівникам, які мають дітей (ст. 19 Закону).

Працівник має право на щорічну основну та додаткову відпустку повної тривалості за перший рік роботи на підприємстві через 6 місяців безперервної роботи на ньому. Якщо щорічна відпустка надається працівнику раніше ніж через 6 місяців безперервної роботи на підприємстві, то її тривалість визначається пропорційно відпрацьованому часу.

Щорічна основна відпустка надається працівникам на термін тривалістю не менше 24 календарних днів за відпрацьований робочий рік, який відраховується з дня укладання трудового договору. Зокрема, особам у віці до 18 років щорічна основна відпустка надається тривалістю 31 календарний день, інвалідам I та II груп – 30 календарних днів, інвалідам III групи – 26 календарних днів.

Загальна тривалість щорічної й додаткових відпусток не може перевищувати 59 календарних днів, а для працівників, зайнятих на підземних гірничих роботах, 69 календарних днів.

Черговість надання відпусток визначається графіком. Забороняється ненадання щорічних відпусток повною тривалістю протягом двох років підряд, ненадання їх протягом робочого року особам у віці до 18 років, а також

працівникам, які мають право на додаткову відпустку у зв'язку зі шкідливими умовами праці або з особливим характером.

Щорічна відпустка на прохання працівника може бути поділена на частини будь-якої тривалості за умови, що основна неперервна частина становитиме не менше ніж 14 календарних днів.

Згідно зі ст. 24 Закону “Про відпустки” за бажанням працівника частина щорічної відпустки може бути замінено грошовою компенсацією. Однак при цьому тривалість наданої працівнику щорічної відпустки не повинна бути меншою за 24 календарні дні. Особам до 18 років заміна всіх видів відпусток компенсацією забороняється.

Нарахування відпускних проводиться виходячи з розміру середньоденної (годинної) заробітної плати, помноженої на число оплачуваних днів відпусток у зв'язку з навчанням, творчою відпусткою, працівникам, які мають дітей, або компенсації за невикористання відпустки – є 12 календарних місяців роботи, що передували місяцю надання відпустки.

У разі, коли працівник працював на підприємстві менше року, обчислення середньої заробітної плати здійснюється з виплат за фактичний час роботи, тобто з першого числа місяця після оформлення на роботу до першого числа місяця, в якому надається відпустка.

При розрахунку тривалості відпустки не враховуються святкові та неробочі дні, перелік яких наведено ст. 73 КЗпП в Україні, усього їх 10: 1 і 7 січня, 8 березня, 1,2, 9 травня, 28 червня, 24 серпня, Великодень та Трійця.

Визначення середньої заробітної плати для розрахунку відпускних здійснюється за формулою:

$$\text{Середня заробітна плата} = \frac{\text{Заробітна плата за 12 місяців, які передують місяцю, в якому відпустка}}{\text{Кількість календарних днів у році за винятком святкових та неробочих днів (365-10=355)}}$$

Відпускні = Середня заробітна плата x Кількість календарних днів відпустки.

Право на отримання виплат за лікарняним листом мають особи, на яких розповсюджується соціальне страхування, яке регламентовано Законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку із тимчасовою втратою працездатності й витратами, обумовленими народженням та похованням” від 18.01.2001 р. № 2240.

Допомога з непрацездатності видається в разі представлення до бухгалтерії лікарняного листка. Розмір допомоги з тимчасової втрати працездатності розраховуються на підставі:

- середньої заробітної плати;
- страхового стажу;
- кількості днів хвороби.

Механізм визначення середньої заробітної плати для розрахунку лікарняних, встановлено Постановою Кабінету Міністрів України “Про обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням” від 26.09.2001р. № 1266. Для розрахунку середньої заробітної плати важливо два ключові показники:

- розрахунковий період, за який визначається середня заробітна плата;
- склад виплат, які враховуються у визначенні середньої заробітної плати.

При визначенні середньої заробітної плати для розрахунку лікарняного не враховуються: виплати за час виконання державних обов’язків, річної та додаткової відпустки, суми допомоги з тимчасової непрацездатності та деякі інші виплати.

Середня заробітна плата за попередні 6 місяців для розрахунку лікарняного визначається за формулою:

Середня заробітна плата = Заробітна плата за 6 місяців / кіл-сть робочих днів за 6 місяців X % страхового стажу

Сума оплати сті від страхового стажу робітника (страховий стаж – це загальний стаж праці робітника за умови уплати їм або за нього страхового внеску).

Допомога з тимчасової непрацездатності визначається в розмірі:

1. 60% середньої заробітної плати (доходу) працівникам, що мають страховий стаж до 5 років;
2. 80% середньої заробітної плати особам, які мають страховий стаж від 5 до 8 років;
3. 100% середньої заробітної плати особам, які мають страховий стаж понад 8 років.

Сума лікарняного = середня заробітна плата X кіл-сть робочих днів (днів хвороби)

При розрахунку лікарняного окремо визначається сума оплати за перші 5 днів хвороби і сума оплати за останні дні. Оплата перших 5 днів непрацездатності в наслідок захворювання або травми, яка не пов'язана з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за рахунок коштів роботодавця. За всі наступні дні згідно з Законом України №2464-VI від 01.01.2011 р. «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» допомога виплачується за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності шляхом фінансування, тобто роботодавець повинен отримати кошти від Фонду і тільки потім виплатити їх робітнику.

Слід також зазначити, що виплати пов'язані з тимчасовою втратою працездатності (оплата перших 5 днів за рахунок роботодавця) включається до складу місячного доходу застрахованої особи, який підлягає оподаткуванню згідно з пп. 165.1.1 ст. 165 Податкового кодексу України.

На рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" ведеться узагальнення інформації про розрахунки за виплатами працівникам, які належать як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, - з

оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомог тощо), за не одержані в установлений строк з каси підприємства суми з виплат працівникам, за іншими поточними виплатами.

Рахунок 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" має такі субрахунки:

661 "Розрахунки за заробітною платою";

662 "Розрахунки з депонентами";

663 "Розрахунки за іншими виплатами".

За кредитом рахунка 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" відображаються нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога по тимчасовій непрацездатності, інші належні до нарахування працівникам виплати, за дебетом - виплата основної та додаткової заробітної плати, премій, допомога по тимчасовій непрацездатності тощо; вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів у рахунок заробітної плати (погашення заборгованості перед працівниками за іншими виплатами); утримання податку з доходів фізичних осіб, збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, платежів за виконавчими документами та інші утримання з виплат працівникам.

Заборгованість підприємства з виплат працівникам у разі одержання підприємством готівки для виплати через касу підприємства та неотримання її працівниками в установлений строк відображається за дебетом субрахунків 661 "Розрахунки за заробітною платою" і 663 "Розрахунки за іншими виплатами" та кредитом субрахунка 662 "Розрахунки з депонентами".

На субрахунок 663 "Розрахунки за іншими виплатами" ведеться облік розрахунків за виплатами, що не належать до фонду оплати праці, зокрема допомога по частковому безробіттю, допомога по тимчасовій непрацездатності.

Аналітичний облік розрахунків ведеться за кожним працівником, видами виплат та утримань.

Рахунок 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
24, 30, 31, 33, 37, 41, 46, 64, 65, 68, 70, 71	15, 23, 24, 30, 31, 39, 47, 48, 65, 66, 81, 85, 91, 92, 93, 94, 97, 99

Для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства що справляються в дохід бюджету, призначено рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами».

За кредитом рахунка 64 «Розрахунки за податками й платежами» відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо.

Рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами» має такі субрахунки:

641 «Розрахунки за податками»;

642 «Розрахунки за обов'язковими платежами »;

643 «Податкові зобов'язання»;

644 «Податковий кредит»

Рахунок 65 призначений для обліку розрахунків за відрахуванням на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, страхуванням майна та за іншими розрахунками за страхуванням.

За кредитом рахунка 65 відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також одержані від органів страхування кошти, за дебетом — погашення заборгованості та витрачання коштів страхування на підприємстві.

Рахунок 65 має субрахунки:

651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»;

652 «За соціальним страхуванням»;

654 «За індивідуальним страхуванням»;

655 «За страхуванням майна».

На субрахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» ведеться облік розрахунків за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування тощо.

На субрахунку 652 «За соціальним страхуванням» ведеться облік розрахунків із Фондом соціального страхування України за збором на обов'язкове соціальне страхування.

На субрахунку 654 «За індивідуальним страхуванням» ведеться облік розрахунків зі страховими організаціями по індивідуальному страхуванню персоналу підприємства, за їх письмовими дорученнями, у разі добровільного страхування, з нарахованої заробітної плати робітників страхових внесків за договорами та по обов'язковому страхуванню, що встановлюється законодавством.

На субрахунку 655 «За страхуванням майна» ведеться облік розрахунків за страхуванням майна підприємства та майна працівників підприємства. Такі страхові платежі підлягають перерахуванню страховим організаціям.

Аналітичний облік ведеться за кожним видом зборів та відрахувань, по страхувальниках та окремих договорах страхування.

Аналітичний облік ведеться за кожним видом зборів і відрахувань, по страхувальниках та окремих договорах страхування.

Рахунок 65 "Розрахунки за страхуванням" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
30, 31, 36, 37, 50, 51, 55, 60, 62, 64, 66, 68, 74	15, 23, 24, 31, 39, 47, 64, 66, 68, 70, 82, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Які первинні документи використовують при обліку розрахунків з оплати праці?
2. Порядок нарахування заробітної плати за відпрацьований час?
3. Який порядок нарахувань на фонд оплати праці?
4. Як розрахувати допомогу з тимчасової непрацездатності ?

5. Як розрахувати відпускні?
6. Який порядок утримань із заробітної плати?
7. Який порядок відрахувань від заробітної плати?
8. Які особливості синтетичного обліку розрахунків з оплати праці?
9. У чому сутність аналітичного обліку розрахунків з працівниками?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 36

Відобразити в бухгалтерському обліку операції по нарахуванню заробітної плати, внесків до ЄСВ. Підрахувати утримання із заробітної плати, відобразити на рахунках бухгалтерського обліку.

Таблиця 49

№	Прізвище	Посада	Оклад	Премія	Аванс	Стаж роботи	Додаткові відомості	Заробітна плата за 12 місяців
1	Іванов М.І.	касир	1800	20%	40%	8років	Відпустка з 8/11 на 14кал.днів	7600грн
2	Петрова І.М.	технік.	1280		40%	7років		

понеділок	1	8	15	22	29
вівторок	2	9	16	23	30
середа	3	10	17	24	
четвер	4	11	18	25	
п'ятниця	5	12	19	26	
субота	6	13	20	27	
неділя	7	14	21	28	

Завдання 37

Розрахуйте суму всіх необхідних нарахувань і утримань із заробітної плати працівника підприємства за травень місяць і визначте суму до виплати, якщо відомо:

1. Усього в травні 22 робочі дні, календарних днів - 365.
2. Складіть усі необхідні проводки з нарахування заробітної плати та утримань з неї.

3. Інформація про відпрацьований час, тарифну ставку чи оклад кожного працівника:

Таблиця 50

№	Прізвище	Посада	Оклад	Премія	Аванс	Стаж роботи	Додаткові відомості	Заробітна плата за 12 місяців
1	Іванов М.І.	директор	1850	20%	40%	8років	Відпустка з 15 на 14 кал.днів	7890грн
2	Петрова І.М.	програмувач.	1200		40%	7років		

понеділок	1	8	15	22	29
вівторок	2	9	16	23	30
середа	3	10	17	24	
четвер	4	11	18	25	
п'ятниця	5	12	19	26	
субота	6	13	20	27	
неділя	7	14	21	28	

Тема 9.Облік витрат виробництва та операційної діяльності

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Сутність витрат на виробництво та їх класифікація. Їх облік.

Склад, облік та розподіл загальновиробничих витрат. Облік витрат на допоміжних (підсобних) виробництв. Облік витрат від браку: внутрішнього та зовнішнього. Оцінювання та облік НЗВ.

Витрати операційної діяльності. Облік адміністративних витрат. Облік збитових витрат.

Література: [8, с.88-92], [18], [20, с.16018], [24], [31], [33, с.70-74].

Облік витрат – це відображення використання ресурсів і результатів минулої, нинішньої та майбутньої діяльності відповідної моделі управління, яка орієнтована на виконання основної мети підприємства.

Для цілей фінансового бухгалтерського обліку витрати групуються за видами діяльності та економічними елементами.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, пов'язана з випуском і реалізацією продукції, товарів, наданням послуг, а також здійсненням інших операцій, які не відносяться до інвестиційної та фінансової діяльності, наприклад, реалізація невикористаних запасів, проведення досліджень та розробок, сплата штрафів, діяльність соціальної сфери підприємств. Склад витрат буде детально розглянутий далі.

Інвестиційна діяльність – це операції з придбання і реалізації необоротних активів (в тому числі фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів, зокрема довгострокових).

Фінансова діяльність – це операції, які призводять до змін розміру і складу власного та позикового капіталу. При цьому виникають такі витрати: сплата відсотків за користування кредитами банків, випуском, триманням і обігом цінних паперів, нарахування процентів за договорами фінансового лізингу та інші витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу.

Надзвичайна діяльність – це події, які чітко відрізняються від звичайної діяльності, виникає випадково і не є характерною для даного підприємства, наприклад, стихійне лихо, пожежі, техногенні аварії тощо. Під надзвичайними витратами розуміють невідшкодовані збитки від надзвичайних подій, включаючи витрати на запобігання виникненню втрат за вирахуванням суми страхового відшкодування.

Елемент витрат – це сукупність економічно однорідних витрат. Для обліку і аналізу витрат їх поділяють на:

- матеріальні;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати;

- інші витрати (включають у себе витрати інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності).

За порядком включення до собівартості продукції (групуються тільки витрати на продукцію):

- прями;
- непрямі.

Прямі витрати – це витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені на собівартість певного виду продукції.

Непрямі витрати – це витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного виду продукції. Вони відносяться одразу до кількох, або всіх виробів. До них відносяться загальновиробничі витрати, загальна сума яких підлягає розподілу між видами продукції.

До складу прямих матеріальних витрат відноситься вартість сировини та основних матеріалів, які утворюють основу продукції, що виробляється, покупних полуфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного виду продукції (робіт, послуг).

До складу прямих витрат на оплату праці відносяться заробітна плата та інші виплати робітникам, які зайняті на виробництві продукції, виконанні робіт чи наданні послуг, якщо їх можна безпосередньо віднести до конкретного виду продукції.

До складу інших прямих витрат відносяться всі інші виробничі витрати, які пов'язані з виробництвом конкретних видів продукції, зокрема, відрахування на соціальне страхування, плата за оренду та амортизація спеціального обладнання та інші витрати.

Загальновиробничі витрати включають у себе витрати на управління виробництвом (оплата праці апарата управління цехами, ділянками; відрахування на соціальні заходи від зарплати апарата управління; витрати на службові відрядження персоналу цехів та інші), амортизацію основних засобів

та нематеріальних активів загальновиробничого призначення, витрати на ремонт, утримання, експлуатацію, оренду основних засобів загальновиробничого призначення, витрати на опалення, освітлення та інше утримання виробничих приміщень та інші витрати на обслуговування виробничого процесу.

За ступенем впливу обсягів виробництва на рівень витрат:

- постійні;
- змінні.

Постійні – це витрати, сума яких не змінюється, або змінюється незначно в зв'язку із зміною обсягу виробництва. Наприклад, витрати на опалення та освітлення приміщень, заробітна плата керівників підприємства тощо.

Змінні витрати – це витрати, величина яких залежить від обсягів виробництва. Наприклад, витрати сировини та матеріалів, які складають основу продукції; заробітна плата основних робітників, які виробляють продукцію; витрати палива для надання руху виробничому обладнанню.

За календарними періодами:

- витрати поточного періоду;
- витрати майбутніх періодів.

За дебетом рахунка 23 «Виробництво» відображаються прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати. А також виробничі накладні витрати та втрати від браку продукції, за кредитом – суми фактичної виробничої собівартості завершені виробництвом продукції, виконаних робіт та послуг.

Рахунок 23 "Виробництво" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
13,20, 22, 39, 471, 63, 65, 66, 68, 91, 24	26, 24

Рахунок 24 "Брак у виробництві" призначено для обліку та узагальнення інформації про втрати від браку у виробництві. Браком у виробництві вважається продукція, напівфабрикати, деталі, вузли й роботи, які не відповідають за своєю якістю встановленим стандартам або технічним умовам і не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або можуть бути використані тільки після додаткових витрат на виправлення. Брак продукції поділяється на зовнішній, тобто виявлений споживачем і пред'явлений для відшкодування збитків, та внутрішній, який виявлений в процесі виробництва. У залежності від характеру відхилень від нормативів він може бути остаточним або виправним.

За дебетом рахунка 24 "Брак у виробництві" відображаються витрати через виявлений зовнішній та внутрішній брак (вартість невиправного, остаточного браку та витрати на виправлення браку), витрати на гарантійний ремонт в обсязі, що перевищує норму, витрати на утримання гарантійних майстерень; за кредитом - суми, що відносяться на зменшення витрат на брак, та сума, що списується на витрати на виробництво як втрати від браку, суми зменшення втрат від браку продукції: вартість відходів від бракованої продукції або реалізації її за зменшеною ціною; вартість утримання з винуватців браку; суми відшкодувань, одержаних від постачальників недоброякісних матеріалів та напівфабрикатів, які спричинили брак продукції.

Аналітичний облік за рахунком 24 "Брак у виробництві" ведеться за видами виробництва.

Рахунок 24 "Брак у виробництві" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
20, 23, 63, 65, 66	20, 23, 37, 66, 39

Рахунки класу 9 "Витрати діяльності" застосовуються для узагальнення інформації про витрати операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та

витрати на запобігання надзвичайним подіям і ліквідацію їх наслідків. Основні вимоги до визнання, складу та оцінки витрат викладені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 "Витрати".

За дебетом рахунків цього класу відображаються суми витрат, за кредитом - списання суми витрат у кінці звітного року або щомісяця на рахунок 79 "Фінансові результати".

Рахунок 90 "Собівартість реалізації"

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" призначено для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

За дебетом рахунка 90 "Собівартість реалізації" відображається виробнича собівартість реалізованої готової продукції, робіт, послуг; фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок), за кредитом - списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 79 "Фінансові результати".

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" має такі субрахунки:

901 "Собівартість реалізованої готової продукції";

902 "Собівартість реалізованих товарів";

903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг";

904 "Страхові виплати".

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
20, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 47, 63, 91	79

Рахунок 91 "Загальновиробничі витрати"

На рахунку 91 "Загальновиробничі витрати" ведеться облік виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного й допоміжного виробництва, а також витрати на утримання та

експлуатацію машин і устаткування. Цей рахунок не застосовується підприємствами торгівлі.

За дебетом рахунка 91 "Загальновиробничі витрати" відображається сума визнаних витрат, за кредитом - щомісячне, за відповідним розподілом, списання на рахунки 23 "Виробництво" та 90 "Собівартість реалізації".

Аналітичний облік ведеться за місцями виникнення, центрами і статтями (видами) витрат.

Рахунок 91 "Загальновиробничі витрати" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
13, 20, 22, 23, 30, 31, 37, 39, 47, 50, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 80, 81, 82, 83, 84	23, 90

Рахунок 92 "Адміністративні витрати"

На рахунку 92 "Адміністративні витрати" відображаються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства.

За дебетом рахунка 92 "Адміністративні витрати" відображається сума визнаних адміністративних витрат, за кредитом - списання на рахунок 79 "Фінансові результати".

До загальногосподарських витрат, зокрема, належать витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського призначення (оренда, амортизація, ремонт, комунальні послуги), охорона, юридичні, аудиторські, транспортні послуги, поштово-телеграфні, канцелярські витрати, сума податків, зборів (обов'язкових платежів). Аналітичний облік ведеться за статтями витрат.

Рахунок 92 "Адміністративні витрати" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
---------------------------------	---------------------------------

13, 20, 22, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 37, 39, 47, 50, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 80, 81, 82, 83, 84	79
--	----

Рахунок 93 "Витрати на збут"

На рахунку 93 "Витрати на збут" ведеться облік витрат, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг.

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат на збут, за кредитом - списання на рахунок 79 "Фінансові результати".

До витрат на збут, зокрема, належать витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг та рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт і послуг.

Рахунок 93 "Витрати на збут" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
13, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 38, 39, 47, 50, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 80, 81, 82, 83, 84	79

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Як класифікуються в бухгалтерському обліку витрати підприємства?
2. З яких витрат складається виробнича собівартість виробництва, на яких рахунках вони обліковуються?
3. Як обліковуються прямі витрати?
4. З чого складаються оцінка і облік незавершеного виробництва?
5. Як обліковуються загальновиробничі витрати?
6. Види оцінок та облік НЗВ?
7. Як організується облік витрат на виробництві?
8. Як організується облік основних та допоміжних виробництв?
9. Як обліковуються адміністративні витрати?
10. Як обліковуються витрати на збут?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 38

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції по формуванню собівартості продукції. Визначити невідомі суми. Вхідні залишки незавершеного виробництва складають 25200 грн.

Таблиця 51

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано сировину та матеріали			
	- на виробництво готової продукції			10000
	- на загальновиробничі потреби			2000
2	Списано паливо:			
	- на загальногосподарські потреби			5000
	- на загальновиробничі потреби			1000
3	Списано малоцінні та швидкозношувані предмети			
	- на загальногосподарські потреби			700
	- на загальновиробничі потреби			200
4	Списано загальновиробничі витрати на виробництво продукції			?
5	Оприбутковано на склад готову продукцію (залишків незавершеного виробництва немає)			?

Завдання 39

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції по формуванню та списанню адміністративних витрат. Визначити невідомі суми.

Таблиця 52

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відпущено матеріали на общегосподарські потреби			200
2	Нараховано заробітну плату адмін. персоналу			16000
3	Проведено відрахування на ЄСВ від заробітної плати адмін. персоналу			?
4	Нараховано амортизацію основних засобів адміністративного призначення			1000
5	Акцептовано рахунок теплопостачання за опалення офісу			5000
	Відображено податковий кредит за ПДВ			?
7	Нараховано банку за розрахунково-касове обслуговування			100
8	Списано витрати службових відряджень адміністративно управлінського персоналу			300
9	Витрачені матеріали на ремонт офісу			900

10	Списано представницькі витрати, сплачено з підзвітних сум			252
11	Списано на фінансові результати адміністративні витрати			?

Завдання 40

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції по формуванню та списанню витрат на збут. Визначити невідомі суми.

Таблиця 53

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано вартість використаних тарних матеріалів на пакування готової продукції			1200
2	Нараховано заробітну плату робітникам служби збуту			8000
3	Проведено відрахування на соц. заходи від заробітної плати персоналу служби збуту			?
4	Нараховано амортизацію основних засобів служби збуту			800
5	Отримано рахунок залізниці за транспортування продукції покупцю. Вартість тарифу включено у ціну товару згідно з умовами договору			6000
6	У т.ч. ПДВ (див. опер.5)			?
7	Витрачено матеріалів на ремонт складу готової продукції			2300
8	Віднесено витрати по рекламі до витрат на збут			500
9	Списано витрати на службові відрядження працівників, пов'язаних зі збутом продукції			1280
10	Списано на фінансові результати витрати на збут			?

Тема 10. Облік готової продукції та її реалізація

Поняття готової продукції та основні завдання її бухгалтерського обліку.

Основні методи оцінки готової продукції.

Документообіг обліку готової продукції.

Організація обліку готової продукції та її реалізації на складі та в бухгалтерії підприємства.

Характеристика рахунків по обліку готової продукції.

Склад собівартості реалізованої продукції.

Облік операцій пов'язаних з рухом готової продукції.

Література [21, с. 550], [26, с. 528].

Готова продукція належить до Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

Готовою вважається продукція, яка пройшла повний цикл технологічної обробки, відповідає встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняття відділом технічного контролю.

Реалізація продукції, робіт і послуг є важливим і завершальним етапом кругообігу засобів підприємства. Тут натуральна їхня форма набирає характеру грошової.

Основними завданнями обліку процесу реалізації є забезпечення інформації про обсяг реалізованої продукції в розрізі її окремих видів та виявлення фінансових результатів як щодо підприємства в цілому, так і щодо окремих видів продукції, а також забезпечення контролю за формуванням повної собівартості проданої продукції та рівнем реалізаційних цін.

Процес реалізації завжди передбачає, з одного боку, передачу відповідної продукції від виробника покупцеві, а з другого — проведення розрахунків згідно з договірною ціною цієї продукції. Отже, кожен вид продукції, що реалізується, матиме дві оцінки: одну для самого виробника — виробничу собівартість, іншу — для покупця (ціну реалізації). Облік процесу реалізації відображується на рахунках класу 7 і 9. На дебеті рахунків класу 9 відображують виробничу собівартість реалізованої продукції, витрати при реалізації продукції (рахунки 90, 93, 92), а на кредиті рахунків класу 7 (рахунок 70, 71, 72 та ін.) — її реалізаційну вартість, суму виручки. При цьому на дебеті цих рахунків (класу 7) відображують податки, що підлягають оплаті, та вирахування з доходів, а саме: знижки, надані покупцеві, повернення ним уже оплачених товарів та ін. Порівнювання цих двох оцінок продукції дає змогу визначити фінансовий результат від її реалізації (рахунок 79).

Готова продукція на промислових підприємствах щоденно, чи з певною періодичністю протягом місяця, надходить з виробництва. У цей же період її відпускають (реалізують) відповідним покупцям за встановленою конкретною ціною.

Оскільки готова продукція в поточному обліку відображається за плановою собівартістю, то на кінець місяця виникає необхідність розрахувати та списати відхилення фактичної собівартості від планової щодо реалізованої частини продукції.

Реалізованою продукцією називається така , що була відпущена покупцям за умови передачі права власності на цю продукцію незалежно від надходження оплати. При рішенні облікових задач на етапі реалізації треба зауважити на тому, що для визначення собівартості реалізованої продукції використовується інформація про собівартість яка формується на стадії виробництва на рахунку 23 «Виробництво». Для обліку руху готової продукції передбачено використання рахунка 26 «Готова продукція». За дебетом рахунка 26 «Готова продукція» відображається надходження готової продукції з власного виробництва.

Рух готової продукції на рахунку 26 «Готова продукція» відображується в оцінці за фактичною собівартістю її виробництва. Для визначення собівартості реалізованої продукції підприємство застосовує один із методів оцінки вибуття запасів передбачених П(С)БО «Запаси». Аналітичний облік готової продукції ведеться за окремими найменуваннями у кількісно вартісному вираженні, при чому в двох оцінках – за обліковими (продажними чи плановими) цінами та фактичною собівартістю.

Рахунок 26 "Готова продукція" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
23	90

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" призначено для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

За дебетом рахунка 90 "Собівартість реалізації" відображається виробнича собівартість реалізованої готової продукції, робіт, послуг; фактична собівартість

реалізованих товарів (без торгових націнок), за кредитом - списання в порядку закриття дебетових оборотів на рахунок 79 "Фінансові результати".

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" має такі субрахунки:

901 "Собівартість реалізованої готової продукції" ;

902 "Собівартість реалізованих товарів" ;

903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг"

На субрахунку 901 "Собівартість реалізованої готової продукції" ведеться облік виробничої собівартості реалізованої готової продукції.

На субрахунку 902 "Собівартість реалізованих товарів" відображається собівартість реалізованих товарів, яка визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" від 20 жовтня 1999 року N 246.

На субрахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг" ведеться облік собівартості реалізованих за звітний період робіт і послуг.

Рахунок 90 "Собівартість реалізації" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
26,28	79

Доходи і розрахунки, які виникають у процесі реалізації, обліковуються на рахунках:

70 "Доходи від реалізації";

64 "Розрахунки за податками і платежами";

36 "Розрахунки з покупцями і замовниками";

681 "Розрахунки за авансами отриманими".

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" призначений для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг). Відносно балансу він пасивний. В кредиті відбиваються суми отриманих доходів, тобто продажна вартість відвантаженої готової продукції (наданих робіт, послуг) у кореспонденції з дебетом рахунка 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками". В дебеті відображується зменшення доходу на суми непрямих

податків, які нараховуються на обсяг реалізації і записуються в кредит рахунка 64 “Розрахунки за податками і платежами”. Остаточна сума доходу списується в кредит рахунка 79 “Фінансові результати”.

Рахунок 64 “Розрахунки за податками і платежами” використовується для обліку непрямих податків, сума яких включається до вартості реалізованої продукції (податку на додану вартість, акцизного збору). Відносно до балансу цей рахунок активно-пасивний. Залишок по дебету відображає суми зайве сплачених до бюджету податків. Залишок по кредиту – це суми заборгованості підприємства по податках. По дебету відображаються суми перерахованих до бюджету податку на додану вартість (ПДВ) і акцизного збору (АЗ) та суми ПДВ, які сплачені підприємством у складі вартості послуг, якщо останні пов’язані зі збутом продукції. По кредиту записуються суми нарахованих зобов’язань непрямих податків.

Рахунок 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками” переважно активний. В дебеті рахунка 36 відбивається виникнення заборгованості покупців за відпущену (реалізовану) продукцію в кореспонденції з рахунком 70 “Доходи від реалізації”, в кредиті – погашення заборгованості покупцями у випадку надходження грошей на поточні рахунки у банках, або у касу підприємства. Залишок по дебету відображає суму заборгованості покупців за реалізовану та не сплачену продукцію на початок і кінець звітного періоду. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожною окремою поставкою та за найменуваннями покупців.

Рахунок 681 “Розрахунки за авансами отриманими” використовується у тих випадках, коли покупці розраховуються за товари у формі передплати. Відносно балансу цей рахунок пасивний. Залишок по кредиту відображує суму отриманих від покупців передплат, по яких ще не здійснено поставки. Оборот по кредиту – це суми передплат, які надходять протягом місяця і записуються у дебеті рахунків 30 “Каса” або 31 “Рахунки в банках”. У дебеті рахунка в кореспонденції з рахунком 70 “Доходи від реалізації” відображується

вартість продукції, що відвантажена покупцям, від яких раніше надійшли передплати. Аналогічно обліку розрахунків з постачальниками для відображення систематичних передплат, які підприємство отримує від постійних покупців, доцільно застосовувати рахунок 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”, який у такому випадку буде активно-пасивним.

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Що таке готова продукція та які основні методи її оцінки вам відомі?
2. Розкрити поняття документообігу обліку готової продукції?
3. Який склад собівартості реалізованої продукції?
4. Як відображаються операції руху та реалізації готової продукції на рахунках бухгалтерського обліку?
5. Як розраховується фінансовий результат від реалізації готової продукції?
6. Як організується облік готової продукції та її реалізації у бухгалтерії на складі підприємства?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 41

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку операції по формуванню собівартості продукції, та її реалізації. Визначити невідомі суми. Вхідні залишки незавершеного виробництва цукерок складають 12000 грн.

Таблиця 54

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано сировину та матеріали			
	- на виробництво готової продукції (цукерок)			18000
	- на загальновиробничі потреби			1200
2	Нараховано заробітну плату:			
	За виробництво цукерок			8000
	За виробництво галет			4000
3	Списано паливо:			
	- на загальногосподарські потреби			500
	- на загальновиробничі потреби			400
4	Списано малоцінні та швидкозношувані предмети			
	- на загальногосподарські потреби			350
	- на загальновиробничі потреби			120
5	Списано загальновиробничі витрати на виробництво продукції			?
6	Оприбутковано на склад готову продукцію (залишків незавершеного виробництва немає)			?
7	Списано фактичну собівартість реалізованої готової продукції			39120

Тема 11. Облік доходів та фінансових результатів

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід».

Доходи підприємства: визначення та класифікація. Облік доходів від реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг).

Облік доходів і витрат від іншої операційної діяльності.

Облік результатів діяльності від участі в капіталі.

Облік доходів і витрат фінансової діяльності.

Облік доходів і витрат іншої звичайної діяльності.

Порядок обчислення і сплати податку на прибуток. Облік формування фінансових результатів від усіх видів діяльності.

Облік використання прибутку.

Література: [34, с.208], [35, с.784], [38].

Положення (стандарт) 15 «Дохід» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності.

Для узагальнення інформації про доходи від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства, а також від надзвичайних подій використовуються рахунки класу 7 "Доходи і результати діяльності". Склад доходів та порядок їх визнання визначаються відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Доходи відображаються в обліку та звітності згідно з принципами нарахування та відповідності доходів і витрат.

З метою визнання доходу та визначення його суми розрізняють дохід від реалізації товарів, продукції, інших активів, придбаних з метою продажу (крім інвестицій в цінні папери), реалізації послуг; використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результати яких є отримання процентів, дивідендів, роялті.

Доходи, витрати та фінансові результати поділяють за видами діяльності, внаслідок якої вони виникають, а також на прибутки (збитки) від надзвичайної діяльності:

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю. До основної діяльності відносять операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, послуг), які є визначальною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Інша операційна діяльність включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів, операційну оренду активів, отримання доходів або понесених втрат від операційної курсової різниці, створення резервів сумнівних боргів тощо.

Доход визначається за моментом його надходження, незалежно від дати отримання грошових коштів.

З метою визнання доходу та визначення його суми розрізняють доход від реалізації товарів, продукції, інших активів, придбаних з метою продажу; реалізації послуг; використання активів підприємства іншими юридичними і фізичними особами, результатом яких є отримання дивідендів, процентів.

Доходи (як і витрати) класифікуються за видами діяльності: звичайна (операційна, інвестиційна і фінансова) та надзвичайна.

Для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг призначено рахунок 70 «Доходи від реалізації».

Відносно балансу він пасивний. В кредиті відбиваються суми отриманих доходів, тобто продажна вартість відвантаженої готової продукції (наданих робіт, послуг) у кореспонденції з дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». В дебеті відображується зменшення доходу на суми непрямих податків, які нараховуються на обсяг реалізації і записуються в кредит рахунка 64 «Розрахунки за податками і платежами». Остаточна сума доходу списується в кредит рахунка 79 «Фінансові результати»

Рахунок 64 “Розрахунки за податками і платежами” використовується для обліку непрямих податків, сума яких включається до вартості реалізованої продукції (податку на додану вартість, акцизного збору). Відносно балансу цей рахунок активно-пасивний. Залишок по дебету відображає суми зайве сплачених до бюджету податків. Залишок по кредиту – це суми заборгованості підприємства по податках. По дебету відображаються суми перерахованих до бюджету податку на додану вартість (ПДВ) і акцизного збору (АЗ) та суми ПДВ, які сплачені підприємством у складі вартості послуг, якщо останні пов’язані зі збутом продукції. По кредиту записуються суми нарахованих зобов’язань непрямих податків.

Рахунок 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками” переважно активний. В дебеті рахунка 36 відбивається виникнення заборгованості покупців за відпущеною (реалізованою) продукцією в кореспонденції з рахунком 70 “Доходи від реалізації”, в кредиті – погашення заборгованості покупцями у випадку надходження грошей на поточні рахунки у банках або у касу підприємства. Залишок по дебету відображає суму заборгованості покупців за реалізовану та не сплачену продукцію на початок і кінець звітного періоду. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожною окремою поставкою та за найменуваннями покупців.

Рахунок 681 “Розрахунки за авансами отриманими” використовується у тих випадках, коли покупці розраховуються за товари у формі передплати. Відносно балансу цей рахунок пасивний. Залишок по кредиту відображує суму отриманих від покупців передплат, по яких ще не здійснено поставки. Оборот по кредиту – це суми передплат, які надходять протягом місяця і записуються у дебеті рахунків 30 “Каса” або 31 “Рахунки в банках”. У дебеті рахунка в кореспонденції з рахунком 70 “Доходи від реалізації” відображується вартість продукції, що відвантажена покупцям, від яких раніше надійшли передплати. Аналогічно обліку розрахунків з постачальниками для відображення систематичних передплат, які підприємство отримує від постійних покупців,

доцільно застосовувати рахунок 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”, який у такому випадку буде активно-пасивним.

Фінансовий результат – це показник, що характеризує результат діяльності підприємства за звітний період. Він визначається шляхом зіставлення загальної суми доходів від усіх видів діяльності з сумою витрат за звітний період. Згідно з принципом відповідності витрати відображаються в бухгалтерському обліку і звітності в тому ж періоді, що і доходи, отримані від їх здійснення.

Для визначення фінансового результату в бухгалтерському обліку передбачено спеціальний рахунок – 79 “Фінансовий результат”. За призначенням він – зіставлюваний, тому що при зіставленні оборотів по дебету і кредиту виявляється різниця, яка є фінансовим результатом – прибутком чи збитком. Якщо кредитовий оборот перевищує дебетовий, то підприємство працює прибутково, а якщо дебетовий оборот перевищує кредитовий, то підприємство отримало збиток.

Кредитовий оборот на рахунку 79 формується за рахунок сум чистих доходів, отриманих від усіх видів діяльності. Чистим вважається доход, з якого виключено суми непрямих податків (ПДВ, акцизу).

Дебетовий оборот утворюється шляхом списання витрат, пов’язаних з діяльністю підприємства у звітному періоді, а також собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг.

79 “Фінансовий результат”

Д	К
Списання витрат:	Списання доходів:
К-т 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97	Д-т 70, 71, 72, 73, 74, 75 за виключенням
	ПДВ і акцизу
Податок на прибуток:	
К-т98	
Чистий прибуток:	Збиток
К-т 44	Д-т 44

Після первинного зіставлення доходів і витрат виявляється результат до оподаткування.

Якщо у звітному періоді отримано прибуток, то на нього нараховується податок. При цьому складається запис Д-т 98 “Податок на прибуток”, К-т 64 “Розрахунки за податками і платежами”. Сума нарахованого податку на прибуток також, як і інші витрати підприємства підлягають списанню на рахунок 79:

Д-т 79 “Фінансовий результат”, К-т рахунка 98 “Податки на прибуток”.

Після цього запису різниця між дебетовою та кредитовою частинами списується на рахунок 44 “Нерозподілений прибуток (непокріті збитки)”.

Рахунок 70 "Доходи від реалізації"

Облік доходів та фінансових результатів належить до Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід».

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" призначено для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від страхової діяльності, про доходи від грального бізнесу, від проведення лотерей, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу.

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" має такі субрахунки:

701 "Дохід від реалізації готової продукції";

702 "Дохід від реалізації товарів";

703 "Дохід від реалізації робіт і послуг";

704 "Вирахування з доходу";

705 "Перестраховання".

За кредитом субрахунків 701-703 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестраховання (у кореспонденції з субрахунком 705 "Перестраховання"); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати".

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
64, 79	30, 31, 36, 37, 68, 76, 79

Рахунок 74 "Інші доходи"

Рахунок 74 "Інші доходи" призначено для обліку доходів, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства.

За кредитом рахунка 74 "Інші доходи" відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору та інших зборів (обов'язкових платежів)) та списання в порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати".

Рахунок 74 "Інші доходи" має такі субрахунки:

741 "Дохід від реалізації фінансових інвестицій";

742 "Дохід від відновлення корисності активів";

744 "Дохід від неопераційної курсової різниці";

745 "Дохід від безоплатно одержаних активів";

746 "Інші доходи від звичайної діяльності.

Рахунок 74 "Інші доходи" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
64, 79	10, 11, 12, 13, 14, 15, 30, 31, 34, 35, 37, 50, 63, 68

Рахунок 79 "Фінансові результати"

Рахунок 79 "Фінансові результати" призначено для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати підприємства від звичайної діяльності та надзвичайних подій.

За кредитом рахунка 79 "Фінансові результати" відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом - суми в порядку закриття

рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток.

Сальдо рахунка при його закритті списується на рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)".

Рахунок 79 "Фінансові результати" має такі субрахунки:

791 "Результат операційної діяльності";

792 "Результат фінансових операцій";

793 "Результат іншої звичайної діяльності";

794 "Результат надзвичайних подій".

Рахунок 79 "Фінансові результати" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
44, 70, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99	44, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 98

На рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" ведеться облік нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку.

За кредитом рахунка відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом - збитки та використання прибутку.

Рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" має такі субрахунки:

441 "Прибуток нерозподілений" ;

442 "Непокриті збитки";

443 "Прибуток, використаний у звітному періоді".

На субрахунку 441 "Прибуток нерозподілений" відображаються наявність та рух нерозподіленого прибутку.

На субрахунку 442 "Непокриті збитки" відображаються непокриті збитки. Їх списання здійснюють за рахунок нерозподіленого прибутку, резервного, пайового чи додаткового капіталу тощо.

На субрахунку 443 "Прибуток, використаний у звітному періоді" відображаються розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), виплати за облігаціями, відрахування в резервний капітал та інше використання прибутку в поточному періоді.

Рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
40, 41, 43, 44, 79	41, 42, 43, 44, 79

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Які критерії визнання доходів згідно з П(С)БО 15?
2. Які види діяльності може здійснювати підприємство згідно з класифікацією П(С)БО 3?
3. Як розраховується податок на додану вартість?
4. Як на рахунках бухгалтерського обліку відображається ПДВ?
5. Як здійснюється бухгалтерський облік фінансових результатів?
6. Як проводиться облік інших операційних доходів та доходів від надзвичайних подій?
7. Як відображаються операції руху та реалізації готової продукції на рахунках бухгалтерського обліку ?
8. В яких регістрах бухгалтерського обліку знайдуть відображення операції розрахунку фінансового результату від реалізації готової продукції ?
9. У чому полягає застосування рахунків 7 класу ?
10. Наведіть приклади відображення операцій на рахунку 701 "Дохід від реалізації готової продукції".
11. Як розраховується фінансовий результат від реалізації готової продукції ?
12. Дати характеристику рахунку 79 "Фінансові результати".

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 42

Навести бухгалтерські проводки та визначити фінансовий результат від операційної діяльності за звітний період.

Таблиця 55

№ з\п	Господарські операції	Дт	Кт	Сума, грн.
1.	Одержано дохід від реалізації готової продукції покупцям			420000

2.	Відображення податкових зобов'язань з ПДВ			?
3.	Списано собівартість реалізованої готової продукції			300000
4.	Списано на фінансовий результат операційної діяльності підприємства: - доход від реалізації продукції - собівартість реалізованої продукції - адміністративні витрати - витрати на збут - інші операційні витрати			? ? 60000 30000 10000
5.	Визначено фінансовий результат операційної діяльності підприємства за звітний період			?

Завдання 43

Навести бухгалтерські проводки та визначити фінансовий результат діяльності підприємства за звітний період.

Таблиця 56

№	Господарські операції	Дт	Кт	Сума, грн.
1.	Списано на фінансовий результат доход від реалізації готової продукції			350000
2.	Списано на фінансовий результат доход від реалізації робіт і послуг			120000
3.	Списано на фінансовий результат інший операційний доход			83000
4.	Списано собівартість реалізованої готової продукції			255000
5.	Списано собівартість робіт і послуг			89000
6.	Списано на фінансовий результат інші фінансові доходи			140000
7.	Списано на фінансовий результат доход від участі в капіталі			65000
8.	Списано надзвичайні доходи на фінансовий результат			60000
9.	Списано на фінансовий результат інші доходи			87000
10.	Списано на фінансовий результат адміністративні витрати			59000
11.	Списано на фінансовий результат витрати на збут			33000
12.	Списано на фінансовий результат інші операційні витрати			12000
13.	Списано фінансові витрати на фінансові результати			117000
14.	Списано інші витрати на фінансові результати			125000
15.	Списано надзвичайні витрати на фінансовий результат			100000
16.	Списано за даними бухгалтерського обліку податок на прибуток від звичайної діяльності на фінансові результати			33000
17.	Визначено фінансовий результат діяльності підприємства за звітний період: - результат операційної діяльності - результат фінансової діяльності - результат іншої звичайної діяльності - результат надзвичайних подій			? ? ? ?

Поняття та визначення зареєстрованого капіталу. Облік власного капіталу.

Форми власності, поняття та визначення зареєстрованого капіталу.

Порядок формування та змін зареєстрованого капіталу на підприємствах різних форм власності. Поняття, порядок формування та використання капіталу у дооцінках, додаткового капіталу, резервного капіталу, нерозподілених прибутків, вилученого капіталу. Особливості їх обліку.

Література: [16, с.672], [17, с.392], [26, с.528].

Поняття “капітал” асоціюється з поняттям “власність”. У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками), і являє собою вартість майна підприємства.

Майно підприємства складається з різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – на основі прав власності окремих суб'єктів, а також частки інвестованих коштів. Власний капітал є гарантією організації бізнесу. На етапі, коли підприємство (наприклад, акціонерне товариство) ще не має зовнішньої заборгованості, розмір активів (майна) дорівнює розміру власного капіталу.

Здійснюючи підприємницьку діяльність, акціонерне підприємство неминує використовувати залучені кошти, тобто утворює борги. Боргові зобов'язання підтверджують права і вимоги кредиторів щодо активів підприємства, тому розмір активів визначається як сума власного капіталу і боргових зобов'язань.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображає поточну вартість прав власників підприємства (фірми). На суму власного капіталу суттєво впливає оцінка в бухгалтерському обліку активів і кредиторської заборгованості, що була застосована при створенні підприємства, хоча випадково вона може збігатись із

сукупною ринковою вартістю акцій підприємства чи з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому.

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, оскільки виконує такі функції:

- самостійність – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство;

- відповідальність і захист прав кредиторів -відображений в балансі підприємства власний капітал є для зовнішніх користувачів мірилом відносин відповідальності на підприємстві, а також захистом кредиторів від втрати капіталу;

- довгострокове кредитування – перебуває в розпорядженні підприємства необмежений час;

- фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикових інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори;

- кредитоспроможність – при наданні кредиту, за інших рівних умов, перевага надається підприємствам з меншою кредиторською заборгованістю і більшим власним капіталом;

- компенсація понесених збитків – тимчасові збитки мають погашатись за рахунок власного капіталу;

- розподіл доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна при ліквідації підприємства.

Створюється підприємство з метою отримання прибутку і реалізації, цю мету воно може лише за умови збереження свого капіталу.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;

- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяється на дві категорії:

- інвестований (вкладений або сплачений капітал);
- нерозподілений прибуток.

Інвестований капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їх номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

Власний капітал за рівнем відповідальності поділяється на:

- Зареєстрований капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;

- Додатковий капітал (нереєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Функції зареєстрованого і додаткового капіталів різні. Зареєстрований капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна підприємства. На відміну від додаткового капіталу зареєстрований капітал забезпечує регулювання відносин власності та управління підприємством, його розмір не може бути меншим за встановлену законодавством суму. Зареєстрований капітал – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

Власник, вкладаючи кошти в підприємство, очікує, що у майбутньому вкладений ним капітал зросте. Отриманий підприємством прибуток і означає приріст цього капіталу. Витрати, що збільшують собівартість (витрати обігу), і витрати, що відносяться за рахунок прибутку підприємства, зменшують нерозподілений прибуток.

Для обліку власного капіталу Планом рахунків передбачено використання рахунків 4 класу «Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидностей власного капіталу – статутного, пайового, додаткового,

резервного, вилученого, неоплаченого, а також нерозподілених прибутків (непокритих збитків), цільових надходжень, забезпечень майбутніх витрат і платежів, страхових резервів.

Рахунок 40 "Зареєстрований (пайовий) капітал"

Рахунок 40 "Зареєстрований капітал" призначено для обліку та узагальнення інформації про стан та рух статутного капіталу підприємства.

За кредитом рахунка 40 "Зареєстрований капітал" відображається збільшення зареєстрованого капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому рахунку повинно відповідати розміру зареєстрованого капіталу, який зафіксовано в установчих документах підприємства.

Аналітичний облік зареєстрованого капіталу ведеться за видами капіталу за кожним засновником, учасником, акціонером тощо.

Рахунок 40 "Зареєстрований (пайовий) капітал" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
41, 42, 45, 46, 67	41, 42, 43, 44, 46, 67

Рахунок 41 "Капітал у дооцінках"

Рахунок 41 "Капітал у дооцінках" призначено для обліку й узагальнення інформації про суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

Капітал у дооцінках – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Колективні сільськогосподарські підприємства (КСП) на рахунку 41 "Капітал у дооцінках" обліковують частину вартості майна, яка була розпайована між його членами, частину вартості майна, яка не була розпайована

між його членами, а також зростання (зменшення) вартості майна протягом діяльності підприємства.

Аналітичний облік за рахунком 41 "Капітал у дооцінках" ведеться за видами капіталу.

Рахунок 41 "Капітал у дооцінках" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
30, 31, 40, 44, 67	10, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 28, 30, 31, 35, 40, 42, 44, 46, 50, 60, 63, 67, 68

Рахунок 42 "Додатковий капітал"

Рахунок 42 "Додатковий капітал" призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів та вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

За кредитом рахунка 42 "Додатковий капітал" відображається збільшення додаткового капіталу, за дебетом - його зменшення.

Рахунок 42 "Додатковий капітал" має такі субрахунки:

421 "Емісійний дохід";

422 "Інший вкладений капітал";

423 "Дооцінка активів";

424 "Безоплатно одержані необоротні активи";

425 "Інший додатковий капітал".

Рахунок 42 "Додатковий капітал" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
10, 11, 12, 13, 14, 157, 16, 20, 22, 28, 35, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 54, 64, 74, 67	10, 11, 12, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 35, 40, 44, 45, 46, 48

Рахунок 43 "Резервний капітал"

Рахунок 43 "Резервний капітал" призначено для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку.

За кредитом рахунка 43 "Резервний капітал" відображається створення резервів, за дебетом – їх використання. Сальдо цього рахунка відображає залишок резервного капіталу на кінець звітного періоду.

Аналітичний облік резервного капіталу ведеться за його видами та напрямками використання.

Рахунок 43 "Резервний капітал" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
40, 44	42, 44

Рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)"

На рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" ведеться облік нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку.

За кредитом рахунка відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом – збитки та використання прибутку.

Рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" має такі субрахунки:

441 "Прибуток нерозподілений";

442 "Непокриті збитки";

443 "Прибуток, використаний у звітному періоді".

Рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
---------------------------------	---------------------------------

40, 41, 42, 43, 44, 45, 67, 68, 79	41, 42, 43, 44, 45, 79
------------------------------------	------------------------

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Розкрити сутність власного капіталу та наведіть його склад?
2. Як на підприємстві формується власний капітал?
3. Які рахунки бухгалтерського обліку застосовуються для обліку власного капіталу?
4. Дать характеристику статутного капіталу, пайового капіталу, додаткового капіталу, вилученого капіталу, резервного капіталу, нерозподілені прибутки.
5. Що являє собою нерозподілені прибутки?
6. Як обліковується неоплачений капітал?
7. Як обліковується додатковий капітал підприємства?

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 44

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції. Визначити невідомі суми.

Таблиця 57

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дг	Кт	
1	Відображено збільшення зареєстрованого капіталу за рахунок прибутку підприємства			200000
2	Здійснено відрахування до резервного капіталу			150000
3	Відображено отриманий збиток підприємством			10000
4	У кінці року за рахунок раніше створених резервів списуються збитки			100000
5	Створено резерви за рахунок нерозподіленого прибутку			180000
6	Погашено засновниками заборгованість у внесках до статутного капіталу: - матеріалами - грошовими коштами - основними засобами			100000 ? 40000
7	Проведено дооцінку активів підприємства			6000
8	Відображено вартість безоплатно одержаних активів			4000
9	Відображено отриманий прибуток підприємства			2250

Завдання 45

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції.

Визначити невідомі суми.

Таблиця 58

№ з/п	Зміст господарської операції	Корес-ція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Одержано підприємством безоплатно основні засоби			20000
2	Нараховано знос безоплатно отриманого об'єкта основних засобів			200
3	Відображено доход від безоплатно отриманого об'єкта основних засобів у сумі нарахованої амортизації			?
4	Відображено результат дооцінки основних засобів			3000
5	Відображено збільшення нарахованого зносу в результаті дооцінки основних засобів виробничого призначення			150
6	Відображено вкладений учасниками підприємства капітал (без рішення про збільшення зареєстрованого капіталу) у вигляді надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства			10000

Завдання 46

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції.

Визначити невідомі суми.

Таблиця 59

№ з/п	Зміст господарської операції	Корес-ція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відображено фінансовий результат діяльності підприємства - прибуток			125000
2	Використано прибуток у звітному періоді:			
	- нараховано дивіденди за підсумками звітного року;			50000
	- нараховано суму премії ;			25000
	- проведено відрахування в резервний капітал			25000
3	За підсумками звітного періоду зменшено суму нерозподіленого прибутку, використано у звітному році			?

Завдання 47

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку наведені операції.

Визначити невідомі суми.

Таблиця 59

№ з/п	Зміст господарської операції	Корес-ція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відображено фінансовий результат діяльності підприємства – збиток			70000
2	Списано непокриті збитки звітного періоду за рахунок нерозподіленого прибутку			50000

3	За підсумками звітнього періоду зменшено суму нерозподіленого прибутку, використано у звітному році			?
4	Списано залишок непокритих збитків звітнього періоду за рахунок резервного капіталу			?

Тема 13. Фінансова звітність підприємств

Призначення фінансової звітності в умовах ринкової економіки.

Завершення бухгалтерського циклу. Забезпечення достовірності інформації у фінансовій звітності. Зміст, призначення і порядок складання форм фінансової звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах».

Примітки до фінансової звітності.

Взаємозв'язок форм фінансової звітності.

Література: [3], [5], [6], [9,], [10].

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для ухвалення рішень повної, правдивої і неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух засобів підприємства.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів відносно:

- придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- участі в капіталі підприємства;
- оцінки якості управління;
- оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;

- забезпечення зобов'язань підприємства;
- визначення суми дивідендів, які підлягають розподілу;
- регулювання діяльності підприємства;
- інших рішень.

Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Фінансова звітність складається з балансу, звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до звітів.

Фінансові звіти містять статті, склад і зміст яких визначаються відповідними Положеннями (стандартами).

Стаття приводиться у фінансовій звітності, якщо відповідає такими критеріям:

- існує вірогідність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, пов'язаних з цією статтею;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

У фінансову звітність включаються показники діяльності філіалів, представництв, відділень і інших відособлених підрозділів підприємства.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік.

Баланс підприємства складається на кінець останнього дня звітного періоду.

Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року, перший звітний період новоутвореного підприємства може складати менше 12 місяців, але не може перевищувати 15 місяців. Звітним періодом ліквідовуваного підприємства є період з початку року до моменту ліквідації.

Інформація, що міститься у фінансових звітах, повинна бути дохідливою і розрахованою на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони володіють достатніми знаннями і зацікавлені в сприйнятті цієї інформації.

Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на ухвалення рішень користувачами, дає можливість вчасно оцінити минулі, справжні та майбутні події, підтвердити і скоректувати їх оцінки, зроблені у минулому.

Фінансова звітність повинна бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок і викривлень, здатних вплинути на рішення користувачів звітності.

Фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати:

- фінансові звіти підприємства за різні періоди;
- фінансові звіти різних підприємств.

Передумовою зіставності є приведення відповідної інформації попереднього періоду і розкриття інформації про облікову політику і її зміну

Для того, щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про:

- підприємство;
- дату звітності у звітному періоді;
- валюту звітності та одиниці її вимірювання;
- відповідну інформацію щодо звітного і попереднього періодів;
- облікову політику на підприємстві та її зміни;
- консолідацію фінансових звітів;
- припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності;
- обмеження щодо володіння активами;
- участь у спільних підприємствах;
- виявлені помилки минулих років і пов'язаних з ними коректуваннях;
- переоцінку статі фінансових звітів;
- іншу інформацію, розкриття якої передбачене відповідними

Положеннями (стандартами).

Інформація про підприємство, яка підлягає розкриттю у фінансовій звітності, включає:

- найменування, організаційно-правову форму і місце знаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адреса офісу);
- короткий опис основної діяльності підприємства;
- найменування органу управління, у віданні якого знаходиться підприємство або назва його материнської (холдингової) компанії;
- середню чисельність персоналу підприємства на звітний період.

Кожен фінансовий звіт повинен містити дату, за станом на яку приведені його показники або період, який він охоплює. Якщо період, за який складений фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, то причини і слідства цього повинні бути розкриті в примітках до фінансової звітності.

У фінансовій звітності повинні бути вказані валюта, в якій відображені елементи звітності, і одиниця її вимірювання. Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство повинне розкрити причини цього і методи, використані для перекладу фінансових звітів з однієї валюти в іншу.

Підприємство повинне освітлювати вибрану облікову політику шляхом опису:

- принципів оцінки статі звітності;
- методів обліку окремої статі звітності.

Інформація, яка підлягає розкриттю, приводиться безпосередньо у фінансових звітах або примітках до них.

У примітках до фінансових звітів належить розкривати:

- облікову політику підприємства;
- інформацію, яка не приведена безпосередньо у фінансових звітах, але є обов'язковою згідно з відповідним Положенням (стандартам);
- інформацію, яка містить додатковий аналіз статі звітності, необхідний для забезпечення її ясності та доцільності.

Фінансова звітність підприємства включає: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів. Кожний з наведених звітів має власну структуру і призначення.

Баланс є основним і найважливішим звітом підприємства, елементами якого в свою чергу постають: активи, власний капітал і зобов'язання.

Порядок складання балансу регламентовано П(С)БО 2.

У самому загальному вигляді структура балансу може бути подана так:

Активи = **Власний капітал** + **Зобов'язання**

Розглянемо докладніше зміст і порядок визнання елементів балансу.

Активи – це ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Отже, актив визнається в балансі, якщо є імовірність надходження майбутніх економічних вигод на підприємство та актив має вартість, що може бути достовірно визначена.

Активи не визнаються в балансі, якщо були здійснені витрати, за якими надходження майбутніх економічних вигод на підприємство вважається малоймовірним.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла в результаті минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Звіт про фінансові результати являє собою звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період.

Порядок його складання регламентовано П(С)БО 3.

Основними елементами цього звіту є доходи і витрати, які наводяться в розбивці відповідно до окремих видів діяльності.

Загальна структура звіту про фінансові результати наведена на рис 9.2.

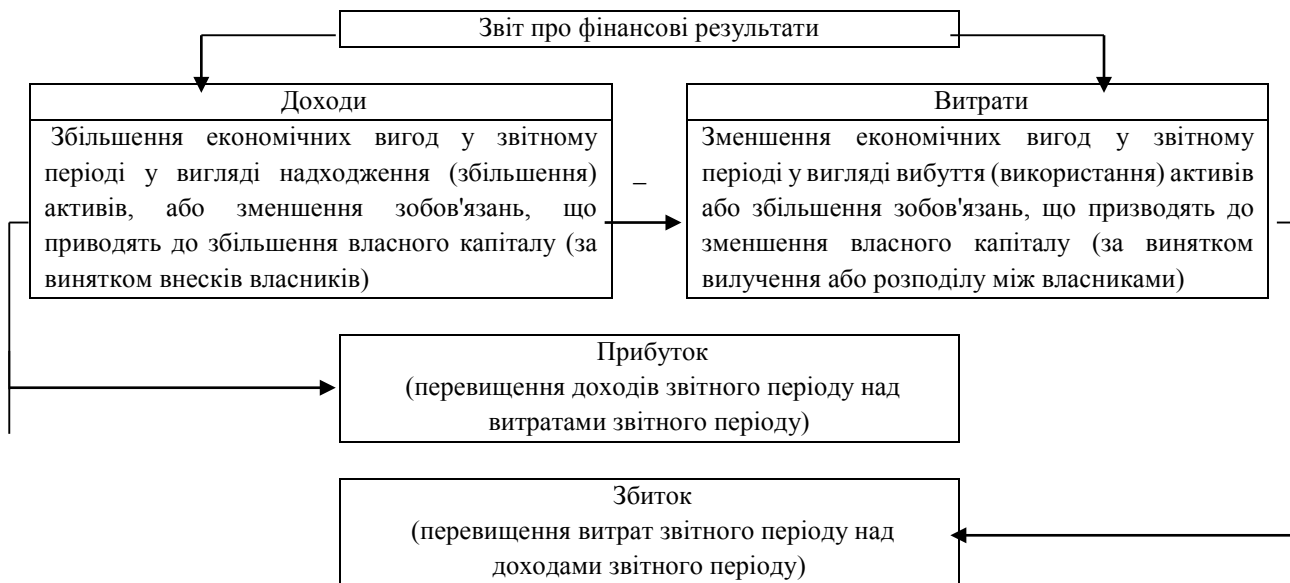

Рис. 9.2. Структура звіту про фінансові результати (прибутки і збитки)

Розглянемо докладніше порядок визначення елементів звіту про фінансові результати

Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що приводять до збільшення власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що приводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок вилучення або розподілу власниками).

Зазначимо, що баланс і звіт про фінансові результати є обов'язковими формами звітності для складання всіма підприємствами України незалежно від форм власності, розміру підприємства, галузевої приналежності тощо. Але слід ураховувати, що для малих підприємств установлені спрощені форми.

Бухгалтерські звіти і баланси підписують керівник (власник) і головний бухгалтер, а за відсутності на підприємстві бухгалтерської служби — фахівець, що веде облік.

Теоретичні питання для розгляду матеріалу

1. Звітність підприємства як джерело економічної інформації
2. Звітність як елемент методу бухгалтерського обліку
3. Види та користувачі звітності
4. Нормативне регулювання процесу складання звітності

5. Поняття і призначення бухгалтерського балансу
6. Загальні вимоги до порядку і оформлення форми №1 «Баланс»
7. Методика складання форми №1 «Баланс»
8. Аналіз показників форми №1 «Баланс»
9. Загальна характеристика звіту про фінансові результати.
10. Структура і зміст показників ф.№2 «Звіт про фінансові результати».
11. Порядок заповнення статей звіту про фінансові результати.
12. Призначення та особливості складання Звіту про рух грошових коштів.
13. Структура та зміст статей Звіту про рух грошових коштів згідно з П(С)БО 4.
14. Порядок заповнення статей звіту про рух грошових коштів.
15. Використання інформації звіту про рух грошових коштів для оцінки діяльності підприємства.
16. Призначення звіту про власний капітал.
17. Особливості заповнення звіту про власний капітал відповідно до П(С)БО 5.
18. Методика заповнення статей звіту про власний капітал.
19. Загальні положення Стандарту бухгалтерського обліку «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах».
20. Порядок виправлення помилок і внесення змін до показників фінансової звітності.

Вправи для закріплення матеріалу

Завдання 48

Необхідно згідно з наведеними даними заповнити ф. № 1 Баланс. Дані для виконання наведені нижче

Таблиця 60

№	Статті балансу	Сума
1.	Витрати майбутніх періодів	-
2.	Готова продукція	1700
3.	Довгострокові кредити банків	5000
4.	Доходи майбутніх періодів	-
5.	Запасні частини	4750
6.	Знос нематеріальних активів	200
7.	Знос основних засобів	2500
8.	Інший додатковий капітал	150
9.	Каса в національній валюті	1400
10.	Короткострокові кредити банків	1500
11.	Матеріали	-
12.	Незавершене виробництво	3100
13.	Нематеріальні активи (первісна вартість)	4200
14.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	100
15.	Основні засоби (первісна вартість)	12500
16.	Капітал у дооцінках	250

17.	Поточна дебіторська заборгованість	1700
18.	Поточний рахунок в іноземній валюті	-
19.	Поточний рахунок в національній валюті	5050
20.	Резервний капітал	-
21.	Розрахунки і бюджетом	275
22.	Розрахунки з оплати праці	2250
23.	Розрахунки з позабюджетних платежів	-
24.	Розрахунки з учасниками	300
25.	Розрахунки зі страхування	175
26.	Зареєстрований (пайовий) капітал	21700
Валюта балансу		31700

Завдання 49

Необхідно заповнити журнал господарських операцій, визначити кінцевий фінансовий результат; згідно з розрахованими оборотами за рахунками скласти звіт про фінансові результати. Дані для виконання:

Журнал реєстрації господарських операцій ТзОВ "Сіґма"

Таблиця 61

№ з/п	Зміст господарських операцій	Корес-ція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Відвантажено готову продукцію покупцеві			120000
2	Визнано іншим операційним доходом суму цільового фінансування, яка належить до звітного періоду			10000
3	Визнано дохід від інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі			4500
4	Отримано роялті в готівковій формі			3200
5	Визнано дохід від реалізації основних засобів			54000
6	Визнано надзвичайний дохід від погашення заборгованості за довгостроковими позиками			6000
7	Відображено собівартість готової продукції			60000
8	Списано адміністративні витрати			4800
9	Списано витрат на збут			2600
10	Відображено витрати з виконання досліджень та розробок			1900
11	Відображено відсотки за кредит			2000
12	Списано залишкову вартість об'єктів основних засобів у зв'язку з реалізацією			1350

Завдання 50

Необхідно згідно з наведеними даними скласти Звіт про рух грошових коштів за звітний період. Дані для виконання:

ТЗОВ "Лана" за звітний період має такі дані:

Таблиця 62

№ з/п	Дані для заповнення	За звітний період	За попередній період
1	Основні засоби	164,1	110,0
2	Знос основних засобів	11,3	7,7
3	Довгострокові фінансові інвестиції	18,2	15,0
4	Товари	0,8	2,3
5	Нематеріальні активи	4,0	2,3
6	Знос нематеріальних активів	1,4	0,3
7	Виробничі запаси	13,3	15,6
8	Готова продукція	36,8	38,2
9	Дебіторська заборгованість за виданими авансами	45,0	41,0
10	Грошові кошти у національній валюті	29,4	17,0
11	Витрати майбутніх періодів	30,3	24,3
12	Зареєстрований капітал	187,6	187,6
13	Резервний капітал	23,0	3,0
14	Короткостроковий кредит банку	14,0	4,0
15	Нерозподілений прибуток звітного періоду	80,5	47,5
16	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	26,5	9,7
17	Поточна заборгованість за розрахунками з оплати праці	9,0	-
18	Доход (виручка) від реалізації продукції	97,2	-
19	Собівартість реалізованої продукції	33,6	-
20	Адміністративні витрати	10,3	-
21	Витрати на збут	4,1	-
22	Податок на прибуток від звичайної діяльності	9,9	-
23	Амортизація	8,8	-

Згідно з даними обліку за звітний період:

- сплачено податок на прибуток у сумі 9,9 тис. грн.;
- основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові інвестиції придбані за грошові кошти;
- надзвичайних подій за звітний період не сталося.

Завдання 51

Необхідно згідно з наведеними даними заповнити звіт про власний капітал.

Дані для виконання:

Витяг з балансу ТзОВ "Лана":
Залишки власного капіталу, тис. грн.

Таблиця 63

Показники	На 31.12.20XX р.
Зареєстрований капітал	1720,0
Додатковий вкладений капітал	140,0
Інший додатковий капітал	410,0
Резервний капітал	530,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	85,0
Неоплачений капітал	(130,0)
Усього	2755,0

Операції за 200х р., що вплинули на суму власного капіталу:

- у січні була виявлена помилка у нарахуванні суми амортизації в попередньому році, внаслідок чого сума прибутку була занижена на 10 тис. грн.;
- у лютому проведено дооцінку основних засобів на 5 тис. грн.;
- чистий прибуток за звітний рік склав 80 тис. грн.;
- частину прибутку в сумі 5 тис. грн. направлено на поповнення резервного капіталу;
- у березні погашено заборгованість учасників за внесками до статутного капіталу - 130 тис. грн.;
- у листопаді підприємство безоплатно отримало персональний комп'ютер - 3 тис. грн.(нарахована амортизація складає 1 тис. грн.).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс. Прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI. [електронний ресурс]. – доступ. – www.rada.gov.ua.
2. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій: Затверджена наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.99 р.
3. Закон про бухоблік - Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV.
4. Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1» ([«Загальні вимоги до фінансової звітності»](#)) (Стандарт № 1).
5. Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.99 р. № 137 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»](#)) (Стандарт № 6).
6. Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Основні засоби»](#)) (Стандарт № 7).
7. Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. № 242 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Нематеріальні активи»](#))(Стандарт № 8).
8. Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Запаси»](#)) (Стандарт № 9).

9. Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Дебіторська заборгованість»](#))(Стандарт № 10).

10. Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Зобов'язання»](#)) (Стандарт № 11).

11. Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Фінансові інвестиції»](#)) (Стандарт № 12).

12. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Фінансові інструменти»](#))(Стандарт № 13).

13. Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Дохід»](#)) (Стандарт № 15).

14. Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Витрати»](#)) (Стандарт № 16).

15. Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Податок на прибуток»](#)) (Стандарт № 17).

16. Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Виплати працівникам»](#))(Стандарт № 26).

17. Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2003 р. № 617 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинення діяльності»](#)) (Стандарт № 27).

18. Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2005 р. № 817 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» ([«Зменшення корисності активів»](#))(Стандарт № 28).

19. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затвержені наказом Державного комітету промислової політики України від 09.07.2007р. №373

20. Наказ № 278 - Наказ Держкомстатистики України від 29.08.2003 р. № 278 "Про твердження форм державних статистичних спостережень по статистиці будівництва".

21. Порядок № 419 - Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419.

22. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI від 08.07.2010

23. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки. 2-ге вид. Навч. посібник – К.:Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.

24. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку

25. Аудит: Учебник для вузов / Под ред. проф. В.И. Подольского. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юнити-Дана, 2000. - 655 с.

26. Бабіч В. Оподаткування прибутку підприємств: фінансові та облікові аспекти / В. Бабіч, А. Поддєрьогін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. - №2. – С.3-11.

27. Бутинець Ф.Ф. Аудит: Підручник для студентів спец. «Облік та аудит».-Житомир: ПП «Рута», 2002.-672с.

28. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: підручник / Н.О.Гура.- К.:ЦУЛ.2010.-392с.

29. Гушко С. В. «Облік і аудит виробничих витрат в умовах функціонування інформаційних систем підприємства»,КНЕУ. [Електронний ресурс].– Доступний з <http://disser.com.ua/contents/36091.html>

30. Довідкова інформація про «1С:Бухгалтерія 8». [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.softcom.ua/1c/v8/byhgaltery.php>
31. Єгорова Ю. Немає доходів, немає витрат, або нові правила визнання витрат. / Ю. Єгорова // Головбух. – 2011. - № 10(729). – С.16-18.
32. Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М. Бухгалтерський облік: Основи теорії та практики: Підручник.– 4-те вид., перероб. І доп.–К.: Знання, 2007. – 550 с.
33. Захожай В.Б. Бухгалтерський облік у галузях економіки / В.Б. Захожай, М.Ф. Базась, М.М. Матюха, В.М. Базась. — К: МАУП, 2005. -968 с.
34. Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення: Навчальний посібник – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.
35. Кореспондент.net «Класифікація витрат відповідно до Податкового Кодексу України»
36. Конспект лекцій «Бухгалтерський облік в галузі народного господарства (2004)». [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://readbookz.com/book/29/1215.html>
37. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник. – Київ: Вид-во “Центр навчальної літератури”, 2005. – 528 с.
38. Мурашко В. М., Контроль і ревізія, К.: ЦУЛ, 2003 – 315 с.
39. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
40. Облік у галузях економіки: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» / За ред. Д-ра екон. наук, проф. В.Ф. Максимової. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – 606 с.
41. О. Олійник(консультант з економічних питань ТОВ "АФІНА ФІНТЕК") «Класифікація витрат відповідно до Податкового Кодексу України».
42. Римар Г. Специфіка формування витрат / Г. Римар. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.library.tane.edu.ua/pdf>

43. Свідерський Є.І. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2004. — 233 с.
44. Сметанко О.В. Вдосконалення методики проведення витрат на підприємствах. Проблеми матеріальної культури – економічні науки с.70-74
45. Сук Л.К. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посібн./ Л.К. Сук, П.Л. Сук, М.С. Стасишен. – К. : Вид-во "Каравела", 2008. – 208 с.
46. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студентів екон. спец. вищ. навч. закл. – 6-те вид. – К.: А. С. К., 2002. – 784 с.
47. Швайка Л. А., «Державне регулювання економіки» Навчальний посібник / К.: Знання, 2006.- 435 с. [Електронний ресурс].– Доступний з <http://www.info-library.com.ua/books-text-5952.html>
48. Шишкін А.К., Мікрюков В.А., Дішкант І.Д. «Учет, анализ, аудит на предприятии: Уч. пособие для вузов».- К.: Аудит, ЮНІТІ, 2006.-496с.
49. «Школа бухгалтера № 18» від 17.11.2003. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dtki.com.ua/show/3nid176.html>.

Додаток А

Перелік типових форм, які використовують для первинної документації господарських явищ і процесів
на підприємствах України

Код форми	Назва форми
1	2
ОБЛІК ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДПРИЄМСТВА	
Ф № П-1	Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу
Ф № П-2	Особова картка
Ф № П-5	Наказ (розпорядження) про переведення на іншу роботу
Ф № П-6	Наказ (розпорядження) про надання відпустки
Ф № П-8	Наказ (розпорядження) про припинення трудової угоди
Ф № П-13	Табель обліку використання робочого часу
ОБЛІК НАРАХУВАННЯ ТА ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТНІ	
Ф № П-49	Розрахунково-платіжна відомість
Ф № П-51	Розрахункова відомість
Ф № П-54	Особовий рахунок
ОБЛІК КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	
Ф № КО-1	Прибутковий касовий ордер
Ф № КО-2	Видатковий касовий ордер
Ф № КО-3	Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів
Ф № КО-4	Касова книга
ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ	
Ф № 807	авансовий звіт
ОБЛІК БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	
Ф № 869	Рахунок-фактура
код 040 1001	Платіжна вимога
код 040 1002	Платіжне доручення
код 040 1003	Зведене платіжне доручення
код 040 1004	Заява про відмову від акцепту
код 040 1007	Реєстр чеків
код 040 1008	Зведена вимога
ОБЛІК МАТЕРІАЛІВ	
Ф № М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли
Ф № М-2	Доручення
Ф № М-2а	Акт списання бланків доручень
Ф № М-3	Журнал реєстрації виданих доручень
Ф № М-4	Прибутковий ордер
Ф № М-7	Акт приймання матеріалів

Ф № М-8	Лімітно-забірна картка (на одне найменування матеріалу та багаторазовий відпуск)
Ф № М-9	Лімітно-забірна картка (для багаторазового відпуску двох-п'яти найменувань матеріалів)
Ф № М-10	Акт -вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів
Ф № М-11	Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів
Ф № М-12	Картка складського обліку матеріалів
Ф № М-13	Реєстр приймання-здавання документів
Ф № М-14	Відомість обліку залишків матеріалів на складі
Ф № М-15	Акт про прийняття устаткування
Ф № М-15 а	Акт приймання - передавання устаткування до монтажу
Ф № М-16	Матеріальний ярлик
Ф № М-17	Акт № про виявлені дефекти устаткування
Ф № М-18	Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від визначених норм запасу
Ф № М-19	Матеріальний звіт
Ф № М-21	Інвентаризаційний опис
Ф № М-22	Акт № ____ на списання матеріалів відкритого зберігання
Ф № М-23	Акт № ____ про витрату давальницьких матеріалів
Ф № М-26	Карка обліку устаткування для встановлення
Ф № М-2 8	Лімітно-забірна картка № ____ для будівельних організацій
Ф № М-28а	Лімітно-забірна картка № ____
7) ОБЛІК МАЛОЦІННИХ І ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ	
Ф.№ МШ-1	Відомість про поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів
Ф № МШ-2	Картка обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів
Ф № МШ-4	Акт вибуття малоцінних і швидкозношуваних предметів
Ф № МШ-5	Акт на списання інструментів (пристосувань) та обмін їх на придбані для використання
Ф № МШ-6	Особиста картка спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристосувань
Ф № МШ-7	Відомість обліку (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристосувань
Ф № МШ-8	Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів
ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	
Ф № 03-1	Акт приймання-передавання (внутрішнього переміщення) основних засобів
Ф № 03-2	Акт приймання-здавання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів
Ф № 03-3	Акт на списання основних засобів
Ф № 03-4	Акт на списання автотранспортних засобів
Ф № 03-5	Акт № ____ про встановлення, пуск та демонтаж будівельної техніки
Ф № 03-6	Інвентарна картка обліку основних засобів
Ф № 03-7	Опис інвентарних карток обліку основних засобів
Ф № 03-8	Картка обліку руху основних засобів

Ф № 03-9	Інвентарний список основних засобів
Ф № 03-14	Розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств)
Ф № 03-15	Розрахунок амортизації основних засобів (для будівельних організацій)
Ф № 03-16	Розрахунок амортизації автотранспорту

Додаток Б

Перелік реєстрів бухгалтерського обліку

Номери		Найменування та призначення реєстрів
журналів	відомостей	
1	2	3
		Облік грошових коштів та грошових документів
1	-	Журнал 1 за кредитом рахунків 30, 31, 33
-	1.1	Відомість за дебетом рахунка 30
-	1.2	Відомість за дебетом рахунка 31
-	1.3	Відомість за дебетом рахунка 33
		Облік довгострокових та короткострокових позик
2	-	Журнал 2 за кредитом рахунків 50, 60
		Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань
3		Розділ I Журналу 3. Облік розрахунків за товари, роботи, послуги, інших розрахунків і резерву сумнівних боргів (за кредитом рахунків 16, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68)
		Розділ II Журналу 3. Облік розрахунків з бюджетом, облік довгострокових та поточних зобов'язань (за кредитом рахунків 17, 52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69)
	3.1	Відомість аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками
	3.2	Відомість аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами
	3.3	Відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками
	3.4	Відомість аналітичного обліку виданих та отриманих векселів
	3.5	Відомість аналітичного обліку розрахунків за іншими операціями
	3.6	Відомість аналітичного обліку розрахунків з бюджетом
		Облік необоротних активів та фінансових інвестицій
4	-	Розділ I Журналу 4. Облік основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів та зносу необоротних активів (за кредитом рахунків 10, 11, 12, 13, 19)
	-	Розділ II Журналу 4. Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів (за кредитом рахунків 14, 15, 18, 35)
	4.1	Відомість аналітичного обліку капітальних інвестицій
	4.2	Відомість аналітичного обліку фінансових інвестицій

	4.3	Відомість аналітичного обліку нематеріальних активів
		Облік витрат
5, 5А*	-	Розділ I Журналу 5 і Журналу 5 А за кредитом рахунків 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99 і розділ II Журналу 5 і Журналу 5 А за кредитом рахунків з журналів 1, 2, 3, 4, 6
	-	Розділ III Журналу 5 за кредитом рахунків 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 39, 65, 66, 91
	-	Розділ III А Журналу 5 А за кредитом рахунків 20, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 39, 65, 66, 80, 81, 82, 83, 84, 91
	-	Розділ III Б Журналу 5 А за кредитом рахунків 20, 22, 39, 65, 66 Розділ IV Журналу 5 і Журналу 5 А Аналітичні дані до рахунка 28 "Товари"
	5.1	Відомість аналітичного обліку запасів
6		Облік доходів і результатів діяльності
	.	Журнал 6 за кредитом рахунків 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79
	-	Розділ II "Аналітичні дані про доходи"
		Облік власного капіталу та забезпечення зобов'язань
7	-	Журнал 7 за кредитом рахунків 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49
	7.1	Відомість аналітичних даних рахунка 42 "Додатковий капітал"
	7.2	Відомість аналітичних даних рахунка 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)"
	7.3	Відомість аналітичних даних рахунка 47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів"
-	8	Відомість позабалансового обліку
-		Головна книга
		Реєстр депонованої заробітної плати
-		Бухгалтерська довідка
-		Лист - розшифровка

Додаток В

Методика складання фінансової звітності

Таблиця 1.-

Робоча таблиця зі складання ф. № 1 "Баланс"

Назва рядка	Код рядка	Зміст статей балансу за планом рахунків
1	2	3
АКТИВ		
1. Необоротні активи		
Нематеріальні активи		
залишкова вартість	010	Ряд. 011- ряд. 012
первісна вартість	011	СД 12

знос	012	(СК 133)
незавершене будівництво	020	СД 15, СД 371 (у частині виданих на такі цілі короткострокових авансів)
Основні засоби:		
залишкова вартість	030	Ряд. 031- 032
первісна вартість	031	СД 10 + СД 11
знос	032	(СК 131 + СК 132)
Довгострокові фінансові інвестиції :		
які обліковуються за методом участі у капіталі інших підприємств	040	СД 141
інші фінансові інвестиції	045	СД 142 + СД 143
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	СД 181, СД 182, СД 183
Відстрочені податкові активи	060	СД 17
Гудвіл	065	СД (СК) 19
Інші необоротні активи	070	СД 184
Усього за розділом I	080	Ряд. 010 + ряд. 020 + ряд. 030 + ряд. 040 + ряд. 045 + ряд. 050 + ряд. 060 + ряд.065 + ряд. 070
II. Оборотні активи		
Запаси:		
виробничі запаси	100	СД 20 + СД 22
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	СД 21
незавершене виробництво	120	СД 23 + СД25
готова продукція	130	СД 26 + СД 27
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
товари	140	СД 28
Векселі одержані	150	СД 34
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:		
чиста реалізаційна вартість	160	Ряд. 161 – ряд. 162
первісна вартість	161	СД 36

резерв сумісних боргів	162	(СК 38) (за вирахуванням суми резерву сумнівних боргів за іншою поточною дебіторською заборгованістю)
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
з бюджетом	170	(СД 641 + СД 642)
за виданими авансами	180	СД 371 (за мінусом сальдо за рах. 371 у частині, що припадає на капітальні аванси)
з нарахованих доходів	190	СД 373
із внутрішніх розрахунків	200	СД 682 + СД 683
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	(СД 372 + СД 374 + СД 375 + СД 376 + СД 377 + СД 63 + СД 65 + СД 66) (за мінусом суми резерву сумнівних боргів за даним видом заборгованості)
Поточні фінансові інвестиції	220	СД 352
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	230	СД 301 + СД 311 + СД 313 + СД 333 + СД 351
в іноземній валюті	240	СД 302 + СД 312 + СД 314 + СД 334 + СД 351
інші оборотні активи	250	СД 331 + СД 332 + СД 643
Усього за розділом II	260	Ряд. 100 + ряд. 110 + ряд. 120 + ряд. 130 + ряд. 140 + ряд. 150 + ряд. 160 + ряд. 170 + ряд. 180 + ряд. 190 + ряд. 200 + ряд. 210 + ряд. 220 + ряд. 230 + ряд. 240 + ряд. 250
III. Витрати майбутніх періодів	270	СД 39
БАЛАНС	280	Ряд. 080 + ряд. 260 + ряд. 270
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
ПАСИВ		
1. Власний капітал		
Зареєстрований капітал	300	СК 40
Пайовий капітал	310	СК 41
додатковий вкладений капітал	320	СК 421 + СК 422
Інший додатковий капітал	330	СК 423 + СК 424 + СК 425
Резервний капітал	340	СК 43
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	СК 441 (СД 442)
Неоплачений капітал	360	(СД 46)

Вилученій капітал	370	(СД 45)
Усього за розділом I	380	Ряд. 300 + ряд. 310 + ряд. 320 + ряд. 330 + 340 + ряд. 350 - ряд. 370
II. Забезпечення наступних витрат та платежів		
Забезпечення витрат персоналу	400	СК 471 + СК 472
Інші забезпечення	410	СК 472 + СК 474
Вписувані рядки	415	СК 491 + СК 492
	416	(СД493+СД494)
	417	СК 475
	418	СК418
Цільове фінансування	420	СК 48
Усього за розділом II	430	Ряд. 400 + ряд. 410 + Ряд. 420
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	440	СК 501 + СК 502 + СК 503 + СК 504
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	СК 505 + СК 506 + СК 51 + СК 52
Відстрочені податкові зобов'язання	460	СК 54
Інші довгострокові зобов'язання	470	СК 53 + СК 55
Усього за розділом III	480	Ряд. 440+ ряд. 450 + ряд. 460 + ряд. 470
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	500	СК 60
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	СК 61
Векселі видані	520	СК 62
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	СК 63 (крім заборгованості, забезпеченої векселями)
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів	540	СК 681

з бюджетом	550	СК 641 + СК 642
з позабюджетних платежів	560	СК 685
зі страхування	570	СК 65
з оплати праці	580	СК66
з учасниками	590	СК 67
із внутрішніх розрахунків	600	СК 682 + СК 683
інші поточні зобов'язання	610	СК 684 + СК 685 +СК 643 + СК 644 + СК 372 + + СК 239
Усього за розділом IV	620	Ряд. 540 + ряд. 550 + ряд. 560 + ряд. 570 + ряд 580 ряд. 590 + ряд. 600 + ряд. 610
V. Доходи майбутніх періодів	630	СК 69
БАЛАНС	640	Ряд. 380 + ряд. 430 + ряд. 480 + ряд. 620 + ряд. 630

Таблиця 2.-

Порядок складання I розділу ф. № 2 “Звіт про фінансові результати”

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Найменування показника	од рядка	Джерела інформації
<i>1</i>		<i>3</i>
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	10	КО 70
Податок на додану вартість	15	(КО 641) з дебету рах. 70
Акцизний збір	20	Д-т 641 К-т 685
	25	
Інші вирахування з доходу	30	(КО 704)
<i>1</i>		<i>3</i>
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	35	ряд. 010 — ряд. 015 — ряд. 020 — ряд. 025 — ряд. 030
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	40	(ДО 90)
Валовий:		
прибуток	50	ряд. 035 - ряд. 040

збиток	55	(ряд. 35 - ряд.040)
Інші операційні доходи	60	КО 71 (без ПДВ у частині доходів від реалізації оборотних активів)
Адміністративні витрати	70	(ДО 92)
Витрати на збут	80	(ДО 93)
Інші операційні витрати	90	(ДО 94)
Фінансові результати від операційної діяльності:		
прибуток	00	Ряд. 050 + ряд. 060 – ряд. 070 – ряд. 080- ряд 090 або ряд. 055 + ряд. 060 -ряд. 070 - ряд. 080 - ряд. 090
збиток	05	(ряд. 055 - ряд. 060 + ряд. 070 + ряд. 080+ряд.090)або (ряд. 070 + ряд. 080 + ряд. 090 — ряд. 050 — ряд. 060)
Доход від участі в капіталі	10	КО 72
Інші фінансові доходи	20	КО 73
Інші доходи	30	КО 74 (без ПДВ у частині доходів від реалізації необоротних активів)
Фінансові витрати	40	(ДО 95)
Витрати від участі в капіталі	50	(ДО 96)
Інші витрати	60	(ДО 97)
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:		
Прибуток	70	ряд. 100+ряд. 110+ряд. 120+ряд. 130— ряд. 140— ряд. 150— ряд. 160 або ряд. 110+ряд. 120+ряд. 130—ряд. 105—ряд. 160
збиток	75	(ряд. 105 + ряд. 110 + ряд. 120 + ряд.130— ряд.140— ряд. 150— ряд. 160)
<i>1</i>		<i>3</i>

Податок на прибуток від звичайної діяльності	80	(Відсоткова ставка оподаткування помножена на ряд. 170 ф. № 2 та поділена на 100% або абсолютна сума з декларації по податку на прибуток від звичайної діяльності за звітний період скоригована на суму відстрочених податкових активів і зобов'язань)
Фінансові результати від звичайної діяльності:		
прибуток	90	ряд. 170—ряд. 180
Надзвичайні:		
доходи	00	КО 75
витрати	005	(ДО 99)
Податки з надзвичайного прибутку	10	(ДО 982)
Чистий:		
прибуток	20	ряд. 190+ряд. 200—ряд. 205—ряд. 210 або ряд. 200— ряд. 195— ряд. 205— ряд. 210
збиток	25	(ряд. 205 + ряд. 210— ряд. 190— ряд. 200) або (рад. 195 +ряд. 205— ряд. 200 + ряд. 210)

Таблиця 3. -

Рекомендації щодо заповнення розділу II Звіту про фінансові результати

Рядок ф. № 2	Код рядка	Кореспонденція рахунків (субрахунків)	
		дебет	кредит
Матеріальні витрати	230	ДО рах. 80	
		23, 91, 92, 93, 94, (крім субрахунків 942, 943)	20, 21, 22, 28, 37, 38, 63, 68
		Обороти по дебету 23, 91, 92, 93, 94 і кредиту 23, 24, 25, 26, 27, 22 (власного виробництва) не використовуються, оскільки є внутрішнім оборотом підприємства	
Виплати на оплату праці	240	ДО рах. 81	
		23, 91, 92, 93, 94, (крім субрахунків 942, 943)	471, 472, 661
	250	ДО рах. 82	

Відрахування на соціальні заходи		23, 91, 92, 93, 94, (крім субрахунків 942, 943)	471, 472, 65
Амортизація	260	ДО рах. 83	
		23, 91, 92, 93, 94, (крім субрахунків 942, 943)	13
Інші операційні витрати	270	ДО рах. 84	
		23, 91, 92, 93, 94, (крім субрахунків 942, 943)	10, 11, 12, 15, 20, 21, 22, 28, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 473, 474, 50, 51, 60, 62, 63, 64, 65, 68
		1. Обороти за дебетом 23, 91, 92, 93, 94 і кредитом 23, 24, 25, 26, 27, 28, 22(власного виробництва) не використовуються, оскільки є внутрішнім оборотом підприємства	
		2. Обороти за дебетом 942 і кредитом 33, а також за дебетом 943 і кредитом 20, 22 не використовуються, оскільки відображають відповідно списання балансової вартості реалізованої іноземної валюти та собівартість реалізованих виробничих запасів.	

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку
I «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Підприємство _____
Територія _____
Організаційно-правова форма господарювання _____
Вид економічної діяльності _____
Середня кількість працівників¹ _____
Адреса, телефон _____
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака
Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

Дата (рік, місяць, число) _____
за ЄДРПОУ _____
за КОАТУУ _____
за КОПФГ _____
за КВЕД _____

КОДИ	
	01

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на _____ 20__ р.

Форма № 1 Код за
ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		

Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		

Баланс	1900		
---------------	-------------	--	--

Керівник

Головний бухгалтер

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
		01

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за _____ 20__ р.

Форма № 2 Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	()	()
Валовий: прибуток	2090		
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130	()	()
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	()	()
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		
збиток	2295	()	()

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350		
збиток	2355	()	()

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500		
Витрати на оплату праці	2505		
Відрахування на соціальні заходи	2510		
Амортизація	2515		
Інші операційні витрати	2520		
Разом	2550		

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за 20__ р.

Форма № 3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000		
Повернення податків і зборів	3005		
у тому числі податку на додану вартість	3006		
Цільового фінансування	3010		
Інші надходження	3095		
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	()	()
Праці	3105	()	()

1	2	3	4
Відрахувань на соціальні заходи	3110	()	()
Зобов'язань з податків і зборів	3115	()	()
Інші витрачання	3190	()	()
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195		
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200		
необоротних активів	3205		
Надходження від отриманих: відсотків	3215		
дивідендів	3220		
Надходження від деривативів	3225		
Інші надходження	3250		
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	()	()
необоротних активів	3260	()	()
Виплати за деривативами	3270	()	()
Інші платежі	3290	()	()
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295		
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від: Власного капіталу	3300		
Отримання позик	3305		
Інші надходження	3340		
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	()	()
Погашення позик	3350		
Сплату дивідендів	3355	()	()
Інші платежі	3390	()	()
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395		
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400		
Залишок коштів на початок року	3405		
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410		
Залишок коштів на кінець року	3415		

Керівник

Головний бухгалтер

КОДИ

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____
за
ЄДРПОУ _____

**Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)
за 20__ р.**

Форма № 3-н

Код за
ДКУД

1801006

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	3500				
Коригування на:					
амортизацію необоротних активів	3505		X		X
збільшення (зменшення) забезпечень	3510				
збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	3515				
збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	3520				
Зменшення (збільшення) оборотних активів	3550				
Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	3560				
Грошові кошти від операційної діяльності	3570				
Сплачений податок на прибуток	3580	X		X	
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195				
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200		X		X
необоротних активів	3205		X		X
Надходження від отриманих: відсотків	3215		X		X
дивідендів	3220		X		X
Надходження від деривативів	3225		X		X
Інші надходження	3250		X		X
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	X		X	

1	2	3	4	5	6
необоротних активів	3260	X		X	
Виплати за деривативами	3270	X		X	
Інші платежі	3290	X		X	
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295				
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження від: Власного капіталу	3300		X		X
Отримання позик	3305		X		X
Інші надходження	3340		X		X
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	X		X	
Погашення позик	3350	X		X	
Сплату дивідендів	3355	X		X	
Інші платежі	3390	X		X	
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395				
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400				
Залишок коштів на початок року	3405		X		X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410				
Залишок коштів на кінець року	3415				

Керівник

Головний бухгалтер

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(дивіденди)									
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205								
Відрахування до резервного капіталу	4210								
Внески учасників: Внески до капіталу	4240								
Погашення заборгованості з капіталу	4245								
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260								
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265								
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270								
Вилучення частки в капіталі	4275								
Інші зміни в капіталі	4290								
Разом змін у капіталі	4295								
Залишок на кінець року	4300								

Керівник

Головний бухгалтер

НАВЧАЛЬНЕ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

з організації самостійної роботи студентів з дисципліни
“Бухгалтерський облік”
(для студентів всіх форм навчання)

Укладачі:

Ольга Вікторівна Белінська

Вікторія Олександрівна Однолько

УДК 657 (075.8)

ББК 65.052я73

Б 43

Рекомендовано Вченою Радою Одеського національного економічного університету (протокол засідання № 2 від 28 жовтня 2013р.)

Рецензенти:

А. В. Каверда - кандидат економічних наук, доцент

І. Л. Шерер - кандидат економічних наук, доцент

Г. О. Татарінова - кандидат економічних наук, ст. викладач

Бухгалтерський облік: Навч. посіб.\ Белінська О.В., Однолько В.О. – Одеса: ОНЕУ, ротапінт, 2013. – 166 с.

Навчальний посібник призначено для організації самостійної роботи студентів не облікових спеціальностей. До посібника ввійшли основні питання організації та ведення аналітичного і синтетичного обліку необоротних активів, виробничих запасів і розрахунків з оплати праці з обов'язковим урахуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також із посиланням на чинні законодавчі та нормативні документи.

Основна увага приділена практиці відображень на рахунках бухгалтерського обліку різноманітних господарських операцій, пов'язаних з організацією фінансового обліку.

Вивчення викладеного матеріалу у даному навчальному посібнику певним чином сприятиме інтелектуальному розвитку студентів, підвищенню якості навчання з дисципліни «Бухгалтерський облік». Він може бути корисним слухачам спеціалізованих факультетів перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації, а також усім, хто цікавиться бухгалтерським обліком.

Навчальне видання

Белінська Ольга Вікторівна,
Однолько Вікторія Олександрівна.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Навчальний посібник

Коректор: А.О. Ковалева